

בעודש"ת

THE
COMMUNITY
GRUV

*A Discussion of the Halachic Issues
Regarding Eruvin in Brooklyn
Including Hagoan Rav Moshe Feinstein zt"l's Approach to Eruvin*

PUBLISHED BY:
**Vaad L'Tikkun Eruvin
of Greater Flatbush**
Brooklyn, NY
Shevat 5765

THE COMMUNITY ERUV

A Discussion of the Halachic Issues Regarding Eruvin in Brooklyn

Preface	3
Letter of Approbation and Supervision for the Eruv.....	4
Boundary Map of the Flatbush Eruv.....	6
Introduction	7
SECTION I / Hilchos Eruvin According to Most Poskim	
Where We May Carry on Shabbos	11
What Is a Reshus HaYachid	13
What Is a Tzuras HaPesach.....	14
What Is a Reshus HaRabbim.....	16
Why Brooklyn Is Not a Reshus HaRabbim	21
A Summary of the Halachic Issues According to Most Poskim	26
SECTION II / Hilchos Eruvin According to Rav Moshe Feinstein zt"l	
Hagaon Rav Moshe Feinstein zt"l's Approach to Eruvin.....	29
Are There Three Million People in Brooklyn.....	34
Does the Eruv Encompass Shishim Ribuy	37
Is Brooklyn Enclosed by Mechitzos.....	39
A Summary of the Halachic Issues According to Rav Moshe Feinstein zt"l.....	43
SECTION III / Other Issues Regarding Eruvin	
Rav Moshe Feinstein zt"l Respected the Halachic Opinions of Other Poskim.....	47
Comparing Eruvin With Other D'Oraysas.....	52
Shalom and Machlokes	53
The Mitzvah and Obligation of Eruvin.....	53
A Summary of Various Issues Concerning Eruvin.....	57
SECTION IV / The Mechitzos Encircling Brooklyn	
Kuntres HaMechitzos	61
Appendices.....	
The Community Eruv: Key Points.....	90
Hebrew Approbations	

As a community *eruv*, we welcome
your participation and support.
Please direct all inquiries to:

**Vaad L'Tikkun Eruvin
of Greater Faltbush**
1080 McDonald Avenue
Unit 226
Brooklyn, NY 11230

Preface

In honor of the establishment of the new Flatbush *eruv*, we are pleased to present this overview of the pertinent *halachic* issues regarding *eruv* in Brooklyn. Flatbush has now joined the list of communities, past and present, which have sought to enhance the sanctity of the Shabbos and increase the *oneg Shabbos* of the community with the construction of an *eruv*.

The world-renowned *halachic* authorities Rav Fischel Hershkowitzs *shlita* and Rav Yechezkel Roth *shlita*, together with many Gedolei HaPoskim in America and across the globe, have *paskened* that it is both permissible and a great *mitzvah* to erect an *eruv* in Brooklyn. In light of this and in recognition of the vital role an *eruv* would play in eliminating inadvertent *chilul Shabbos*, a number of *rabbanim* from the community convened to discuss the possibility of constructing an *eruv* in Flatbush. At that time, they resolved to establish an *eruv* and to bring in a world-renowned expert in *hilchos eruv*, Rav Ben Tzion Wozner *shlita*, to oversee the *kashrus* of the *eruv*.

We have gone to great lengths to ensure that our *eruv* maintains the highest *halachic* standards and that it be acceptable *l'mehadrin* according to the vast majority of *poskim* including HaGaon Rav Moshe Feinstein *zt"l*.

In this overview we intend to analyze the pertinent *halachic* issues * in a concise and accessible manner in order to clarify any misinformation and confusion you may have about the *eruv*. We hope that after reading this overview with an open mind, you will recognize that there is a strong *halachic* foundation upon which to base an *eruv* in Brooklyn. At the outset, however, we would like to clarify that this introduction to *eruv* should not be used as the final word on the matter as we strongly advocate that you follow the *p'sak* of your own *rav*.

---

* In *Halichos Shlomo (Hilchos Tefillin, siman 31:95)*, Rav Shlomo Zalman Auerbach *zt"l* is cited as stating that if, after learning a topic well, an individual still feels there is reason to be stringent, at that point he has a right to be stringent. However, if someone has a propensity to be stringent without understanding the reasoning behind the issue, he will end up being stringent in trivial issues and lenient in important ones. This is illustrated by the following story. One Shabbos, Rav Shlomo Zalman saw a father and son in the street. The father was carrying a chair but the son was empty-handed. This bothered Rav Shlomo Zalman a great deal and he commented on how someone who was obviously being stringent in *hilchos eruv* by not carrying was at the same time diminishing the *mitzvah* of *kibbud av*.

Rabbi Benzion Y. Wosner

Rosh Beis Din Shevet Halevi

Monsey - Beit Shemesh

בן ציון יעקב הלוי ואזנר

אב"ד דבר"ץ ובית הוראה שבט הלוי

מאנסי - בית שמש

בעזה"י עש"ק לס' "ושמרתם את משמרתי" תשס"ד לפ"ק.

Letter of Supervision

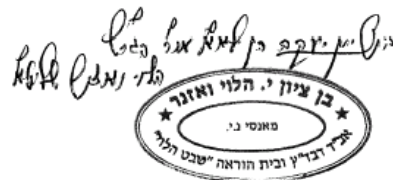
I was asked by Rabbis of Flatbush, Brooklyn — included in this group were leaders of shuls, heads of yeshivos and knowledgeable and prominent Rabbanim — to express my opinion on the *eruv* they are erecting in their neighborhood according to the custom of our forefathers and Rabbis from time immemorial all over the world. After repeated, in depth, and all encompassing investigations, I find that they have successfully accomplished Hashem's wish to erect an *eruv* of very high standards, that is primarily reliant on real *mechitzos* [actual dividers] and *mechitzos* within *mechitzos* that surround the area on four sides. Because of this and other reasons, as we explain in our responsum, the area which also includes Ocean Parkway does not come close to satisfying the requirements of a *reshus harabbim*. In those few places where there are openings in the surrounding *mechitzos*, they are closed by the use of well-designed *tzuras hapesachim* such that in conjunction with everything previously said this *eruv* is kosher according to the view of all *halachic* authorities, including the *Rambam*, *Bais Yosef* and all the masters of the *Shulchan Aruch*. This *eruv* is based on the same fundamental principles we used to construct an *eruv* in Chicago, Denver, Caracas, and other places. The details and the attributes of those *eruvim* can be found in the *Shevet HaLevi* (8:97, 8:177).

Now, after the appointment of a qualified *mashgiach* who is a *talmud chacham* and *yirei shamayim* to be the regular overseer of the *eruv*; the renting of the area from the authorities; and the *hanachas hapas*, **I would like to publicly announce that the Flatbush *eruv* is kosher for all without question.** I happily join the leaders of the city to praise and assist them in their *halachic* obligation of constructing an *eruv*. Based on the Gemara *Eruvin* (68a), the sages of all generations established that only through a city *eruv* will the public cease the desecration of carrying on Shabbos (*Chasam Sofer*, O.C. 99). In addition, the *eruv* affords the opportunity to fulfill the *mitzvah* of *oneg Shabbos* because the public is now able to

stroll on Shabbos and bring needed items through the use of the *eruv* (*Perishah*, 395).

To those who have erected this precious *eruv*, I say be strong and do not be frightened. We have on our side the literal meaning of the *Shulchan Aruch* and most *poskim*. If some decide to challenge the *eruv*, if they argue about the fundamental *kashrus* of the *eruv* based on accepted *halachah*, consider their arguments. But if they come with new, non-*halachic*, objections that were not raised by previous *poskim* based on what they perceive are detrimental consequences of making an *eruv*, do not listen to them. The salvation of tens of thousands of Jews from the prohibition of carrying every Shabbos outweighs anything that may cause them concern. In general, people cannot suddenly rise up and challenge the great *mitzvah* of *eruv* for which our forefathers and Rabbis risked their lives. We see this from the flaming words spoken by the *Rosh* (*kellal* 21:8) against a learned person who opposed making an *eruv* in cities. We find similar reactions from the *Tashbetz* (2:37) and the *Chasam Sofer* (O.C. 99).

“For the sake of my brothers and companions I will say: Peace be with you.” May Hashem grant all the respected residents and leaders of the area, along with those responsible for establishing and building the *eruv*, the merit to increase peace in the world. As *Chazal* says, “Do not pronounce [the word as] *banayich* [children], but [pronounce it] *bonayich* [builders].” “Let there be peace within your ramparts, serenity within your palaces.” As it is stated in the *Yerushalmi* (*Eruvin*, 3:2), the establishment of *eruvim* increases peace in the world אכ״י״ר.

Other approbations are in the Hebrew section. See also Appendix 12 (page 83) for a list of more than 100 *rabbanim* who maintained that Brooklyn is not a *reshus harabbim* and consequently an *eruv* could be erected.

Introduction

Since the times of Shlomo HaMelech, cities were fortified with walls that qualified as *eruvin*. Although these walls at times had breaches, the breaks were small and rectifiable. Relying on city walls for the purpose of *eruvin* (see for instance *Chacham Tzvi, siman 5*) was a practice that continued well into the 17th century at which time practically all the Jewish citizenry lived on the *Judengasse*. The *Judengasse* usually consisted of a few streets that were sealed with doors, which unintentionally eliminated the need to rectify any breaks in the city's walls because the boundaries of the Jewish neighborhood were now intact.

During the latter part of the 17th century, when Jews were allowed to move outside those streets, cities had outgrown their walls and newer cities were built without walls altogether. For the purpose of *eruvin* it was no longer a given that cities were closed and therefore *mechitzos* had to be constructed. It was obviously easier to use natural walls that circumscribed entire cities, such as riverbanks and canals, than to erect *tzuras hapesachim*, which would have required permission from the civil authorities. *Teshuvos* written at that time addressed the possibility of utilizing canals and rivers as the necessary walls to enclose cities such as The Hague (*Chacham Tzvi, siman 5* and *Ohel Yaakov, siman 73*) and Rotterdam (*Shev Yaakov, siman 17* and *Shvus Yaakov, 3:28*). During the latter part of the 19th century, as telegraph, telephone, and electric wires sprung up all over the countryside, they were incorporated into the community *eruv* as well (*Eitz HaChaim, siman 246-249*; *Maamer Mordechai, siman 31*, and *Nefesh Chayah, siman 34*).

Prior to World War II almost all cities with Jewish populations established *eruvin* including Vilna (*Mishmeres Sholom, 24:10*) and Radin (*Dugmah M'Darchei Avi, p. 31*). In the times of Rav Shmuel Salant *zt"l* tens of thousands of people utilized the *eruv* and carried in Yerushalayim on

Shabbos (*Chazon Ish* O.C. 39:5). Even the following large cities with populations of 600,000 erected *eruvim*: Warsaw (*Mishmeres Sholom*, 24:10; *Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, pp. 42-43, and *Rocznik Statystyczny Warszawy 1921 i 1922*, 1924 p. 14), Lodz (*Mishmeres Sholom*, 24:10 and *Encyclopedia Judaica*, 1996 vol. 11 p. 426), Odessa (*Divrei Malkiel*, 3:14-18, 4:3; *Tikkun Shabbos*, and *Tuv Yehoshua*), Manchester (introduction *Bais Av* vol. 2 and *Encyclopedia Britannica*, 1911 vol. 17 p. 547), St. Louis (*Tikvas Zechariah* and *Encyclopedia Britannica*, 1911 vol. 24 p. 24), and New York in 1905 (*Oznei Yehoshua*, 1:18; *Tirosh VaYitzhar*, *siman* 73; *Eruv V'Hotzaah*, and *US Census*, 1900).

In order to satisfy the civil authorities and remain inconspicuous, the *eruvim* of our grandparents' time relied on existing enclosures such as riverbanks and telegraph wires. As a result of the circumstances under which these *eruvim* were constructed, the *poskim* usually permitted major leniencies. As is evident from nearly all the *teshuvos* written about *eruvim* prior to World War II, the question then was not whether an *eruv* was permissible, only how to construct one. Just as it was the responsibility of each *rav* to insure that there be a kosher *mikveh* in his community it was incumbent on **each** *rav* ** to erect an *eruv* as well (*Teshuvos V'Hanhagos*, 1:844; see also *Chasam Sofer*, O.C. 99). If the *rav* of the city did not erect an *eruv*, it was not for the lack of effort; the civil authorities did not permit the construction of one.

Today we are fortunate that we can erect our own *tzuras hapesachim* and to construct *eruvim* that are far superior to the ones that were erected in the preceding era. The new Flatbush *eruv* is not based on *halachic* leniencies and would no doubt have met with the approval of the *poskim* from the previous generations.

In the merit of this great *mitzvah* may we be found deserving of the special *brachah* of *shalom* that *eruvim* brings (*Yerushalmi*, *Eruvin* 3:2).

** Even more so, the *Chemdas Shlomo* (p. 203) states that **members of the community** should establish an *eruv*. The obligation is **theirs** as well as the *rav*'s.

SECTION I

Hilchos Eruvin According to Most Poskim

Where We May Carry on Shabbos

Min haTorah the prohibition against carrying is from a *reshus hayachid* [private domain] to a *reshus harabbim* [public domain] and vice versa or the moving of an object four *amos* in a *reshus harabbim*.

Chazal added a prohibition against carrying in a domain known as a *karmelis* [an area that cannot be classified as a *reshus hayachid*, because it does not have the required *mechitzos* or as a *reshus harabbim*, because it does not meet the necessary criteria]. Since there are similarities between a *reshus harabbim* and a *karmelis*, *Chazal* prohibited carrying between any two domains as well as within any domain other than a *reshus hayachid* itself¹ in order to prevent any inadvertent transgression

---

1 *Me'd'rabbanan*, even after determining that a *halachically* enclosed area is a *reshus hayachid*, the ability to carry therein is contingent on the residents forming a unified entity or *eruvei chatzeiros*. Since this requirement is *me'd'rabbanan*, *Chazal* were lenient and only necessitated a symbolic unified ownership. Depending on who joins this symbolic partnership, one or two methods must be employed: *eruvei chatzeiros* or *sechiras reshus*.

Eruvei chatzeiros, the merging of two or more courtyards or apartments — used when dealing with *Shomer Shabbos* residents — works in the following manner: Pieces of bread or matzoh that were contributed by all those residing within the *eruv* are placed in one of the enclosed houses, or alternatively one resident may take his own matzoh and grant the other residents ownership of it [*zechiah*]. These methods enable us to symbolically view all the residents who reside within this *eruv* as having united to dwell in the house in which the matzoh is kept (*Tur* and *Shulchan Aruch*, O.C. 366:1, 7).

Sechiras reshus, the rental of a domain — usually used when dealing with neighbors who are not *Shomrei Shabbos*, either because they are not observant or not Jewish. Through the symbolic rental from the owners of dwellings in an enclosed area, one can acquire the right to carry therein. So too, in public areas — such as when enclosing a city that has numerous private residences and public streets — one can acquire the right to carry through the rental of these privileges from city officials (*ibid.*, 382:1, 391:1).

Related to the forming of *eruvei chatzeiros* is the issue of being *mocheh*. Some claim that when a *frum yid* is *mocheh* it disrupts the unity needed for *eruvei chatzeiros*. However most *poskim* maintain that this does not create a problem (*U'Bacharta B'Chaim*, *siman* 123; *Taanugei Yisroel*, 2:42:7; *Tzitz Eliezer*, 19:17; *Emek HaTeshuvah*, 4:21-23, and *Kovetz Ohr Yisroel*, vol. 18, 21). Additionally, since we contracted *sechiras reshus* from the city and state governments, even those *poskim* who have a problem with *sechiras reshus* when a *frum yid* is *mocheh* would allow carrying based on the power of eminent domain (*Kovetz Ohr Yisroel* vol. 32-33; and read carefully *Divrei Yatziv* 2:173:6).

Besides for which, all are in agreement that regarding *eruvei chatzeiros* we maintain *halachah k'divrei hameikil* (*Eruvin*, 46a, 80a). Therefore, there is no reason to acknowledge someone who is *mocheh* since there are many reasons to be lenient. [Actually, there are many *poskim* who posited that we *pasken halachah k'divrei hameikil* even in issues regarding *mechitzos* (*Mordechai*, *Eruvin* 1:482; *Rosh*, *Eruvin* 2:4 see the *Gra*, O.C. 358:5 and the *Bais Shlomo*, *siman* 42; *Maharash Elgazi*, *Halichos Eli*, *Klali* 5 Ois 251 cites the *Rabbeinu Chananel*, *Rambam* and *Tosfos*; *Mayim Rabbim*, *siman* 36, 38; *Chacham Tzvi*, *siman* 59; *Bach HaChadash*, *Kuntrus Achron siman* 3; *Yeshuas Yaakov*, 363:5; *Chasam Sofer*, 6:82, and *Maharsham*, 4:105, 8:58:5, 9:18).]

To include *sechiras reshus* among Rav Moshe Feinstein *zt"l*'s issues with *reshus harabbim* is disingenuous because the Klausenberg Rebbe *zt"l* (*Divrei Yatziv*, 2:173:5), who is the one who took issue with *sechiras reshus* — when a *frum yid* is *mocheh* — stated clearly that today there is no *reshus harabbim*. So of course his position on the issue of *reshus harabbim* would be that there is no reason to be *mocheh*. These detractors of *eruvim*, however, claim that they are *mocheh* because according to the way they understand Rav Moshe there is a *reshus harabbim* today; but Rav Moshe never had a problem with *sechiras reshus*. When the Manhattan *eruv* was established a *frum yid* was *mocheh* (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, p. 95), and neither Rav Moshe nor anyone else had a problem with *sechiras reshus* in that situation. For that matter Rav Moshe never had a problem with *sechiras reshus* when a *frum yid* is *mocheh* (see also note 34 and 35).

of the laws of carrying in a *reshus harabbim* (*Shabbos*, 6a see *Rashi* ad loc. and *Shulchan Aruch*, *Orach Chaim* 346:1).

Since the only domain in which carrying remains permissible is a *reshus hayachid*, our primary concern when planning the construction of an *eruv* is that we be able to classify the area under consideration as a *reshus hayachid*.

What Is a Reshus HaYachid

The *Shulchan Aruch* (O.C. 345:2) defines a *reshus hayachid* as an area that is enclosed by walls [*mechitzos*] that are at least ten *tefachim* high and encompass an area that is at the minimum four *tefachim* by four *tefachim*. These *mechitzos* can also encircle an area that is ten *tefachim* deep or an elevated area that is ten *tefachim* high.

Me'd'oraysa, if the *mechitzos* only enclose an area on three sides the area is still classified as a *reshus hayachid* (*Tur* and *Shulchan Aruch*, O.C. 363:1). At the minimum, each of the three sides must be *omed merubeh al haparutz* [that is, more than 50 percent of the length of each side must actually consist of a wall] for it to be considered whole for *halachic* purposes (*ibid.*, 362:9-10, 363:1).²

---

2 Once the walls are *omed merubeh al haparutz* on three sides, nearly all *poskim* maintain that the multitudes [*rabbim*] do not negate the enclosure, *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (*Chacham Tzvi*, *siman* 5, 37; *Knesset Yechezkal*, *siman* 2:3; *Mayim Rabim*, *siman* 34-36; *Tosfos Shabbos*, *siman* 363; *Noda B'Yehudah*, O.C. *Mahadura Tinyana*, 42 and *Teshuvah M'Ahavah*, *siman* 112; *She'eilas Yaavetz*, *siman* 7 and *Mor U'Ketziyah*, *siman* 363; *Shulchan Aruch HaRav*, O.C. 363:42, 364:4 and *Kuntres Achron*, O.C. 345:2; *Bais Ephraim*, O.C. 26; *Keren Oreh*, *Eruvin* 7a; *Michtam L'David*, *siman* 1; *Chasam Sofer*, O.C. 89; *HaEleph Lecha Shlomo*, *siman* 181; *Aishel Avraham*, *siman* 345; *Chai Adam*, *klal* 71:15; *Chesed L'Avraham*, *siman* 39; *Maharham Shick*, O.C. 171, 181; *Maharia HaLevi*, *siman* 94; *Bais Shlomo*, *siman* 43, 51; *Tzenach Tzedek*, *Shabbos* 100a and *Eruvin*, the end of *Perek* 5; *Nefesh Chayah*, *siman* 25; *Avnei Nezer*, O.C. 273:16, 279:2,

However, *me'd'rabbanan*, until the area is entirely enclosed it is classified as a *karmelis*. Therefore, in order that the area be reclassified, *me'd'rabbanan*, as a *reshus hayachid* we are required to rectify the fourth side of the enclosure — and the *pirtzos* in the three sides — with, at the minimum, a *tzuras hapesach*.³ Only then would it be permissible to carry therein.

What Is a Tzuras HaPesach

Given that a house can have more than one door and still be classified as a *reshus hayachid*, an area totally enclosed by doorways would be

---

289:2; *Aruch HaShulchan*, O.C. 364:1; *Maharsham*, 3:188, 9:18; *Yeshuos Malko*, *siman* 21; *Harei B'samin*, 5:73; *Imrei Yosher*, *siman* 102 and *Minchas Pitim*, *siman* 364; *Kaf HaChaim*, O.C. 364:12; *Divrei Malkiel*, 3:10, 14; Rav Chaim Berlin in *Tikkun Shabbos Odessa*, p. 28 and in *Nishmas Chaim*, *siman* 29; *Achiezer*, 4:8; *Even Yikrah*, *siman* 58, and *Chazon Ish*, O.C. 74:10, 107:4). See also notes 32 and 45 that nearly all *poskim* maintain that *pirtzos* of ten *amos* and sixteen *amos* is *me'd'rabbanan*.

It should be noted that had the *Mishnah Berurah* who *paskens asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (*Bi'ur Halachah* 364:2) seen the *Bais Ephraim* (O.C. 26) in conjunction with the *Mishkenos Yaakov* (O.C. 120-122), there is a possibility he would have agreed with the *Bais Ephraim* that *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta*. See *Bi'ur Halachah* (208:9, s.v. *Eino M'Vorech*), where he states that he does not have the *sefer Bais Ephraim* (see also *Toldos Shmuel*, 3:81:7, 3:86:8; *Bais Av*, 2:5:2, and *Even Yisroel*, 8:36).

3 The *pirtzos* in the *mechitzos* which are usually ten *amos* wide — such as the streets running through the *mechitzos* (see note 18) — would require at the minimum a *tzuras hapesach*; merely a post [*lechi*] would not suffice (*Shulchan Aruch*, O.C. 363:26). It is important to note that the *tzuras hapesach* can be utilized, *me'd'rabbanan*, to encircle a smaller part of the area enclosed by the *mechitzos* instead of closing the fourth side of the *mechitzos* themselves since the *tzuras hapesach* is being erected in a *reshus hayachid d'oraysa*.

considered a *reshus hayachid* as well. In effect, a *tzuras hapesach*,⁴ two posts one on either side of the opening with a crossbeam [or a string] running across the top of them, forms the doorway[s] necessary for an area to be termed a *reshus hayachid* (*Eruvin*, 11b and *Shulchan Aruch*, O.C. 362:11).⁵

A *tzuras hapesach* would reclassify a *karmelis* as a *reshus hayachid*. However, regarding a *reshus harabbim*, the *Shulchan Aruch* (O.C. 364:2) states that only *dalsos* [doors to close the breaches] would rectify it and not a *tzuras hapesach*.⁶ Therefore, it is essential to establish the classification of an area — is it or is it not a *reshus harabbim*? — in order to ascertain what kind of enclosure would reclassify the area as a *reshus hayachid* where it would then be permissible to carry.

-
- 4 There are those who claim that the term *eruv* refers to *eruvei chatzeiros* and not to a *tzuras hapesach*. However the *Gemara* (*Eruvin*, 6a) calls a *tzuras hapesach* an *eruv*; see also the *Piskei Rid* (*Shabbos* 6a) for further proof that the term *eruv* applies to both the physical construct and the *brachah*.
- 5 The *Rambam* considers a *tzuras hapesach* a valid *mechitzah* only when utilizing at the minimum two *mechitzos* that are *omed merubeh al haparutz* (*Shulchan Aruch*, O.C. 362:10). Where this is not the case, each pole can be no more than ten *amos* apart from the other. The *Kaf HaChaim* (362:92) quotes the *sefer Minchas Yehudah* (*siman* 26) that states if a city has *omed merubeh* of its houses, they can be used to qualify the *tzuras hapesachim* as a *Rambam eruv*. Since the proximity of property lots in Brooklyn is such that they are *omed merubeh al haparutz* — particularly the fences that surround the property lots — any *eruv* in Brooklyn would be considered a *Rambam eruv*. Additionally we have determined that Brooklyn is encircled with three *mechitzos* that are *omed merubeh al haparutz* (see *Kuntres HaMechitzos* page 61 and map of the *mechitzos*); therefore, any *eruv* in Brooklyn would definitely be considered a *Rambam eruv*.
- 6 Most *poskim* maintain, *me'd'oraysa*, a *tzuras hapesach* would reclassify a *reshus harabbim* as a *reshus hayachid*; however, *me'd'rabbanan* there is a requirement of *dalsos* (*Shulchan Aruch HaRav*, O.C. 364:4; *Tzemach Tzedek*, *Eruvin* the end of *Perek* 5; *Aishel Avraham*, *siman* 345; *Gaon Yaakov*, *Eruvin* 11a; *Yeshuos Malko*, O.C. 21; *Avnei Nezer*, O.C. 273:16, 279:2, 289:2; *Aruch HaShulchan*, O.C. 364:1; *Chazon Ish*, O.C. 70:13, and *Kaf HaChaim*, O.C. 364:12). Since the requirement of *dalsos* is *me'd'rabbanan*, we can be lenient [*safek d'rabbanan l'kulla*] and apply any additional *heter* to remove the requirement of *dalsos* (*Kanah V'Kanamon*, 5:56; *Livush Mordechai*, 4:4, and *Bais Av*, 2:9:3; see note 11).

What Is a Reshus HaRabbim

The *Shulchan Aruch* (O.C. 345:7) gives four defining conditions of what constitutes a *reshus harabbim*: a street or marketplace that is at least sixteen *amos* wide,⁷ that is not roofed [*mikorim*],⁸ that is open and runs straight⁹ from city gate to city gate [*mefulash m'shaar l'shaar*],¹⁰

-
- 7 According to Rav Avrohom Chaim Noeh *zt"l*, that is approximately 24 feet and according to the *Chazon Ish*, about 32 feet. As a *snif l'heter* there are *poskim* who maintain that our streets themselves, even those that are very wide, would not meet the criterion of a *reshus harabbim*. There is a requirement that the whole 16 *amos* must be suitable for people. Since the streets are designated for cars, the streets and the sidewalks on either side of the street are not considered connected to form one contiguous 16 *amos* (*Tikvas Zechariah*, p. 40 and *Divrei Yatziv*, 2:172:13; see also *Oim Ani Chomah*, *siman* 63). Additionally, the parked cars themselves serve as *mechitzos* as they separate the sidewalk from the street, and therefore, the streets are not considered 16 *amos* wide (*Nesivos Shabbos*, 3:1:2).
- 8 The *Aishel Avraham* (*siman* 345) maintains that streets are not considered *mefulash* if they are intersected by roofed [*mikorim*] roadways. As a *snif l'heter* there are *poskim* who maintain that since elevated train tracks and overpasses — the equivalent of roofed roadways — circumscribe our communities we can utilize the *heter* of the *Aishel Avraham* and our streets would not be considered *mefulash*. It is interesting to note that Rav Moshe Feinstein *zt"l* (*Igros Moshe*, O.C. 1:140) also maintained that a street would not be considered *mefulash* if it is intersected by a roofed area. So it would seem that if Rav Moshe had known our neighborhoods, he would agree that our streets are not *mefulash* and therefore our communities would not be classified as a *reshus harabbim*. [See also *Igros Moshe* (O.C. 5:28:20) where Rav Moshe posits that while elevated train tracks do not bisect an area of *shishim ribuy* into separate parts of less than *shishim ribuy*, he admits that the intersected street is not considered *mefulash*.]
- 9 Most *poskim* understand *mefulash m'shaar l'shaar* as meaning *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*, open and running **straight** from city gate to city gate (*Bais Yosef*, 345:8; *Magen Avraham*, 345:6; *Pri Megadim*, *Aishel Avraham*, 364: 2; *Bais Ephraim*, O.C. 26; *Tiferes Yisroel*, introduction to *Shabbos*; *U'Bacharta B'Chaim*, *siman* 123; *Shoel*

U'Maishiv, 2:87; *Yehudah Yaleh*, O.C. *siman* 54; *Mahari Slutsk*, O.C. *siman* 11; *Minchas Elazar*, 3:4, and *Mishnah Berurah*, 345:20). Rav Aharon Kotler zt"l states (*Mishnas Rav Aharon*, 6:2), that for a street to be classified as a *reshus harabbim* it is accepted that it would have to be *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* — although he personally maintains that it is dependent on a walled city.

10 The text of *Shulchan Aruch* reads:

“What is a *reshus harabbim*? A street or marketplace that ... is not walled and even if they are walled but they [the street or marketplace] are open from city gate to city gate, they [the street or marketplace] would be considered a *reshus harabbim* ....”

Even though the *Shulchan Aruch* cites the criterion of *mefulash m'shaar l'shaar* in conjunction with a walled city, the *Tur* does not differentiate between a walled city and an open city and the *Bais Yosef* (*siman* 345) does not disagree with the *Tur*. Therefore, *mefulash* would be considered a criterion of a *reshus harabbim* even in a city that is not walled (see *Bais Av*, 2:9:1 for a detailed explanation). See note 14 that most *poskim* maintain that concerning the criterion of *mefulash* there is no difference *halachically* whether or not the city is walled. The *Gra* offers a different perspective (*Bi'ur HaGra*, O.C. 345:7) and explains that the words of the *Shulchan Aruch*, “is not walled,” refers to a street [*sratya*]. The *Dmesek Eliezer* clarifies the *Gra* that a *sratya* is a road which does not have a wall around it. The *Gra* explains further that, “even if they are walled,” refers to a marketplace [*platya*]. The *Dmesek Eliezer* explains that a *platya* is a city street that is walled on two sides and the remaining two sides are open straight from city gate to city gate. What we see from this *Dmesek Eliezer* is that what the *Shulchan Aruch* refers to as, “walled,” pertains to the **streets** of the city and not the city walls. Therefore, it is understandable why the *Gra* (*Sh'nos Eliyahu*, introduction to *Meseches Shabbos* and *Chidushi HaGra*, *Shabbos* 6a) when discussing the criterion of *mefulash m'shaar l'shaar* does not attribute it to a walled city. It follows that our streets which are lined with houses would be classified as walled streets and would have to be *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* to be categorized as a *reshus harabbim*. Note that since the term city gate [*shaar*] does not always pertain to the gate of a walled city (*Rashi*, *Yoma* 11a), *mefulash m'shaar l'shaar* can refer to a city that is not walled as well.

and has 600,000 people traversing it daily [*shishim ribuy* (sixty myriads)¹¹ *ovrim bo*¹² *b'chol yom*¹³].

---

11 The text of *Shulchan Aruch* reads:

“What is a *reshus harabbim*? A street or marketplace that is sixteen *amos* wide, ... and there are those who say that if it [the street or marketplace] does not have 600,000 people traversing it daily, it is not a *reshus harabbim*.”

Rashi is the original source of this criterion that the street requires *shishim ribuy* traversing it in order that it be classified as a *reshus harabbim*, and not all of the *Rishonim* are in agreement with him. [The *Bais Av* (2:5:2) brings proof that the majority of *Rishonim* accepts *shishim ribuy* as a fundament of a *reshus harabbim* (see also *Shemiras Shabbos K'Hilchasa*, perek 17, note 21 and *Toldos Shmuel*, 3:86:8).] Since there is no unified opinion among the *Rishonim*, when the *Shulchan Aruch* (O.C. 345:7) mentions the criterion that the street requires *shishim ribuy* it prefaces it with a qualifier, “*vyeish oimrim*,” there are those who say. Nevertheless, nearly all of the *Achronim* consider the criterion of *shishim ribuy* an accepted fundament of a *reshus harabbim* (*Taz*, 345:6 and *Magen Avraham*, 345:7). The *Aruch HaShulchan* (*Choshen Mishpat* 162:1) maintains that *shishim ribuy* is an accepted fundament to the extent that if one does not want to join his neighbors in their *eruv chatzeiros* because he wants to be stringent and not rely on the criterion of *shishim ribuy*, his neighbors can compel him to join them.

However, since some of the *Rishonim* do not accept *shishim ribuy* as a requirement for a *reshus harabbim*, there is a difference of opinions among the *Achronim* whether or not a *Baal Nefesh* should adopt the stringent position if there is no *shishim ribuy* present. Most *Achronim* mention the requirement of *shishim ribuy* traversing the street without stating that a *Baal Nefesh* should adopt the stringent position. This omission signals that the requirement of *shishim ribuy* traversing the street is an accepted fundament in the laws of *reshus harabbim* and even a *Baal Nefesh* can rely on it. Additionally, some *Achronim* state that once we utilize a *tzuras hapesach* for a street that is sixteen *amos* wide it is accepted that a *Baal Nefesh* could rely on the fact that the street does not have *shishim ribuy* traversing it (*Kanah V'Kanamon*, 5:56; *Livush Mordechai*, 4:4, and *Bais Av*, 2:9:3). Other *Achronim* maintain that a *Baal Nefesh* should adopt the stringent position and not rely on the fact that the street does not have *shishim ribuy* traversing it. However, that is only where the sole basis for leniency is that the streets are lacking *shishim ribuy* (*Mishnah Berurah*, 364:8; see note 14).

It is important to recognize that when considering the basis for leniency there are two levels: a fundamental factor in the *din* of *reshus harabbim* such as *mefulash* or *mechitzos* and a *tzad l'heter* such as using questionable *mechitzos*. The *Mishnah Berurah* (*Bi'ur Halachah*, 345:23), quoting the *Elya Rabah*, states that even in conjunction with a *tzad l'heter*, a *Baal Nefesh* can be lenient and rely on the fact that the street does not have *shishim ribuy* traversing it. How much more so, if we were relying on fundamental mitigating factors like the streets not being *mefulash* and the area having *mechitzos*, there is no doubt that the *Mishnah Berurah* — and all the other *poskim* as well — would agree that a *Baal Nefesh* could be lenient and utilize an *eruv* of *tzuras hapesachim*, since we have not met **all** the requirements of a *reshus harabbim*.

It should be noted that had the *Mishnah Berurah* (345:23) seen the *Bais Ephraim* (O.C. 26) in conjunction with the *Mishkenos Yaakov* (O.C. 120-122), there is a possibility he would have *paskened* like the *Bais Ephraim* that *shishim ribuy* is an accepted fundament of a *reshus harabbim*, and he would have agreed that even a *Baal Nefesh* could be lenient and rely on the fact that the streets are lacking *shishim ribuy*. See *Bi'ur Halachah* (208:9, s.v. *Eino M'Vorech*), where he states that he does not have the *sefer Bais Ephraim* (see also *Toldos Shmuel*, 3:81:7, 3:86:8; *Bais Av*, 2:5:2; *Divrei Yatziv* 2:173:1, and *Even Yisroel*, 8:36).

It is significant to note that Rav Moshe *zt"l* considered the criterion of *shishim ribuy* an accepted fundament of a *reshus harabbim* (*Igros Moshe*, O.C. 3:94, 5:19, 5:24:10; see also note 24); however, he had *chiddushim* in how to apply it (see note 20).

- 12 The *poskim* concur that the *shishim ribuy* must actually traverse the street. Therefore, just the possibility of *shishim ribuy* traversing a street is not sufficient grounds for the street to be classified as a *reshus harabbim* (*Bais Ephraim*, O.C. 26; *Mishkenos Yaakov*, *siman* 121 as he explains the *shitos* of the *Shulchan Aruch*; *Michtam L'David*, *siman* 2; *Divrei Chaim*, Addendum 3; *Zivchei Tezdek*, *siman* 102; *Maharsham*, 3:188; *Sefas Emes*, *Shabbos* 6b; *Yeshuos Malko*, *siman* 27; *Minchas Elazar*, 3:4; *Tuv Yehoshua*, p. 8, and *Igros Moshe*, O.C. 1:139:5, 4:87).

Since the *Shulchan Aruch* uses the term *shishim ribuy ovrin bo* it implies a thoroughfare in continuous use and not merely the presence of 600,000 people in the vicinity who would have the ability to utilize the street. Even Rav Moshe *zt"l* (*ibid.*) interpreted the criterion of *shishim ribuy ovrin bo* to mean a thoroughfare in continuous use, such as an intercity road, which he maintained would need to have 600,000 people traversing the same section of the road (*ibid.*, 5:28:16) on a daily basis in order it be classified as a *reshus*

Since all four criteria have to be met for the area to be classified as a *reshus harabbim*, if even one criterion is not met, an *eruv* of *tzuras hapesachim* can be erected (*Shulchan Aruch HaRav*, O.C. 364:4; *Bais Ephraim*, O.C. 26, and *Mishnah Berurah*, 364:5).

---

harabbim. Additionally Rav Moshe stated (*ibid.*, 1:139:5, 4:87, 5:28:5, 5:29) that the criterion of *shishim ribuy ovrin bo* when applied to a city would necessitate a population of at least 3,000,000 inhabitants (see note 19). Only a city with such a sizable population could physically satisfy the condition of *shishim ribuy ovrin bo*, 600,000 people **collectively** traversing its streets **at one time** (see note 20 for the rationale underlying Rav Moshe's ruling). [However, Rav Moshe acknowledges that it is difficult to interpret *shishim ribuy ovrin bo* as applying to a city (*ibid.*, 1:139:5).]

- 13 There are *poskim* who maintain that in order to classify the street as a *reshus harabbim* it is sufficient that the *shishim ribuy* traverse the street most days of the year (*Maharsham*, 3:188; *Minchas Elazar*, 3:4, and *Minchas Yitzchok*, 8:32:1). However other *poskim* accept the simple reading of the *Shulchan Aruch* that the *shishim ribuy* must traverse the street every day of the year, otherwise it would not be considered a *reshus harabbim* (*Zivchei Tezdek*, *siman* 102; *Aishel Avraham* 345:3; *Kinyan Torah*, 4:40:7, and *Igros Moshe*, O.C. 1:139:5, 4:87-88, 5:28:16).

Rav Moshe *zt"l* also understood the literal interpretation of the *Shulchan Aruch* as meaning *shishim ribuy* traversing the road itself on a daily basis (*ibid.*, 1:139:5, 4:87, 5:28:16). Rav Moshe posits that when the *Shulchan Aruch* states as one of the criteria of *reshus harabbim* that the street has to have 600,000 people traversing it daily, the *Shulchan Aruch* was also referring to an intercity road where the *shishim ribuy* would have to traverse the same section of the road every day. Additionally, Rav Moshe states (*ibid.*, 4:88) that although at times Brooklyn's beaches might be host to a million people, this in itself is not reason enough to prohibit an *eruv* of *tzuras hapesachim* because according to the *Shulchan Aruch* the requirement is that the *shishim ribuy* has to traverse the streets on a daily basis (see also note 27).

Why Brooklyn Is Not a Reshus HaRabbim

Based on the definition of *reshus harabbim* presented previously, the streets of Brooklyn fail to meet at least two of the requirements of a *reshus harabbim* for the following reasons:

- ◆ Since the streets of our community do not run straight from one end of the city to the other — they are not *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*.¹⁴

---

¹⁴ Most *poskim* use the term *mefulash m'shaar l'shaar* without differentiating between a walled city and an open city (see also note 10). Since this is a very important distinction and has a great impact in how we apply the criterion of *mefulash*, we can garner from this omission that there is no difference *halachically* whether or not the city is walled.

The following is a partial list of *poskim* who are clearly not referring to a walled city:

- ◆ The *Mishnah Berurah* (364:8), when describing the cities of his times, stated that there were streets that were sixteen *amos* wide and *mefulash m'shaar l'shaar*. Therefore, a *Baal Nefesh* should be stringent since to erect an *eruv* in these cities they had to rely on the fact that the street did not have *shishim ribuy* traversing it. As we know that most towns in his times were not walled — even in earlier times most cities were not walled, *Pri Megadim*, *Mishbetzes Zahav* (362:17) — we can deduce that he accepted the criterion of *mefulash* as not being dependent on a walled city.
- ◆ The *Divrei Malkiel* (4:3) states that to find a street in a large city which is *mefulash*, open from one end of the city to the other, is unheard of and that is why the *minhag* is to erect *eruvim* even in the largest of cities. He wrote this *teshuvah* regarding Odessa, a city that was not walled.
- ◆ Rav Shlomo Dovid Kahane *zt"l* (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, pp. 42-43), one of the main *rabbanim* of Warsaw before World War II, posited that the *heter* to erect an *eruv* in a large city such as Warsaw, which was not walled from the year 1877 (*Encyklopedia Warszawy*, 1994 p. 187), was universally accepted as the streets were not *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*. More so, he claimed, a small city would have a greater problem establishing an *eruv* since its streets would be *mefulash*. In a small city there is usually one main street running straight through the center of the town as opposed to a large city where the streets are generally not straight from city gate to city gate. [It is significant that from the year 1900 Warsaw had a population of more than *shishim ribuy* on one side of the Wistula River which

- ◆ Since there is no street in Brooklyn that is traversed daily by 600,000 people — there is no *shishim ribuy ovrin bo b'chol yom*.¹⁵

---

divided the city in two — the larger side known as Warsaw and the significantly smaller side known as Praga (*Rocznik Statystyczny Warszawy 1921 i 1922, 1924 p. 14*).]

It is important to note that Rav Moshe *zt"l* (*Igros Moshe, O.C. 5:28:7*) disagreed with the above *poskim* and maintained *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* is a criterion that can only be utilized in a walled city. However, since we have established that Brooklyn is a walled city — because it is circumscribed on three sides by *mechitzos* (see *Kuntres HaMechitzos* page 61 and map of the *mechitzos*) — Rav Moshe would agree that our streets have to be *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* in order to be classified as a *reshus harabbim* (see also note 31).

- ¹⁵ It was the *mesorah* through the ages that *shishim ribuy* is dependent on a single street. The *Divrei Malkiel* (4:3) stated when writing to the people erecting an *eruv* in the city of Odessa, which had approximately *shishim ribuy*, that, “the *minhag* is to erect *eruvim* even in the biggest of cities and it does not concern us that they have *shishim ribuy* since the *shishim ribuy* is dispersed over all the streets.” New York’s population in 1905 was much more than *shishim ribuy* and the *rabbanim* who were involved with the *eruv* then relied on the fact that there was no street that had *shishim ribuy* traversing it (*Oznei Yehoshua, 1:18* and *Tirosh VaYitzhar, siman 73*).

These are some of the additional *poskim* who maintain that *shishim ribuy* is dependent on the street:

- ◆ The *Mishnah Berurah* (*Shaar HaTzion, 345:25*) indicates this by the usage of the phrase, “*derech hamavoi hamefulash*.” [It is important to note, the *Mishnah Berurah’s* (345:24) primary issue is whether the *shishim ribuy* are required to traverse the street every day of the year or whether occasional use of the street by 600,000 people would be sufficient (see also note 13 and *Toldos Shmuel, 3:86:10*).]
- ◆ The *Minchas Elazar* (3:4) states that he believes the main **streets** in big cities such as London, Paris, Vienna and Berlin have *shishim ribuy* traversing them.
- ◆ The *Bais Av* (2:5:2).
- ◆ Rav Shmuel Wosner *shlita* in *Shevet HaLevi* (6:41).
- ◆ Rav Elyashuv *shlita* as cited in the *sefer Yashiv Moshe* (p. 58).
- ◆ Rav Yechezkel Roth *shlita* in *Emek HaTeshuvah* (5:19).

This is one of the reasons why in *Eretz Yisroel eruvim* are maintained in Yerushalayim and in the *Gush Dan* [Bnei Brak with all the interconnected

---

neighborhoods] even though these regions have *shishim ribuy* as well (Rav Yisroel Yaakov Fisher zt"l in *Even Yisroel*, 8:36 and *Kinyan Torah*, 4:40).

Even Rav Moshe zt"l (*Igros Moshe*, O.C. 1:109; see page 29) accepted as fact that *shishim ribuy* is dependent on the street and only later (ibid., 1:139:5, 4:87-88, 5:28:5, 5:29) stated his *chiddush* that in a city, *shishim ribuy* applied to an area of twelve *mil* by twelve *mil*. [In this *chiddush*, admittedly his own, Rav Moshe defines *shishim ribuy* as meaning 3,000,000 people (see note 20).] Even after he developed his *chiddush*, Rav Moshe declined to give the *rabbanim* of Flatbush a *p'sak* against *eruv*, as he wrote that his *chiddush* was not stated in the *Achronim* and that the *Aruch HaShulchan* would not agree with him (ibid., 4:87; see note 23); see also Appendix 4. That is why when it came to issues concerning a *reshus harabbim* — for example, men wearing gloves or a watch on Shabbos or bringing back home on *yom tov* a *lulav* or a *shofar* for a woman or a child in an area that is not enclosed by an *eruv* — Rav Moshe maintained that we rely on the *heter* of *shishim ribuy* in all cities (ibid., 3:94, 5:19, 5:24:10); see Appendix 5. **Rav Dovid Feinstein *shlita*** (*Kuntres L'Torah V'Horaah*, vol. 6, 1976) posited that the *heter* for a *Succos* block *eruv* is because we rely on the *heter* of *shishim ribuy*. Although he was referring to lower Manhattan, which according to Rav Moshe's *chiddush* met the requirement of having *shishim ribuy* (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:5), Rav Dovid *shlita* still allowed an *eruv*. In summation it is a given that *shishim ribuy* is dependent on the street (see also note 24).

It is important to note that Brooklyn does not have any street that supports *shishim ribuy*. According to the statistical records of the NYSDOT [Appendix 1], even one of Brooklyn's main thoroughfares, **Ocean Parkway** — the largest thoroughfare included in the Flatbush *eruv* — has fewer than 55,000 vehicles, with an average of 1.5 occupants per vehicle (NYSDOT, *A Transportation Profile of NYS*, 2004 p. 4), traversing it daily in both directions. Rav Moshe maintained (*Igros Moshe*, O.C. 5:28:16) that in order for any section of an intercity road to be considered a *reshus harabbim*, the entire *shishim ribuy* would have to traverse that section of the road on a daily basis — this would exclude people who are entering and exiting the thoroughfare at different points. Since Ocean Parkway has much fewer than *shishim ribuy* traversing it, there is no question that Rav Moshe would not classify it as a *reshus harabbim*. Additionally, the *poskim* maintain that people traversing the road in both directions are only tallied going one way and so the total for a roadway like Ocean Parkway is actually much less (*Kuntres Tikkun Eruvin Manhattan*, p. 108; *Kinyan Torah*, 4:40:7, and *Rechovas Ha'ir*, 23:2). Hence, we can conclude that Brooklyn does not have a street that has *shishim ribuy* traversing it.

Since Brooklyn does not meet at least two of the four requirements of a *reshus harabbim*, an *eruv* of *tzuras hapesachim* can be erected.

Moreover, since Brooklyn is surrounded with at least three *mechitzos*¹⁶ [*b'y'dai adam*¹⁷] at its waterfront¹⁸ it is classified, *me'd'oraysa*, as a *reshus hayachid* (*Tur* and *Shulchan Aruch*, O.C. 363:1; see *Kuntres HaMechitzos* page 61 and map of the *mechitzos*; see also note 30). Consequently, *me'd'rabbanan*, an *eruv* of *tzuras hapesachim* could certainly be utilized to rectify the fourth side of the *mechitzos* (see note 3).

[Even more so, **most** *poskim* maintain that cars are not tallied in the *shishim ribuy* (*Bais Ephraim*, O.C. 26; *Maharsham*, 1:162; *Yeshuos Malko*, *siman* 26-27; *Harei B'samim*, 5:73; *Bais Av*, 2:9:3; *Mahari Stief*, *siman* 68; *Divrei Yatziv*, 2:172:13; *V'yaan Yoseph*, 1:155:1; *Kuntres Tikkun Eruvin Manhattan*, *siman* 12 p. 105; *Kinyan Torah*, 4:40:6, and Rabbi Eliezer Y. Waldenberg *shlita*, author of the *Tzitz Eliezer*, as cited in *The Contemporary Eruv*, 1998 p. 54 note 119). The reason is either because a vehicle in itself is considered a *reshus hayachid* and therefore its occupants are not part of the total or because we only include pedestrians (*holchei regel*) who traverse the street in the tally. Consequently, it is clear that there is no street in Brooklyn that has *shishim ribuy* traversing it.]

16 It is important to note that in 1938 the *Achiezer* and the *Chazon Ish* allowed the establishment of an *eruv* in Paris — 1936, population 2,829,746 (*Encyclopedia Britannica*, 1968 vol. 17 p. 355) — with exactly the same conditions as in Brooklyn: three *mechitzos*, *omed merubeh al haparutz* and on the fourth side only a third of a *mechitzah* (*Achiezer*, 4:8). Furthermore there were many bridges that were *poretz* in the *mechitzos* (*ibid.*). Additionally, it is stated in the Toronto *eruv* booklet (*The Toronto Community Eruv*, p. 15) that Rav Elyashuv *shlita* consented to the *eruv* there on condition that the *eruv* be primarily based on *mechitzos* on at least three sides that are *omed merubeh al haparetz*. [There are *pirtzos* that interrupt these *mechitzos*, and many are even greater than ten *amos* and they nevertheless allowed the construction of the *eruv*.] In both of these cases the situation is the same as in Brooklyn; see also Appendix 8.

17 There are *poskim* who maintain that the natural riverbanks [*mechitzos hayam*] themselves are considered *mechitzos* — when they are built up ten *tefachim* over a four-*amos* area — even if the area would otherwise be classified as a *reshus harabbim* (*Maharsham*, 9:18; *Harei B'samim*, 5:73, and *Eruv V'Hotzaah*). In 1905 they allowed an *eruv* in Manhattan, which was established utilizing riverbanks as *mechitzos* on three sides, and on the fourth side, the Third Avenue El as a

tzuras hapesach. Brooklyn is circumscribed by riverbanks on three sides as well and accordingly would be classified as a *reshus hayachid*. However, there is a *machlokes haposkim* whether or not *asu rabbim u'mevatlei mechitzta* affects *mechitzos hayam* (*Mishnah Berurah*, 363:118). Therefore our discussion will pertain to man-made walls [*mechitzos b'y'dai adam*] only, in which case we *pasken lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (see note 2). In addition to gates that surround Brooklyn's waterfront, the *eruv* utilizes sea walls. These man-made walls, which prevent the encroachment of the sea, are *mechitzos b'y'dai adam* as well and, along with the gates, circumscribe Brooklyn on three sides.

- 18 Additionally, the *poskim* maintain that we can utilize *mechitzos habatim* as the *mechitzos* that encircle our neighborhood since the houses that line the streets are *omed merubeh al haparutz* and then the area would be considered, *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid* (see also *Bais Shlomo*, *siman* 51; *Mayim Rabim*, 1:38; *Tuv Yehoshua*, p. 7, and *Mahari Stief*, *siman* 68). In essence with *mechitzos habatim* we have four *mechitzos* surrounding our neighborhood or alternatively, we can utilize the *mechitzos habatim* to close the fourth side of the three *mechitzos* at our waterfront. Furthermore there is the well-known *Chazon Ish* (*O.C.* 74:10, 107:4-7) which states since, *me'd'oraysa*, a break in an enclosure that is *omed merubeh* does not negate the enclosure, when a street which continues through a city ends, either with houses or a dead end, the whole length of that street with the *mechitzos habatim* on both sides and its dead end would be considered *omed merubeh* on three sides, and *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid*. As a result, the intersections of that street, which were *pirtzos*, would *halachically* be termed *k'omed dami*, closed. Consequently, all streets that run perpendicular through this street — which now has three *mechitzos* and *halachically* closed intersections — would in turn be surrounded with three *mechitzos* themselves, their own *mechitzos habatim* on both sides of the street and a third wall, the *omed* of the intersection. This creates a spiraling effect throughout the whole city. The *Chazon Ish* concludes that there never would be in big cities a *reshus harabbim* because we would always find one street that is enclosed by three walls. This *Chazon Ish* is one of the reasons why in *Eretz Yisroel eruvin* are maintained (Rav Yisroel Yaakov Fisher *zt"l* in *Even Yisroel*, 8:36; *Kinyan Torah*, 4:40, and Rav Chaim Kanievsky *shlita* in *Shoneh Halachos*, *siman* 363).

Though the *Chazon Ish* was known as a big supporter of *eruvim*, in *Orchos Rabbeinu* (vol. 1, p. 170) it is stated that the *Chazon Ish* did not even allow a child to utilize the *eruv* and carry in Bnei Brak on Shabbos. Some claim that since the *Chazon Ish* did not allow the use of the *eruv*, it is irrelevant that he maintained that a *reshus harabbim* does not exist today. They are mistaken;

A Summary of the Halachic Issues According to Most Poskim

Most *poskim* maintain that Brooklyn is not classified as a *reshus harabbim* because of the following three reasons:

- ◆ The streets of our community do not run straight from one end of the city to the other — they are not *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*.
- ◆ None of the streets in our community, including Ocean Parkway, are traversed daily by 600,000 people — there is no *shishim ribuy ovrin bo b'chol yom*.
- ◆ As Brooklyn is circumscribed by more than three *mechitzos* at its waterfront, it is fundamentally a *reshus hayachid*.

Even one of the above conditions would be sufficient ground to permit an *eruv* of *tzuras hapesachim*. Additionally, as there are many reasons to allow an *eruv* in Brooklyn, even a *Baal Nefesh* can utilize the *eruv* with certainty. Furthermore, since Brooklyn is bounded on three sides by *mechitzos*, any *eruv* in Brooklyn would be considered a *Rambam eruv*.

---

the only difficulty with *eruv*in that the *Chazon Ish* **himself** wrote about was that the *eruv* was *b'chezkas* broken or ripped literally every Shabbos (*Teshuvos V'Kasvim, siman 85*). He was therefore uneasy about people utilizing the *eruv*. Modern construction materials can withstand extreme weather conditions and are *b'chezkas kayama*. There is no doubt then that the *Chazon Ish* would allow carrying in an *eruv* today.

SECTION II

*Hilchos Eruvin According
to Rav Moshe Feinstein zt"l*

HaGaon Rav Moshe Feinstein zt"l's Approach to Eruvin

Like most *poskim*, Rav Moshe originally maintained (*Igros Moshe, O.C. 1:109*) that the criterion of *shishim ribuy* was dependent on the street having *shishim ribuy* [600,000 people] traversing it and — as stated in the previous section — a *tzuras hapesach* would therefore be sufficient anywhere in Brooklyn. However, later (*ibid.*, 1:139:5) he formulated his *chiddush* in which *shishim ribuy* was not dependent on a street but on a twelve *mil* by twelve *mil* area [approximately 8.1 by 8.1 miles]. Rav Moshe concluded (*ibid.*, 5:28:5, 5:29) [see Appendix 2] that in order for an area this size to have 600,000 people collectively traversing its streets at the same time there would have to be five times that number, 3,000,000 people,¹⁹ living and/or commuting into the area for work.

---

¹⁹ When Rav Moshe zt"l first drafted his *chiddush* (*Igros Moshe, O.C. 1:139:5*) he did not quantify how many people would be required to live in a twelve *mil* by twelve *mil* area in order that 600,000 people would be present to traverse its streets. In the first *teshuvah* clarifying this matter (*ibid.*, 4:87) he stated that, although the actual number of inhabitants could possibly vary according to the city, in Brooklyn it would most likely require four to five times *shishim ribuy*. In the final two *teshuvos* which followed we see that Rav Moshe codified his *chiddush* that the requirement is, "just about 3,000,000 people," (*ibid.*, 5:28:5) or, "**at least five times shishim ribuy,**" (*ibid.*, 5:29) which could amount to **even more** than 3,000,000 people; see Appendix 2. Consequently, in the Chicago *eruv* pamphlet (*West Rogers Park Eruv*, 1993 p. 23) it is stated that Rav Dovid Feinstein *shlita* was in agreement that according to his father's *shitah* there must be a minimum of 3,000,000 people in order for the city to be defined as a *reshus harabbim*. Therefore Rav Dovid *shlita* allowed an *eruv* to be established in Chicago even though the twelve *mil* by twelve *mil* area that included the *eruv* encompassed over 2,500,000 people.

Only then would the area be classified as a *reshus harabbim d'oraysa*.²⁰ [It is important to note Rav Moshe clearly stated (*ibid.*, 4:87) that since in the past *eruvim* had been erected in cities with populations exceeding *shishim ribuy*, one could not classify a city as a *reshus harabbim* solely on the basis of the existence of a population of 600,000. Consequently he set forth his *chiddush* of 3,000,000 people; see Appendix 3.] Therefore if Brooklyn encompassed 3,000,000 people, a *tzuras hapesach* would not be adequate; *dalsos* would be needed.

However, if the *tzuras hapesach* encircled only a neighborhood in Brooklyn, it would be permissible according to Rav Moshe as long as the *eruv* encompassed fewer than *shishim ribuy*, (*ibid.*, 4:86, 5:28:5, 5:29)²¹ or if Brooklyn was surrounded by *mechitzos* (*ibid.*, 1:139 the end of *anaf* 3).²²

---

20 The rationale underlying Rav Moshe's *zt"l*'s rulings is based on the *diglei hamidbar* from which the *halachos* of domains are derived. Since the twelve *mil* by twelve *mil* encampment in the *midbar* included *shishim ribuy* [600,000 men 20-60 years of age] plus women, children and elders, Rav Moshe calculated the population to be 3,000,000. As a result, Rav Moshe maintained there was *shishim ribuy* traversing the streets of the encampment. To utilize the size of the encampment and to require a population of 3,000,000 as the basis for a *reshus harabbim* of *shishim ribuy* is uniquely Rav Moshe's own interpretation in the laws of *reshus harabbim* (*Igros Moshe, O.C. 1:139:5, 4:87*).

21 Rav Moshe *zt"l* maintained (*ibid.*, 5:28:5) that since the Jewish quarters in European cities were only a small section of the city, never encompassing *shishim ribuy*, it was permissible to erect an *eruv* of *tzuras hapesachim* there; see Appendix 6a. [See also *Chiddushei Rav Chaim* on the *Rambam* for a related ruling (*Hilchos Shabbos perek 16 Halachah 16*).] Following this line of reasoning, Rav Moshe *paskened* that an *eruv* was permissible in Kew Gardens Hills, Queens and in Oak Park and Southfield, Detroit because these communities were only a small part of their cities (*Igros Moshe, O.C. 4:86, 5:29* and Addendum to *O.C. 4:89*). [The *eruvim* in Queens and Detroit were unlike the 1962 Manhattan *eruv*, which relied on sea walls to encompass the whole borough. In Manhattan a *tzuras hapesach* was not erected to encompass fewer than *shishim ribuy*.]

22 According to Rav Moshe *zt"l*, *mechitzos* would classify the area as a *reshus hayachid d'oraysa*. Therefore, a *tzuras hapesach* would be sufficient anywhere in the area included by the *mechitzos*, since it would be erected in a *reshus*

Only when **all three** criteria have been realized — that is, Brooklyn has a population of 3,000,000 and the *tzuras hapesach* encompasses more than *shishim ribuy* and Brooklyn is not enclosed by *mechitzos* — would it not be permissible to erect an *eruv* of *tzuras hapesachim* even around a section of Brooklyn; *dalsos* would be needed.

It is important to note that Rav Moshe did not set forth his *chiddush* as a *p'sak* for others since his *chiddush* was not stated in the *Achronim* and the *Aruch HaShulchan* did not agree with him.²³ Only when people

---

hayachid d'oraysa. However, a *tzuras hapesach* would not be adequate to close the *pirtzos* that are bordering an unenclosed area containing *shishim ribuy*; *dalsos* would be needed (ibid., 1:139 the end of *anaf* 3); see note 31 and Appendix 9 for a more comprehensive explanation.

- ²³ Interestingly, of all the instances where Rav Moshe *zt"l* was asked for a *p'sak*, *eruv*in is probably the only issue where he did not want to prohibit something solely on the basis of his own *chiddush*. The only actual *p'sak* regarding *eruv*in issued by Rav Moshe were those in favor of erecting an *eruv*, in communities such as Sea Gate, Kew Gardens Hills and Detroit (ibid., 2:89-90, 4:86, 5:29). Yet in instances when he personally was against the establishment of an *eruv* and he was asked for a *p'sak* on the matter such as in Flatbush, Rav Moshe not only avoided giving a *p'sak* he even declined to state his personal conviction (ibid., 4:87). He just said, "I do not want to join you in this matter, because there are many opinions on this topic, as we see in the *Shulchan Aruch*." It is along this same line of reasoning that Rav Moshe *zt"l* told Rav Tuvia Goldstein *zt"l* — even after the 1979 *kol korei* was published — that, notwithstanding his opinion of the matter, if the *rabbanim* of Flatbush wanted to erect an *eruv* they could do as they saw fit.

However, at the time there was a misunderstanding concerning Rav Moshe's personal conviction and some people mistakenly supposed that he was even in support of an *eruv*; hence Rav Moshe's two *teshuvoos* clarifying his opinion (ibid., 4:87-88). Even when clarifying his position, which he considered to be "*l'dinah*," Rav Moshe did not want to issue a *p'sak* since, as he wrote, his *chiddush* was not mentioned in the *Achronim*, and moreover the *Aruch HaShulchan* would not agree with him; see Appendix 4. It is important to note that both these *teshuvoos* (ibid.) were written to the same people and the second one was just a clarification of the first and was not written as a *p'sak*

---

to prohibit the *eruv*. In the first *teshuvah* (ibid., 4:87) Rav Moshe explained his *chiddush* that in order for there to be *shishim ribuy* traversing the streets over a twelve *mil* by twelve *mil* area there would need to be about 3,000,000 people living in the area. However after Rav Moshe was told that there were fewer than 3,000,000 people living in Brooklyn, he expounded on his *chiddush* in the second *teshuvah* and added that he would not be in favor of an *eruv* in a big city since some may think that there was *shishim ribuy* traversing the streets (ibid., 4:88; see note 25 why this issue does not pertain to us). In both instances, “*l’dinah*” refers to Rav Moshe’s personal opinion.

Concerning the Boro Park *eruv*, a similar sequence of events occurred when Rav Menashe Klein *shlita* asked Rav Moshe to issue a *p’sak* whether he could erect an *eruv*. Rav Moshe answered that he could do as he saw fit (*Oim Ani Chomah*, p. 266). Just as in Flatbush, this was misunderstood to mean that Rav Moshe would support an *eruv*. Therefore, Rav Moshe felt a need to clarify his personal opinion on this matter (*Igros Moshe*, O.C. 5:28:20). In both Boro Park and Flatbush, Rav Moshe’s *teshuvos* were written in reaction to the public’s misunderstanding of his personal opinion regarding *eruv* and not as a *p’sak*. [Concerning Rav Moshe’s signature on the *kol korei* of 1979 and 1981 which prohibit the Flatbush and Boro Park *eruv*, see note 36 and Appendices 10 and 11 for evidence that both are spurious documents and cannot be relied on.]

On the other hand, when Rav Tzvi Eisenstadt *zt”l* asked the *rabbanim* of Manhattan for their opinions — as opposed to their *p’sak* — concerning erecting an *eruv*, Rav Moshe answered that in his personal opinion they should not establish an *eruv* (see the beginning of *Igros Moshe*, O.C. 1:138 which is the beginning of the Manhattan *teshuvah* 1:139). When Rav Moshe was asked if the *rabbanim* of Manhattan have a right to erect an *eruv* he answered that they could do as they saw fit (ibid., 4:89 and *HaPardes*, 33rd year, vol. 9). This is exactly what Rav Moshe told Rav Menachem M. Kasher *zt”l*, “even though I will not join you, you should go finish what you started [and establish the *eruv*]” (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, introduction). Only when Rav Aharon Kotler *zt”l* and other *Roshei Yeshivos* made a *takanah* not to erect an *eruv* in Manhattan did Rav Moshe join them and prohibit the *eruv* as well (*Igros Moshe*, O.C. 4:86 and Addendum to O.C. 4:89) — this *takanah* was only about Manhattan and not Brooklyn; see note 36 and Appendix 10. Even when Rav Moshe signed on the 1962 *takanah* with Rav Aharon Kotler we see that he was not at ease with the language which stated that, “those who rely on the *eruv* in Manhattan are

mistakenly supposed that he was personally supportive of the *eruv* did Rav Moshe feel a need to clarify that he was not personally in favor of an *eruv*, hence his *teshuvah* clarifying the matter (*ibid.*, 4:87); see Appendix 4.²⁴

---

considered a *mechalel Shabbos*," since after he quoted this *takanah* in his *teshuvah*, he omitted this last line (*ibid.*, Addendum to O.C. 4:89).

Given that Rav Moshe, despite his personal convictions, never issued a *p'sak* for others against erecting *eruvim* we can possibly understand why Rav Moshe stated (*ibid.*, 3:94, 5:19, 5:24:10; see note 24) that we rely on the *heter* of *shishim ribuy* in all cities — even Brooklyn and Manhattan — since he did not want to employ his *chiddush* as a *p'sak*; see also Appendix 5.

It is important to note that there is no evidence **Rav Aharon Kotler zt"l** prohibited *eruvim* in Brooklyn. That he signed the 1962 Manhattan *kol korei* only proves that he prohibited a Manhattan *eruv*; see note 36 and Appendix 10. [It might be that the reason Rav Aharon signed on the 1962 *kol korei* was that he, like most *rabbanim*, accepted that Manhattan is classified as a *reshus harabbim* of *shishim ribuy* — as most *rabbanim* were under the impression that there was one street that had *shishim ribuy* traversing it (*Oznei Yehoshua*, 1:18; *Tirosh VaYitzhar*, *siman* 73; *Mahari Stief*, *siman* 68, and *V'yaan Yoseph*, 1:195). While the *rabbanim* of Manhattan relied on *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* and *mechitzos* to allow an *eruv*, Rav Aharon maintained that nevertheless Manhattan would be classified as a *reshus harabbim* and an *eruv* would not be permissible (see *Mishnas Rav Aharon*, 6:2 for his reasoning). However, if the reason Rav Aharon prohibited the Manhattan *eruv* was that he accepted the *Mishkenos Yaakov's* (O.C. 120-122) *p'sak* over the *Bais Ephraim's* (O.C. 26) — that *shishim ribuy* is not an accepted fundament of a *reshus harabbim* — almost all of the *Achronim*, including Rav Moshe zt"l, would disagree since they maintained that *shishim ribuy* is an accepted fundament of a *reshus harabbim* (see notes 11 and 24; the criterion of *shishim ribuy* has been the accepted basis for *eruvim* for hundreds of years up until the present day, including *eruvim* in *Eretz Yisroel* and in many other large cities; see note 15).]

²⁴ Although Rav Moshe zt"l stated that he would not be in favor of an *eruv* in Brooklyn based on the information provided to him at the time, he nevertheless wrote on numerous occasions that there is no *reshus harabbim* today because we rely on the *heter* of *shishim ribuy* (*Igros Moshe*, O.C. 3:94, 5:24:10). However, the detractors of *eruvim* have always claimed that Rav Moshe

Rav Moshe's personal approach to *eruv* prohibited an *eruv* in Boro Park and Flatbush, because it was based on information that was provided to him at the time.

That is:

- ◆ Brooklyn's population, including those who commute into the borough to work, is over 3,000,000.
- ◆ Boro Park and Flatbush independently contain more than *shishim ribuy*.
- ◆ Brooklyn is not encompassed by *mechitzos*.

What follows are current Brooklyn facts and statistics that would make the *eruv* permissible in its present construction even according to Rav Moshe's personal approach to *eruv*.

Are There Three Million People in Brooklyn

Rav Moshe *zt"l* maintained that the area Brooklyn encompasses is a little more than twelve *mil* by twelve *mil* and he was told that the population of Brooklyn is somewhat less than 3,000,000 (*ibid.*, 4:87-88). He nevertheless maintained that Brooklyn has the status of a *reshus harabbim d'oraysa* because he was led to believe that nearly a million people come into the borough to work (*ibid.*, 4:88).²⁵

---

certainly did not mean Boro Park or Flatbush. The most illuminating of all his *teshuvos* is this final one on the issue (*ibid.*, vol. 8, O.C. 5:19), regarding a blind woman using a walking stick on Shabbos. Rav Moshe ends this *teshuvah* by saying that today we rely on the fact that there is almost no true *reshus harabbim*. In *Kovetz Am HaTorah* (1986 no.11), where this *teshuvah* was first printed, it clearly states that this woman lived in Boro Park; see Appendix 5a. They purposefully omitted this very important fact from the *teshuvah* when they printed *Igros Moshe* volume 8 posthumously; see Appendix 5b!

²⁵ While according to Rav Moshe *zt"l*'s personal opinion if the population of Brooklyn is 3,000,000 the borough would be classified as a *reshus harabbim*, in

These are the facts:

The US Census Bureau (*Census 2000 Summary File 1*) reported the population of Brooklyn in the year 2000 as being 2,465,326 people,²⁶ which is

---

his last *teshuvah* regarding *eruv* in Brooklyn (*Igros Moshe*, O.C. 5:29; see also 4:88), we see that Rav Moshe realized that the total population of Brooklyn is less than 3,000,000. Nevertheless, he maintained that despite this an *eruv* should not be constructed since in a large city one may think that there is *shishim ribuy* over a twelve *mil* by twelve *mil* area. **Therefore, in Rav Moshe's final analysis a Brooklyn *eruv* is not a matter of a *d'oraysa*; it is only a *gezeirah*.**

This *gezeirah* does not pertain to us as well for the following reasons:

- ◆ Rav Moshe only stated this *gezeirah* because he was led to believe that Brooklyn did not have *mechitzos*. Once we have established that Brooklyn is circumscribed by *mechitzos*, Rav Moshe would certainly not have objected because of a *gezeirah* since in any case with *mechitzos* Brooklyn is considered, *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid*.
- ◆ Since we have erected a *tzuras hapesach* in each neighborhood, the area enclosed contains a population of much fewer than *shishim ribuy*, which would definitely not be mistaken as a *reshus harabbim*. In fact, Rav Moshe allowed the separation of a neighborhood with a *tzuras hapesach* (see note 21).

It is interesting to note the similarities between the Brooklyn and Chicago *eruv*. Both Brooklyn and Chicago have a population of approximately 2,500,000 people over a twelve *mil* by twelve *mil* area. Despite this number of people Rav Dovid Feinstein *shlita* was cited in the Chicago *eruv* pamphlet (*West Rogers Park Eruv*, 1993 p. 23) as being in agreement that, according to his father, an *eruv* could be established in Chicago. This *gezeirah* was not considered a serious enough issue to impede the construction of *eruv* in Chicago and should not interfere with an *eruv* in Brooklyn as well.

²⁶ Since this *chiddush* is self-admittedly Rav Moshe's *zt"l*'s own (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:5, 4:87), it is unwarranted for people to elaborate on his *chiddushim* and invest them with meaning that Rav Moshe never intended. For example, in order to meet Rav Moshe's criterion of 3,000,000 people, some claim that there are hundreds of thousands of illegal immigrants living in Brooklyn that are not included in the census, resulting in a total population of over 3,000,000. This novel suggestion is baseless; in fact the census bureau tries to include all illegal immigrants in their count. Even if some illegal immigrants had been overlooked, their numbers would be much fewer than

much fewer than the population required by Rav Moshe. How much more so if we were to focus only on a twelve *mil* by twelve *mil* area and not the entire Brooklyn, the population would be significantly less than the number required by Rav Moshe. Additionally, even if one were to factor into the population the number of people who actually commute into the borough to work [235,918 people], the total never comes close to the required 3,000,000 people.²⁷ Even more so, at the same time there are more people who commute out of Brooklyn to work [424,107 people]; thus, the total falls far short of the required 3,000,000 (NYC Department of City Planning, *Table CTPP P-6, P-7*, 2003). Had Rav Moshe known these facts he would concur that Brooklyn does not have the status of a *reshus harabbim* of *shishim ribuy*.

---

the figures needed to fulfill Rav Moshe's requirement of 3,000,000 people. To put this into perspective, since Brooklyn's population is approximately 2,450,000 we would need another 550,000 illegal immigrants to reach a total of 3,000,000. This would mean that every sixth person living in Brooklyn is an illegal immigrant, which is just preposterous. The fact is Rav Moshe never mentioned these innovations in his *teshuvos*.

²⁷ There are those who claim that there are over a million people who utilize the Brooklyn beaches, and as a result the total population of Brooklyn exceeds the 3,000,000 people required by Rav Moshe *zt"l*. [In fact, only in rare instances had there ever been close to that number of people utilizing the beaches, one weekend or so every decade.] However Rav Moshe addressed this issue himself (*ibid.*, 4:88) and stated that the beaches themselves would not be reason enough to prohibit an *eruv* because according to the *Shulchan Aruch* the requirement is that the *shishim ribuy* has to traverse the streets on a daily basis. Since it is only in the summertime that the population swells at the beaches and it does not occur on a daily basis, Brooklyn would not be classified as a *reshus harabbim* of *shishim ribuy* (see also note 13). [Additionally, the beaches are cordoned off with their own *mechitzos*, the boardwalk, and according to Rav Moshe they would not be considered part of the twelve *mil* by twelve *mil* area.]

Does the Eruv Encompass Shishim Ribuy

Rav Moshe *zt"l* maintained (*Igros Moshe*, O.C. 5:28:5, and Addendum to O.C. 4:89) that an *eruv* of *tzuras hapesachim* was not permissible in Boro Park and Flatbush since he was led to believe that each neighborhood individually contained a population in excess of *shishim ribuy*; see Appendix 6.²⁸

These are the facts:

Census figures reveal that in Boro Park the *eruv* includes a population of less than 100,000 people and in Flatbush a population under 200,000 people (NYC Department of City Planning, *Community District Profiles*). Had Rav Moshe known these figures, he certainly would have agreed to an *eruv* of *tzuras hapesachim* in these Brooklyn communities, which would set them off from their borough, just as he allowed that an *eruv* in Kew Gardens Hills, Queens²⁹ and the *eruv* in European communities set them off from their respective cities (*Igros Moshe*, O.C. 4:86, 5:28:5).

---

²⁸ It is undeniable that Rav Moshe *zt"l* was led to believe that **independently** Boro Park and Flatbush have populations of *shishim ribuy*. He states this in two *teshuvos* (*ibid.*, O.C. 5:28:5, and Addendum to O.C. 4:89); see Appendix 6. This is the primary reason why Rav Moshe did not recommend an *eruv* utilizing *tzuras hapesachim* in Boro Park and Flatbush.

²⁹ As there are many similarities between Brooklyn and Queens, all the arguments why an *eruv* cannot be erected in Brooklyn can be said of Queens as well. [For example, the claim that there are many illegal immigrants who are not included in the Brooklyn census can be said of Queens as well and nevertheless we do not see that this issue concerned Rav Moshe *zt"l* regarding Brooklyn or Queens (see also note 26).]

There are people who attempt to rationalize why Rav Moshe allowed an *eruv* to be erected in Queens. For example, some claim that Kew Gardens Hills is considered a suburb of Queens while others allege that Queens was not incorporated into the city as a whole unit, but rather as a set of disparate neighborhoods. Therefore, they argue, the population of Queens is considered divided and each neighborhood is independent of the other,

---

which is why Rav Moshe allowed an *eruv* to be erected there. This assumption is incorrect; Rav Moshe never claimed that Kew Gardens was a separate entity, only that it was a small neighborhood in Queens (*ibid.*, 4:86 and Addendum to *O.C.* 4:89). Additionally, Kew Gardens Hills is part of Queens just as Boro Park and Flatbush are part of Brooklyn, as can be seen on any map of the area; see Appendix 7. Every neighborhood in Queens is built up to the adjoining neighborhood and forms one contiguous borough just as all neighborhoods do in Brooklyn. Why then did Rav Moshe allow an *eruv* in Queens and oppose one in Brooklyn? Even more so, since both Brooklyn and Queens have similar populations of over 2,000,000, why did Rav Moshe not apply the same *gezeirah* that he implemented in Brooklyn to negate an *eruv* in Kew Gardens Hills, Queens as well (see note 25)?

The underlying principle must be that Rav Moshe allowed an *eruv* in Kew Gardens Hills because the *tzuras hapesach* there separated the neighborhood just as he stated the *eruv* in Europe demarcated the Jewish quarters from their cities (*ibid.*, 5:28:5; see note 21); see also Appendix 6a. Rav Moshe considered the *eruv*, in and of itself, a separation of the *shishim ribuy* and allowed the *eruv* there. [See also *Chiddushei Rav Chaim* on the *Rambam* for a related ruling (*Hilchos Shabbos perek 16 Halachah 16*).] Consequentially, Rav Moshe was not concerned about the possibility that a twelve *mil* by twelve *mil* section of Queens which includes Kew Gardens Hills might be classified as a *reshus harabbim*, even though Queens — like Brooklyn — had a population well over 2,000,000. The important issue was that in Kew Gardens Hills, a neighborhood in Queens, they were dividing only a part of Queens which contained less than *shishim ribuy* with a *tzuras hapesach* in contrast to Brooklyn where Rav Moshe was under the impression that the *tzuras hapesach* encircled more than *shishim ribuy* (*Igros Moshe*, *O.C.* 5:28:5 and Addendum to *O.C.* 4:89); see Appendix 6.

Furthermore, Rav Moshe allowed the establishment of *eruv* in two Detroit neighborhoods, Oak Park and Southfield (*ibid.*, 5:29), even though regarding the city of Detroit proper Rav Moshe had stated that an *eruv* should not be erected because of his *gezeirah* (see note 25). Nevertheless, he allowed these two *eruv* despite the fact that these two neighborhoods are well developed with houses right up to the Detroit city lines. Therefore, it is evident that the defining issue in these two neighborhoods was that the *tzuras hapesach* separated only a part of Detroit.

Is Brooklyn Enclosed by Mechitzos

Rav Moshe zt"l stated (ibid., 5:28:5) regarding Brooklyn's *mechitzos*, "Until now they [the *mechitzos*] did not exist but that one can investigate" (see also ibid., Addendum to O.C. 4:89).

These are the facts:

That there are three *mechitzos* nowadays enclosing more than 95 percent of the Brooklyn waterfront³⁰ is obvious even to the most casual of observers (see *Kuntres HaMechitzos* page 61 and map of the *mechitzos*).³¹

Additionally, there are those who claim that the reason Rav Moshe permitted an *eruv* in Kew Gardens Hills was because of the *rabbbinical* consensus supporting an *eruv*. They are incorrect, for Rav Moshe's concern was not the consensus of other *rabbanim* but the *halachah* as he saw it. A case in point: Had the position of other *rabbanim* been a consideration Rav Moshe would not have allowed the Manhattan *rabbanim* to establish an *eruv* (ibid., 4:89 and *HaPardes*, 33rd year, vol. 9); see also Appendix 10d. Even though he maintained otherwise and he undoubtedly knew that there were *rabbanim* other than himself who were also against the establishment of an *eruv* (see *Kuntres Tikkun Eruvin Manhattan*, pp. 168-169), nevertheless, at that time he allowed the *rabbanim* to do as they saw fit.

³⁰ These *mechitzos* were evaluated by the following *rabbanim* to see whether they fulfilled Rav Moshe zt"l's requirements:

- ◆ Members of Rav Yechezkel Roth *shlita's Bais Din*; see *Emek HaTeshuvah* (5:19) and Appendix 8.
- ◆ Rav Shlomo Gross *shlita*, *Belzer Dayan* of Boro Park.
- ◆ Rav Tuvia Goldstein zt"l sent a select group from his *kollel* Emek Halacha.

All were in agreement that these *mechitzos* exist and that they are valid *mechitzos* according to Rav Moshe.

³¹ At first Rav Moshe zt"l questioned if Brooklyn had *mechitzos* at all, adding that even if Brooklyn was surrounded by *mechitzos*, *dalsos* would be required at the *pirtzos* (*Igros Moshe*, O.C. 5:28:5).

Rav Moshe maintained (ibid., 1:139:3) that even if an area such as a walled city — which is considered *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid* — has *pirtzos* which are open to an unenclosed area containing *shishim ribuy*, these *pirtzos* would nevertheless require *dalsos*, *me'd'rabbanan*. This criterion is Rav Moshe's own *chiddush*. [On the contrary, the *Shulchan Aruch HaRav* (364:4); *Bais Ephraim* (O.C. 26); *Bais Meir* (O.C. 364:2); *Mishnah Berurah* (364:5), and the *Achiezer* (4:8) maintain that only when the area is classified as a *reshus harabbim* is there a requirement of *dalsos*.]

[This *shitah* was originally said about Manhattan which had *shishim ribuy* and nevertheless was considered, *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid* because it was enclosed by *mechitzos* — sea walls that encompassed the island. Since Rav Moshe had seen Rav Eisenstadt's *teshuvah* he knew that there were some *pirtzos* in the Manhattan *mechitzos* (*Kuntres Tikkun Eruvin Manhattan*, pp. 68, 168-69; *Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, p. 76; Rav Tzvi Eisenstadt *zt"l* in his *Hatzaah L'Tikkun Eruvin B'Manhattan*, and in his *sefer Minchas Tzvi*, *siman* 4). Nevertheless, because Manhattan is an island, the *pirtzos* opened to the water, which obviously did not contain *shishim ribuy*, and therefore posed no problem to Rav Moshe since a *tzuras hapesach* would then be adequate. However according to Rav Moshe's *chiddush*, the bridges leading from Manhattan — which were open along their sides — possibly would have needed to be rectified with *dalsos*. Rav Moshe questioned (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:5) whether the bridges were considered part of Manhattan, in which case the city's population would in effect cause the bridges to be classified as a *reshus harabbim* and they would require *dalsos*. Alternatively, if the bridges were not considered part of the city, but an intercity road, they would require *shishim ribuy* crossing them in order to be classified as a *reshus harabbim* (see also notes 12-13 and 15). As this was not the case, a *tzuras hapesach* would then be sufficient.]

According to Rav Moshe, in a Brooklyn neighborhood, a *tzuras hapesach* would suffice for the following reason:

- ◆ Since the *tzuras hapesach* we erected in our neighborhood only surrounds a section of Brooklyn and not the entire borough and its borders are not open to a *reshus harabbim* [Queens] but to a *reshus hayachid* [the rest of Brooklyn], the *tzuras hapesach* is sufficient and *dalsos* are not required (ibid., 1:139 see the end of *anaf* 3 where Rav Moshe states clearly that if the *tzuras hapesach* is erected in a *reshus hayachid*, it is sufficient); see also Appendix 9. Only if we were closing the *pirtzos* between Brooklyn and Queens, would we require *dalsos*, as Queens is not enclosed by *mechitzos* and may perhaps contain *shishim ribuy*. [In fact, Queens does not encompass a population of 3,000,000 so we could close the

---

pirtzos in the *mechitzos* between Brooklyn and Queens with a *tzuras hapesach* since the *pirtzos* are open to an area that does not include *shishim ribuy*.]

The only issue Rav Moshe had with the Brooklyn *mechitzos* was that he required *dalsos* (*ibid.*, 5:28:5); however, regarding Manhattan, Rav Moshe stated that, based on additional *shitos yachidaos*, even with *mechitzos* and *dalsos* at the *pirtzos* Manhattan would not be classified as a *reshus hayachid* (*ibid.*, 1:39:5-6).

Even these *shitos yachidaos* would not affect an *eruv* in a Brooklyn neighborhood for the following reasons:

- ◆ Rav Moshe utilized these *shitos* in conjunction with his *chiddushim* regarding *dalsos* and the similarities he noted between Manhattan and Yerushalayim (see note 33) to nullify the benefit the *mechitzos* surrounding Manhattan would have provided (*ibid.*, 1:39:6). However, since Rav Moshe would concur that *dalsos* are not necessary when an *eruv* encircles only a section of Brooklyn and the issue of Yerushalayim does not concern us as well (see note 33) there is no question that Rav Moshe would allow an *eruv* in Brooklyn in its current construction.
- ◆ Rav Moshe at first stated in a *teshuvah* regarding Manhattan (*ibid.*, 140) that he was unclear whether *mefulash* is considered a criterion of a *reshus harabbim*. On the other hand, according to those who do regard *mefulash* as a criterion of a *reshus harabbim*, since the streets of Manhattan were not *mefulash* the *mechitzos* would classify Manhattan as a *reshus hayachid* — or *me'd'rabbanan* as a *karmelis*. In which case, notwithstanding these *shitos yachidaos*, Rav Moshe allowed that *dalsos* at the *pirtzos* would be the only requirement. However, in a later *teshuvah* regarding Brooklyn (*ibid.*, 5:28:7) Rav Moshe does accept that for a walled city to be classified as a *reshus harabbim* there is a requirement that its streets — to be analogous to the *diglei hamidbar* — would need to be *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*, a criterion of a *reshus harabbim*. [This is contrary to Rav Aharon Kotler's *zt"l*'s understanding of the criterion *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar* as being dependent solely on *mechitzos* and not a criterion of a *reshus harabbim* (see *Mishnas Rav Aharon*, 6:2; see also note 9).] Therefore, given the fact that Brooklyn is enclosed by *mechitzos* and its streets are not *mefulash u'mechuvanim m'shaar l'shaar*, Brooklyn would not be classified as a *reshus harabbim* at all, and Rav Moshe would agree, that these *mechitzos* would classify Brooklyn as a *reshus hayachid*, notwithstanding these *shitos yachidaos* (see also note 14). Consequently, in regards to Brooklyn, Rav Moshe only mentions that there is a requirement of *dalsos* if Brooklyn is enclosed by *mechitzos* (*Igros Moshe*, O.C. 5:28:5). However, as explained previously, since we are erecting a *tzuras hapesach* only around a section of Brooklyn, *dalsos* would not be required as well; see Appendix 9.

Therefore, according to Rav Moshe, Brooklyn is classified as a *reshus hayachid* and an *eruv* of *tzuras hapesachim* can be erected. [When a *tzuras hapesach* is erected in a Brooklyn neighborhood, its *pirtzos* are open to the rest of Brooklyn, a walled city that is, *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid*. Even according to Rav Moshe the *pirtzos* do not require *dalsos* (*Igros Moshe*, O.C. 1:139, the end of *anaf* 3); see note 31 and Appendix 9 for a more comprehensive explanation.]

Others have claimed, in the name of Rav Moshe, that a break of ten *amos* in the *mechitzos* [*pirtzos esser*] is a Biblical proscription, thus the *mechitzos* encircling Brooklyn are deficient.

These are the facts:

Rav Moshe clearly states that *pirtzos esser* is only a *rabbinical* proscription (*ibid.*, 2:89-90) and therefore a *tzuras hapesach* would be sufficient to close the *pirtzos*.³² [Additionally, the *mechitzos* around Manhattan had the same issue concerning *pirtzos esser* (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, p. 76 and *Minchas Tzoi*, *siman* 4) as Brooklyn, and Rav Moshe was not disturbed by this fact.] Accordingly, Rav Moshe would concur that the *mechitzos* encircling Brooklyn are sufficient even if they have *pirtzos* of ten *amos*.

In light of these facts it is obvious that Rav Moshe's approach to *eruv* in Boro Park and Flatbush was based on a totally different set of circumstances and if he would have known the particulars of our situation, he would have allowed an *eruv* to be erected.³³

---

32 Nearly all *poskim* maintain that *pirtzos esser* is *me'd'rabbanan* (*Mabit* in *Kiryat Sefer*, *Shabbos Perek* 16; *Pri Megadim*, *Mishbetzes Zahav*, 363:1; *Shulchan Aruch HaRav*, O.C. 345:11; *Zera Emes*, *eruv* 17; *Bais Ephraim*, O.C. 26-27; *Tikkun Eruvin Krakow*, *teshuvah* 1; *Melamud Leho'il*, *siman* 68; *Avnei Nezer*, O.C. 265:13, 265:25, 276:1, 279:3; *Aruch HaShulchan*, O.C. 362:26; *Mahari Slutsk*, O.C. 11; *Achiezer*, 4:8; *Chazon Ish*, O.C. 107:5-8, 112:5; *Chavatzet HaSharon*, O.C. 19, and *Kol Mevasser*, 1:20:2; concerning a *pirtzah* of sixteen *amos* see note 45). Additionally practically all *poskim* maintain that the multitudes [*rabbim*] do not negate the enclosure, *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (see note 2).

33 It is important to note that Rav Moshe *zt"l*, using *Yerushalayim* in the times of the *Bais HaMikdash* as his precedent (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:5, 4:89, 5:28:15),

*A Summary of the Halachic Issues According to Rav Moshe
Feinstein zt"l*

Even Rav Moshe's *chiddush*, which was his personal opinion and not a *p'sak* for others, does not preclude the establishment of an *eruv* in Brooklyn for the following three reasons:

- ◆ The population of the entire Brooklyn with the people who commute into the borough to work is much less than the 3,000,000 inhabitants required by Rav Moshe.
- ◆ Even if the total population of Brooklyn would be more than 3,000,000, since the *eruv* erected in our neighborhoods encircle a population of much less than *shishim ribuy*, Rav Moshe would have allowed an *eruv* to be erected in our neighborhoods in Brooklyn.
- ◆ Even if Brooklyn would have a population of 3,000,000 and the *eruv* would encircle more than *shishim ribuy*, since there are *mechitzos* encompassing Brooklyn, Rav Moshe would definitely have allowed an *eruv* to be erected in any neighborhood in Brooklyn.

---

maintained that an *eruv* should not be erected in Manhattan even if there is no *halachic* basis against erecting an *eruv* there. Rav Moshe maintained that an *eruv* was not erected in Yerushalayim in the times of the *Bais HaMikdash* because of the fear that people who traveled to Yerushalayim from all over the world would, upon returning home, erect *eruv* improperly. [The *Noda B'Yehudah*, *Mahadura Tinyana Kuntres Achron* (*siman* 21) and the *Tiferes Yisroel* (*Eruvin*, 10:57) maintain that an *eruv* **was** allowed in Yerushalayim, however it was not possible to establish an *eruv* at the time.] Since Manhattan like Yerushalayim has many visitors from all over the world, Rav Moshe maintained an *eruv* should not be established in Manhattan as well. However, Rav Moshe agreed (*HaPardes*, 33rd year, vol. 9) that if the *rabbanim* in Manhattan would erect an *eruv*, the precedent of Yerushalayim would not pose an obstacle. How much more so would Rav Moshe have allowed an *eruv* that had been erected in Brooklyn, as he was not sure if Brooklyn was even comparable to Yerushalayim at all (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:6, 5:28:15).

It is important to note that, according to Rav Moshe, even one of the above conditions would be sufficient reason to permit an *eruv* of *tzuras hapesachim*.³⁴

---

³⁴ Many people do not know much about *hilchos eruvin* and they unfortunately approach the subject with a closed mind. Thus when a permissible *eruv* is constructed, they are quick to issue a blanket statement and declare that Rav Moshe *zt"l* would not have approved of the *eruv* in any form. In truth, Rav Moshe maintained otherwise and he is often misquoted or misinterpreted in an attempt to validate misconceptions about *eruv*. [For example, some have claimed in the name of Rav Moshe that *pirtzos esser is me'd'oraysa* (see page 42).] Shouldn't they learn *hilchos eruvin* and Rav Moshe's *teshuvos* before they make up their mind? Shouldn't they be seeking the truth instead of collecting all sorts of objections from disparate sources? **Why must the objective always be to *asser eruvin*?**

Of course, it is always possible to cite *shitos yachidos* to invalidate an *eruv*; however, ruling according to *shitos yachidos* is not the correct approach in *halachah*. [The *Chasam Sofer* writes (Y.D. 37) that if we were to collect all the *shitos ha'ossrim* we would not be able to eat bread or drink water.] Even more so, in *hilchos eruvin*, since **all** criteria have to be met for the area to be classified as a *reshus harabbim*, even if we were to employ a *shitas yachid* regarding *reshus harabbim* that would then disqualify the *eruv* based on only one criterion, the other conditions would not be met and an *eruv* would be permissible *l'chatchilah*. Consequently, to invalidate an *eruv*, one would have to selectively choose from disparate *shitos yachidos* — which in many cases are contradictory — and that is an unjustifiable approach to *halachah*. The reality is that if someone learns *hilchos eruvin* with an open mind, he would realize that since it is almost impossible to meet all the criteria of a *reshus harabbim*, creating an *eruv l'chatchilah* is a real possibility.

SECTION III

Other Issues Regarding Eruvin

Rav Moshe Feinstein zt"l Respected the Halachic Opinions of Other Poskim

Based on the above-enumerated facts, it is clear that Rav Moshe would have permitted *eruvim* in Brooklyn in their present construction. Nevertheless, even if one would claim that despite the above Rav Moshe would not have allowed an *eruv* in Brooklyn, there is no question that Rav Moshe would not have been *mocheh*.³⁵

In 1978, some of the *rabbanim* of Flatbush, wanting to establish an *eruv* there, asked Rav Moshe for his *p'sak*. Not only did Rav Moshe not declare that it was prohibited to construct an *eruv*, he was not *mocheh* and did not even recommend that they not erect an *eruv* (*Igros Moshe*, O.C. 4:87).³⁶

---

³⁵ Rabbi Shlomo Pearl *shlita* stated (in a *shiur* he gave in Agudath Israel Bais Binyomin, Nov. 14, 1999 tape #325) that he had spoken with Rav Dovid Feinstein *shlita* about being *mocheh* against the *eruv* [in Boro Park]. Rav Dovid *shlita* made it clear that no one should be *mocheh*. Additionally, Rav Dovid *shlita* was unequivocal in his declaration that even if a *gadol*, in order to negate the *eruvei chatzeiros*, was to declare that he is *mocheh* against the *eruv*, he "must be crazy" (see also note 1).

³⁶ In reference to the 1979 *kol korei* against the erecting of an *eruv* in Flatbush, there are some inconsistencies that are important to expose. Even though Rav Moshe zt"l allowed the *rabbanim* of Manhattan to *pasken* as they saw fit (*Igros Moshe*, O.C. 4:89 and *HaPardes*, 33rd year, vol. 9), he signed against the establishment of the Manhattan *eruv* in 1962. However, Rav Moshe stated (*Igros Moshe*, O.C. 4:86 and Addendum to O.C. 4:89) that he had signed against the *eruv* because Rav Aharon Kotler zt"l and other members of the Agudas

HaRabbonim had enacted a *takanah* against establishing an *eruv* in Manhattan. [Even when Rav Moshe signed on the 1962 *takanah* with Rav Aharon Kotler, we see that he was not at ease with the language, since after he quoted this *takanah* in his *teshuvah*, he omitted this last line which stated that, “those who rely on the *eruv* in Manhattan are considered a *mechalel Shabbos*” (ibid., Addendum to O.C. 4:89).] Since Rav Moshe signed against an *eruv* in 1962, the fact that afterwards [in 1978] Rav Moshe did not forbid the *rabbanim* of Flatbush to establish an *eruv* even though they had asked for his *p’sak* (ibid., 4:87) makes it highly doubtful that Rav Moshe would have signed on a *kol korei* against the erecting of an *eruv* in Flatbush. It is interesting to note that there is a version of the 1979 *kol korei* without Rav Moshe’s signature. In all probability, this is the authentic *kol korei* since on the *kol korei* that does have his signature, Rav Moshe’s signature is noticeably smaller than all the others — suggesting, perhaps, that the signature was tampered with. [It is important to note Rav Moshe states that *rabbanim* may only enact a *takanah* for their particular locale and only for a short period of time (ibid., 4:49). Consequently, even this 1962 *takanah* would only have been in effect for a short period of time and not indefinitely.]

Moreover, the text of the 1979 Flatbush *kol korei* [Appendix 10a] refers back to the 1962 Manhattan *kol korei* [Appendices 10b and 10c], and while the 1962 *kol korei* specifies Manhattan, the 1979 *kol korei* falsely uses the place name New York in addition to other large cities, implying that the *issur* then [1962] was on all large cities — including Brooklyn — and not just the borough of Manhattan as Rav Moshe himself stated (ibid., 4:86 and Addendum to O.C. 4:89). Furthermore, when the *rabbanim* of Flatbush asked Rav Moshe for his *p’sak* about erecting an *eruv* (ibid., 4:87), if the text of the 1979 *kol korei* is correct, he should have referred back to the 1962 *kol korei* and stated that the *issur* then included erecting an *eruv* in Brooklyn. Not only did Rav Moshe not refer to the 1962 *kol korei*, he did not even declare that it was forbidden to construct an *eruv* (see note 23). That the 1962 prohibition against establishing an *eruv* in Manhattan extended to all of New York City and other large cities is obviously a fabrication of the 1979 *kol korei*. This correlates with what Rav Menashe Klein *shlita* wrote (*Oim Ani Chomah, siman 7*) that Rav Moshe told him in 1979 — in the presence of Rav Elimelech Bluth *shlita*, Rav Shalom Dresner *shlita*, and Rav Mordechai Tendler *shlita* — that contrary to what someone in the Agudas HaRabbonim was promoting the 1962 *issur* from the Agudas HaRabbonim was only regarding Manhattan. Since Rav Moshe was one of the signatories of the 1962 *issur*, no one knew better than Rav Moshe himself that this *issur* was only on Manhattan and not on Brooklyn. Consequently, it

---

is highly doubtful that Rav Moshe signed on the 1979 *kol korei*. Accordingly, the many *rabbanim* who signed on the 1979 *kol korei* out of respect for Rav Moshe were misled as well. It is important to note, Rav Tuvia Goldstein *zt"l*, a *Talmud/Chaver* of Rav Moshe *zt"l*, said on numerous occasions that even after the 1979 *kol korei* against the Flatbush *eruv* was published, he spoke with Rav Moshe who agreed that if the *rabbanim* wanted to erect an *eruv* they could do as they saw fit. [Moreover, he stated that even Rav Moshe himself would have allowed an *eruv* in its present construction.]

Additionally, the text of the 1979 *kol korei* contains an outright fabrication. The 1979 Flatbush *kol korei* refers back to the 1962 Manhattan *kol korei* and asserts that Rav Eliyahu Henkin *zt"l* signed against establishing an *eruv* in Manhattan in 1962. But there is **no** signature from Rav Henkin to be found on the 1962 *kol korei* [Appendices 10b and 10c]! Even more so, from Rav Henkin's final letters (*Kisvei Hagriah Henkin*, p. 33) and from the 1960 *kol korei* on behalf of the Manhattan *eruv* (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, p. 10) [Appendix 10d], we see he was a proponent of the Manhattan *eruv*. Four years ago, the Vaad HaEruv of Boro Park, in order to establish the veracity of the 1979 *kol korei*, offered an award of \$5,000 to anyone who would come forward with the original document. Until today, no one has furnished it.

The 1981 letter from Rav Moshe [Appendix 11] against the establishment of a Boro Park *eruv* — which was never printed in *Igros Moshe* and was only circulated as a flyer — is questionable as well. This letter purports that according to Rav Moshe's *Shevat 1979 teshuvah* (*Igros Moshe*, O.C. 4:88) Rav Moshe joined the Agudas HaRabbonim in prohibiting *eruv* in Brooklyn. In fact Rav Moshe never mentioned a word in this *teshuvah* about joining the Agudas HaRabbonim in prohibiting *eruv* in Brooklyn. Moreover, as stated previously, there never was any *issur* from the Agudas HaRabbonim against erecting *eruv* in Brooklyn, only in Manhattan. Additionally, had Rav Moshe meant that he joined with members of the Agudas HaRabbonim by signing the 1979 Flatbush *kol korei* — which stated that the 1962 Agudas HaRabbonim *issur* on Manhattan included all large cities — when asked for his *p'sak* by the *rabbanim* of Flatbush (*ibid.*, 4:87), he would have declared that the Agudas HaRabbonim's *issur* was on Brooklyn as well and therefore an *eruv* could not be erected.

Furthermore, is it credible that Rav Moshe would state in this 1981 letter that, "those who rely on the *eruv* are considered a *mechalel Shabbos*," when he was obviously so uncomfortable with a comparable line in the 1962 *takanah*

What he did tell them was, "I do not want to join you in this matter, because there are many opinions on this topic, as we see in the *Shulchan Aruch*." Only when some people misunderstood these words as somehow supporting the *eruv* did Rav Moshe feel there was a need to clarify his personal approach regarding the issue. Hence he wrote this *teshuvah* clarifying his opinion, explaining that he had a *chiddush*, which accordingly would prohibit the erection of an *eruv*. However, he declined to issue a *p'sak*, since, as he acknowledged, his *chiddush* was not mentioned in the *Achronim*, and moreover it was obvious that the *Aruch HaShulchan* would not agree with him (see note 23); see also Appendix 4.

---

against erecting an *eruv* in Manhattan that he omitted it from his *teshuvah* (ibid., Addendum to O.C 4:89). Additionally, the subsequent line is questionable as well, "and those who erected the *eruv* are causing the *rabbim* to falter." Three years earlier in his *teshuvah* to the *rabbanim* of Flatbush (ibid., O.C. 4:87) Rav Moshe did not censure them, instead he refrained from issuing a *p'sak* and stated that the *Aruch HaShulchan* and other *Achronim* would disagree with him. In light of the aforementioned, Rav Menashe Klein *shlita* wrote at the time (*Oim Ani Chomah, siman 53*) that there were *Roshei Yeshivos* who declared publicly that Rav Moshe had never signed this letter. Furthermore, apart from the date and the signature, there is no hand written original only a typed copy and the signature itself is questionable. The signature on this letter is indistinguishable from the one on the *haskamah* to a booklet against erecting *eruvim*, and it is not possible for two signatures to be exactly the same. In light of the aforementioned inconsistencies in this letter, it follows that one can only be confident in what Rav Moshe actually stated in his *teshuvos* and not in what is merely written on a flyer.

It is important to note that all the objections to *eruvim* in Brooklyn are based on this 1981 letter and the 1979 *kol korei*, and as we have shown above, both are spurious documents and cannot be relied on. Finally, even if Rav Moshe had signed this letter and the signature on the 1979 *kol korei* was authentic since Rav Moshe's opposition to these *eruvim* was based on a totally different set of circumstances which does not pertain to us today (see section two), there is no question that he would have allowed our *eruvim*.

Additionally, Rav Moshe wrote concerning the Manhattan *eruv*, that he knows that there is a difference of opinions and everyone has a right to *pasken* as they see fit (*ibid.*, 4:89 and *HaPardes*, 33rd year, vol. 9).³⁷ What we see from this is that Rav Moshe acknowledged that there are differences of opinions regarding *eruv*in and, of course, that other *poskim* may disagree with him. Furthermore, it is clear that Rav Moshe allowed others to disagree with him in any issue and he did not consider it a slight to his *kavod* if someone did not accept his *halachic* rulings (*Igros Moshe*, O.C. 1:109).³⁸

---

³⁷ Rav Moshe *zt"l* declared (*Igros Moshe*, Addendum to O.C. 4:89) that there was no proposal to erect an *eruv* in Brooklyn because Brooklyn, unlike Manhattan, was not surrounded by *mehitzos* and that, independent of each other, Boro Park and Flatbush have populations of *shishim ribuy*. This is not pertinent today because, as we have established previously, Brooklyn **does** have *mehitzos* and neither Boro Park nor Flatbush have anywhere near *shishim ribuy* (see pages 37 and 39).

Some claim that Rav Moshe implied in this Addendum that in Brooklyn one has the right to be *mocheh* as opposed to Manhattan. However this is incorrect, because Rav Moshe would have been *mocheh* when the *rabbanim* of Flatbush asked for his *p'sak* about the *eruv* they wanted to establish (*ibid.*, O.C. 4:87; see page 47).

³⁸ Rav Moshe *zt"l* was once asked (*ibid.*, Y.D. 3:88) if it was disrespectful to disagree with the *shitos* of the *Chazon Ish* in his hometown Bnei Brak even though he was the *Moreh D'Asra*. Rav Moshe stated that unquestionably it is allowed and he added that it was even a *kavod* for him [the *Chazon Ish*] when one debated Torah in his name. By extension, Rav Moshe would definitely permit and consider it a *kavod* for us to debate his *piskei halachah* in his name (see also the *hakdamah* to *Igros Moshe* vol. 1).

Comparing Eruvin With Other D'Oraysas

Why is *eruv* different from any other issue that it elicits such a visceral response?

The detractors of the *eruv* claim that their fierce opposition is because it is a matter of *d'oraysas*. However, there is no other *d'oraysa* that has aroused such a passionate need to be *mocheh* other than *eruv*.

For example, many people maintain that *shitas Rabbeinu Tam* [72 minutes after *shkiah*] is an obligatory extension of Shabbos, to the extent that if someone does a *melachah* at an earlier *zeman* he is considered a *mechalel Shabbos*. *Shitas Rabbeinu Tam* is also a matter of a *d'oraysa*, yet people are not *mocheh* against those who keep an earlier *zeman*, calling them *mechalelei Shabbos*. Why is the issue of *eruv* any different?

The opposition toward *eruv* is irrational and has no support or basis in *halachah*.³⁹

---

³⁹ *Eruvin* is different than other *halachic* issues in one significant aspect. *Eruvin* more than any other issue vests a certain amount of centralized power to the *baal ha'machsher*. People publicly carrying in a *rav's eruv* is a clear sign of the *posek's* influence and support in the community, unlike relying on the *rav's hechsher* on food, which is a more private matter. Consequently, there are people who find it incumbent upon themselves not to allow an *eruv* to be established, and insist that their *rav's* opinion is the only one that can be followed. If one were to follow the history of *eruv* in cities where there was no central governing *rav* or *Bais Din*, they would find that *machlokas* often erupted as a result of this desire for dominance in community affairs [Krakow 1888, St. Louis 1895, Odessa 1900, New York 1905 to the present, Manchester 1906, Frankfurt am Main 1914, and London 1932 to the present]. Otherwise, *eruv* would generate the same level of reaction as say a *mikveh*, where every individual just follows the *p'sak* of his own *rav*.

Shalom and Machlokes

Rav Moshe *zt"l* wrote (*ibid.*, 1:186) that when one follows one's *rav* on any issue, even on *issurei chilul Shabbos*, albeit the *halachah* is not like their *rav's* interpretation, no *aveirah* is transgressed. There are over 100 *rabbanim* who maintained that neither Brooklyn nor Manhattan is a *reshus harabbim d'oraysa* and consequently an *eruv* can be erected; see Appendix 12. Therefore, by following our *rabbanim* even if others feel that the *p'sak* is wrong, according to Rav Moshe no transgression has occurred. Why are those who invoke Rav Moshe in their every attempt to discredit *eruvim* ignoring Rav Moshe's own rulings?

To claim that an *eruv* brings *machlokes* is a fallacy. On the contrary, as stated in the *Yerushalmi*, an *eruv* increases *shalom* by bringing people together (*Eruvin* 3:2). Through the years, *rabbanim* have always had differing *halachic* opinions on critical Torah issues and we have always said *eilu veilu divrei elokim chaim*. By following our *rabbanim* and erecting an *eruv*, are we imposing their *p'sak* on others? The Torah way is to honor the right of others to follow their *poskim*, and this respect should be mutual.

The Mitzvah and Obligation of Eruvin

The Gemara in *Eruvin* (68a) describes an encounter between the *Amoraim* Rabbah bar Rav Chanan and Abaye. Rabbah bar Rav Chanan asked Abaye why in a city of two great *Amoraim* [himself and Rabbah] neither of them had erected an *eruv*. In an attempt to vindicate himself and Rabbah, Abaye answered that it was not fitting for Rabbah's dignity to go from door to door collecting the requisite

matzos, and that he, Abaye, was so preoccupied with his learning that he had no time to supervise the *eruv* of the city.

The *Mordechai* infers from this Gemara that under normal circumstances when the rabbi of an area is not similarly preoccupied, he has an obligation and a *mitzvah* to erect an *eruv* for his community.⁴⁰

Following this reasoning the *Rosh* in a famous *teshuvah* (21:8) sharply criticizes the leadership of a city whose policy was not to erect an *eruv*: “ I have already written to you concerning the concept of an *eruv*, that it is customary in all areas where Jews [reside] to allow carrying in those streets that are open on either end to the [streets where the] gentiles [reside] with [the rectification of] a *tzuras hapesach*. You forbade such [an *eruv*] for the congregation of Freres, and you wrote me your proofs, and I informed you that they amount to nothing. I warned you that you must recant and notify the congregation that they should rectify their streets [with an *eruv*] as their *gedolim* have accustomed them to. Now I have been told that you still uphold your position, and are thus causing the multitudes to desecrate the Shabbos. I therefore compel you, upon receipt of this letter before witnesses, to rectify the streets that open into the *reshus harabbim* of the [streets where the] gentiles [reside], with a *tzuras hapesach*, within a span of a few weeks upon seeing this letter. If you do not rectify the streets as I have written, I will excommunicate you. If you had been in the times of the *Sanhedrin* they would have executed you, as your aim is to uproot the Talmud edited by Rav Ashi, and to argue with all the *gedolim* until our times, those who are no longer with us *z”l*, and those who are still alive” (see also *Tashbetz*, 2:37).

---

40 Just as it is the responsibility of each individual *rav* to insure that there be a *kosher mikveh* in his community, it is incumbent on each *rav* to erect an *eruv* as well (*Teshuvos V’Hanhagos*, 1:844; see also *Chasam Sofer*, O.C. 99). Even more so, the *Chemdas Shlomo* (p. 203) states that **members of the community** should establish an *eruv*. The obligation is **theirs** as well as the *rav*’s.

Those of us who have worked so hard to erect an *eruv* have not done so because we seek leniencies, but rather out of conviction that it is a *mitzvah* (see *Tur* and *Shulchan Aruch*, O.C. 366:13, 395:1; see also *Medrash Sechel Tov*, *Beshalach* 16:10; *Medrash Lekach Tov*, *Beshalach*; *Halachos Gedolos*, *Perek Hador*, and *Pri Megadim*, *Aishel Avraham*, O.C. 260:3).

Establishing an *eruv* accomplishes the following:

- ◆ It helps us avoid *chilul Shabbos* if we inadvertently forget and carry something in the streets on Shabbos (*Bais Yosef*, 395; *Bach*, 395:1, and *Taz*, 395:1). The *Chasam Sofer* (O.C. 99) states that it is not possible for an individual to ensure that all members of his household do not inadvertently carry on Shabbos and therefore, the construction of an *eruv* is the obligation of every *rav*. In light of this *Chasam Sofer*, it follows that one cannot assert that there is no need for an *eruv*. [Even if the *heter* to permit an *eruv* is not a clear one, the *Aishel Avraham* states (*siman* 363) that nevertheless an *eruv* should be erected in order to save people from *chilul Shabbos beshogeg* (see also *Kriena D'Igrasa*, p. 106 and *Oim Ani Chomah*, p. 136).]
- ◆ It helps to minimize *chilul Shabbos* by our Jewish brethren who are unfortunately not religious and carry on Shabbos without an *eruv* (*Nefesh Chayah*, *siman* 25 and *Bais Av*, 2:1:25).
- ◆ It helps to increase our *oneg Shabbos*, e.g., families with young children, the elderly, and the infirm are no longer confined to their homes (*Perishah*, O.C. 395:1).⁴¹
- ◆ It helps *al pi Kabbalah* to increase the *kedushah* of a neighborhood (*Shaar HaMitzvos*, *parshas Beshalach*).

---

⁴¹ One who claims that an *eruv* negatively impacts the sanctity of the Shabbos by encouraging unbecoming behavior, such as ball playing, is in fact making a blanket statement against all *eruvim* — since these issues can be problematic with *eruvim* in both big and small cities and even with *eruvim* in bungalow colonies — and he can be considered an *einoh modeh b'eruv*. When Rav Moshe *zt"l* permitted an *eruv* in Kew Gardens Hills, Queens, Detroit, Sea Gate and in other communities he did so because he recognized the great need for *eruvim* (*Igros Moshe*, O.C. 1:139:5, 4:86, 5:29). *Eruvin* according to Rav Moshe was always a matter of *halachah* and not *hashkafah*. Let us remember that an *eruv* is a *tikun*, not a *michshol*, and serves to improve the spiritual quality of a community's Shabbos observance.

Even Rav Moshe *zt"l*, when he established that an *eruv* could be erected, saw a great need for it (*Igros Moshe, O.C. 1:139:5, 4:86, 5:29*).

Since it is a *mitzvah* to erect an *eruv*, it is unjust to request that we refrain from performing a *mitzvah*, particularly when it does not negatively affect those who do not wish to partake in this *mitzvah*. For generations in Europe, even in big cities such as Warsaw⁴² and Lodz,⁴³ our ancestors had practiced the *mitzvah* of *eruv*in and we believe that this *mitzvah* is now overdue in our community.⁴⁴ As supporters of the *eruv*, we respect all the *rabbanim* of our community and kindly ask you, our dear neighbor, regardless of your personal feelings about the *eruv*, to respect our *rabbanim* as well so that we can all continue to live *b'shalom* and help bring *Mashiach* soon.

---

42 Which had *shishim ribuy* on the larger side from at least the year 1900 (*Rocznik Statystyczny Warszawy 1921 i 1922, 1924* p. 14).

43 Which had *shishim ribuy* from the year 1931 (*Encyclopedia Judaica, 1996* vol. 11 p. 426).

44 Even Rav Shimon Schwab *zt"l*, who in 1962 was against erecting an *eruv* in Manhattan because of *hashkafah* issues — the generation was lax in *shmiras Shabbos* — posited (*Maayan Beis HaSho'eivah*, pp. 232, 234) that hopefully the future generations would be strong in Torah and at that point, with great joy, everyone would take part in erecting *eruv*in in Manhattan and in **all** cities. **We believe that time has come.** Concerning Rav Schwab's signature on the 1979 *kol korei* against the *eruv* in Flatbush, the *hashkafah* issues that Rav Schwab had regarding Manhattan in 1962 could still have been an issue in Flatbush in 1979. However, to say that these *hashkafah* issues are valid today, 42 years later, or that Rav Schwab meant this *issur* forever is illogical. Rav Schwab's own words affirm his hope that at some point we will be strong enough in Torah to erect *eruv*in in all cities. [It is important to note Rav Moshe *zt"l* states that *rabbanim* may only enact a *takanah* for their particular locale and only for a short period of time (*Igros Moshe, O.C. 4:49*).]

A Summary of Various Issues Concerning Eruvin

- ◆ In light of the information provided to him at that time, Rav Moshe *zt"l* did not favor an *eruv* in Flatbush. Despite this he did not forbid the construction of an *eruv* but acknowledged to the *rabbanim* of Flatbush that there are differences of opinions regarding *eruv*in.
- ◆ *Eruvin* is just like any other *d'oraysa* where everyone follows the *p'sak* of his own *rav*, and therefore, there is no reason to be *mocheh*.
- ◆ One should follow his *rav* on every issue, including erecting and utilizing an *eruv*.
- ◆ It is a *mitzvah* to erect *eruv*in and even Rav Moshe maintained there is a great need for it. Therefore, it is unjust to request that we refrain from performing a *mitzvah* since it does not negatively affect those who do not wish to partake in this *mitzvah*.

SECTION IV

The Mechitzos Encircling Brooklyn

Kuntres HaMechitzos

Even if one argues that Brooklyn meets all the criteria of a *reshus harabbim d'oraysa*, since Brooklyn is circumscribed by *mechitzos* on three sides, which enclose more than 95 percent of its waterfront (see enclosed map), the borough is nevertheless classified as a *reshus hayachid d'oraysa* (see page 24).

There are natural riverbanks [*mechitzos hayam*] surrounding Brooklyn on three sides and according to a number of *poskim*, they would be sufficient to change the status of Brooklyn to a *reshus hayachid d'oraysa* (see note 17).

The *mechitzos* we are utilizing, however, are universally accepted since they only consist of man-made walls [*mechitzos b'y'dai adam*] in which case we *pasken* that the multitudes [*rabbim*] do not negate the enclosure, *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (see note 2). In addition to gates that circumscribe Brooklyn's waterfront, the *eruv* utilizes sea walls. These man-made walls, which prevent the encroachment of the sea, are *michitzos b'y'dai adam* as well and, along with the gates, surround Brooklyn on three sides (see note 17). Additionally, we can utilize *mechitzos habatim* to close the fourth side of the three *mechitzos* at our waterfront (see note 18), and as a result we are circumscribed by four *mechitzos omed merubeh al haparutz*.

These *mechitzos* were confirmed by the following *rabbanim*:

- ◆ Members of Rav Yechezkel Roth *shlita's Bais Din*; see *Emek HaTeshuvah* (5:19) and Appendix 8.
- ◆ Rav Shlomo Gross *shlita, Belzer Dayan* of Boro Park.
- ◆ Rav Tuvia Goldstein *zt"l* sent a select group from his *kollel* Emek Halacha.

While there may be some *pirtzos* [gaps] in the *mechitzos*, once the walls are *omed merubeh al haparutz* on three sides [that is, more than 50 percent of the length of each side must actually consist of a wall] practically all *poskim* maintain that the multitudes do not negate the enclosure, *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* (see note 2). Although some of the *pirtzos* may even be ten *amos*, practically all *poskim* maintain that *pirtzos esser* is only a *rabbinical* proscription including HaGaon Rav Moshe Feinstein *zt"l* and therefore a *tzuras hapesach* would be sufficient to close the *pirtzos* (see note 32).⁴⁵ Furthermore, since we can utilize *mechitzos habatim* to close the fourth side, just about every *posek* would agree *lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* of four *mechitzos*.

[An additional benefit of these *mechitzos* surrounding Brooklyn is that the *pirtzos* in these *mechitzos* open into the water as opposed to opening into a thoroughfare that is traversed by a *rabbim*. Additionally, the *pirtzos* in these *mechitzos* are not *bkeren zavis* — gaps at the corners where the *mechitzos* meet.]

---

⁴⁵ When clarifying that a *pirtzah* of ten *amos* is a *rabbinical* proscription, almost all *poskim* do not differentiate between a *pirtzah* of ten *amos* and one of sixteen *amos* which is proof that they maintain there is no difference *halachically* between them. Additionally, there are *poskim* who clearly state that a *pirtzah* of sixteen *amos* is *me'd'rabbanan* as well (*Bais Ephraim*, O.C. 26; *Aruch HaShulchan*, O.C. 362:26, and *Chazon Ish*, O.C. 107:5-8). Furthermore, even those few *poskim* who state a *pirtzah* of sixteen *amos* is *me'd'oraysa* they would admit that when utilizing a *tzuras hapesach* to close the *pirtzah* it is as though the *pirtzah* itself ceases to exist (*Mishkenos Yaakov*, O.C. 122 p. 144). [Even if a *rabbim* traverses through the *pirtzah* since we *pasken lo asu rabbim u'mevatlei mechitzta* they do not negate the *mechitzah* (see note 2).]

Me'd'rabbanan, we are required to rectify all the *pirtzos* in the *mechitzos* with at least a *tzuras hapesach* so that the area is entirely enclosed. Alternatively, the *tzuras hapesach* can be utilized, *me'd'rabbanan*, to encircle a section of the area enclosed by the *mechitzos* since the *tzuras hapesach* is being erected in a *reshus hayachid d'oraysa* (see page 14 and note 3). Since Brooklyn is classified as a *reshus hayachid d'oraysa*, an *eruv* of *tzuras hapesachim* can be erected in any of Brooklyn's neighborhoods. Even according to Rav Moshe, when a *tzuras hapesach* is erected in a Brooklyn neighborhood its *pirtzos* are open to the rest of Brooklyn, a walled city that is, *me'd'oraysa*, a *reshus hayachid*. Accordingly, it does not require *dalsos* (*Igros Moshe*, O.C. 1:139, the end of *anaf* 3); see note 31 and Appendix 9.

APPENDICES

Appendix 1

These statistical records of the NYSDOT show that Ocean Parkway, one of Brooklyn’s main thoroughfares — and the largest thoroughfare included in the Flatbush *eruv* — has fewer than 55,000 vehicles traversing it daily in both directions, with an average of 1.5 occupants per vehicle (NYSDOT, *A Transportation Profile of NYS*, 2004 p. 4). Consequentially, because Ocean Parkway's traffic is significantly less than *shishim ribuy*, according to most *poskim* an *eruv* of *tzuras hapesachim* can be erected anywhere in a Brooklyn neighborhood. See note 15.

Northbound Traffic on Ocean Parkway

New York State Department of Transportation
COVERAGE AND SPECIAL COUNT HOURLY REPORT

PGM. VERSION 3.5 / 4.0

RC/STATION 020918   COUNTY: **KINGS**   MILEPOINT 0110486   NHS 5   RECORDER PLACEMENT: 908H   REFERENCE MKR: NA
 ST. TOURING RATE: 908H   PARKWAY: TO: **CHURCH AVE**   FUNCTIONAL CLASS 14   HPMIS NUMBER: RECORDER SERIAL #: 9774
 SECTION FROM: **KINGS HIGHWAY**   FACTOR GRP 40   WEEK OF YR 14   NB 3 LANES   LOOP COUNT   ADDITIONAL DATA:
 FEDERAL DIR. 1   BIN NUMBER:

DY	D	O	W	R	AM												PM												TOTAL	HI	HI	COUNT	HOUR
					12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11					
3	2	1	394	202	122	114	134	392	1180	1843	1907	1900	1768	1576	1466	1587	1629	1667	1588	1608	1508	1360	1174	1110	992	666	27917	1907	9				
4	3	1	423	234	114	109	150	432	1193	1814	1962	1910	1686	1486	1480	1548	1627	1529	1453	1430	1290	1127	945	742	27849	1962	9						
5	4	1	433	240	148	117	147	440	1157	1744	1880	1796	1581	1484	1409	1392	1407	1558	1520	1467	1420	1308	1185	1003	959	755	26552	1880	9				
6	5	1	459	257	144	124	194	396	1085	1663	1637																						

AVERAGE WEEKDAY HOUR (MON 6AM THRU FRI 12 NOON)   ADT   27251
 427 233 132 116 156 415 1154 1766 1847 1869 1678 1486 1473 1519 1513 1610 1573 1542 1443 1362 1226 1073 941 697

AXLE - FACTORED (VEHICLES) AVG WEEKDAY HOUR (FACTOR USED = 1.00)   ADT   27251
 427 233 132 116 156 415 1154 1766 1847 1869 1678 1486 1473 1519 1513 1610 1573 1542 1443 1362 1226 1073 941 697

HRS	DAYS	COUNTED	HRR	AVG	% AVG	FACTORED % FACTORED		SEASONAL	SEASONALLY FACTORED
						DAY	HI HOUR		
94	5	1889	6.9%	1889	6.9%	0.992			

[ED. NOTE: AADT = ANNUAL AVERAGE DAILY TRAFFIC] → 27471

ST. TOURING RATE: 908H   ON   FROM **KINGS HIGHWAY**   TO **CHURCH AVE**
 STATION: 020918   COUNT DATE: 04/02/01   ST. DIR: 1   RECORDER PLACEMENT: 908H

(Continued on the following page.)

Southbound Traffic on Ocean Parkway

New York State Department of Transportation
 COVERAGE AND SPECIAL COUNT HOURLY REPORT

RC/STATION: **020918**   ST. TOURING RTE: **908H**   PARKWAY: **KINGS HIGHWAY**   MILEPOINT: **0110486**   NHS: **5**   COUNTY: **KINGS**
 SECTION FROM: **KINGS HIGHWAY**   FEDERAL DIR: **5**   FACTOR GRP: **40**   FUNCTIONAL CLASS: **14**   HPMS NUMBER: CITY: **NEW YORK**
 COUNT DATE: **04/02/01**   WEEK OF YR: **14**   RECORDER PLACEMENT: **908H**   **OCEAN PARKWAY**   REFERENCE MKR: **NA**
 NOTES: **SB 3 LANES**   LOOP COUNT   RECORDER SERIAL #: **9637**
 ADDITIONAL DATA:

DY	MO	W	R	HOUR												TOTAL	DAY	HI	HI
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12				
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
				AVERAGE WEEKDAY HOUR (MON 6AM THRU FRI 12NOON)												ADT			
				822 490 266 166 140 135 318 716 1050 997 982 1176 1268 1297 1423 1709 1957 1994 2054 1951 1747 1495 1232 1017 26402															
				AXLE - FACTORED (VEHICLES) AVG WEEKDAY HOUR (FACTOR USED =1.00)												ADT			
				822 490 266 166 140 135 318 716 1050 997 982 1176 1268 1297 1423 1709 1957 1994 2054 1951 1747 1495 1232 1017 26402															
				SEASONALLY FACTORED												ADT			
				HRS COUNTED 94 DAYS COUNTED 5 AVG HI HR 2054 % AVG DAY 7.8% FACTORED % FACTORED 2054 DAY 7.8% SEASONAL FACTOR 0.992												ADT			
				ESTIMATED ADT 1-WAY COUNT 26615															

[ED. NOTE: AADT = ANNUAL AVERAGE DAILY TRAFFIC] →

ST. TOURING RTE: **908H**   ON   FROM: **KINGS HIGHWAY**   TO: **CHURCH AVE**
 STATION: **020918**   COUNT DATE: **04/02/01**   ST. DIR: **2**   RECORDER PLACEMENT: **908H**

PGM. VERSION 3.5 / 4.0

Appendix 2

In Rav Moshe's *zt"l*'s final two *teshuvos* about *eruv*in we see that he codified his *chiddush*; in order for a city to be classified as a *reshus harabbim* of *shishim ribuy*, the requirement is **at least five times *shishim ribuy*** which could amount to 3,000,000 or more people. Consequently, the Chicago *eruv* pamphlet (*West Rogers Park Eruv*, 1993 p. 23) states that Rav Dovid Feinstein *shlita* was in agreement that according to his father's *shitah* there must be a minimum of 3,000,000 people in order for the city to be defined as a *reshus harabbim*. **See page 29 and note 19.**

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כט

אגרות אורח חיים משה

שיהיה שייך לאמוד שימצא בחוצותיה ששים ריבוא, דהוא שייך רק כשיהיו תושבי העיר עם העוברים ושבים ממקומות אחרים לכה"פ חמשה פעמים ס' ריבוא דהוא ערך שלשה מיליאן.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח

אגרות אורח חיים משה

ומוארשא שעשו שם עירובין, אף שהיה כרך גדול ידוע לפי חשיבות כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין, לא היו בה ס' ריבוא ברחובות שהוא רק בעיר שזרים בה ערך קרוב לשלשת מיליאן נפשות.

Appendix 3

This *teshuvah* proves Rav Moshe *zt"l* knew that there were cities with populations exceeding *shishim ribuy* and nevertheless, *eruv* had been erected there. Therefore he posited that there would need to be 3,000,000 people over an area of twelve *mil* by twelve *mil* in order for that area to be classified as a *reshus harabbim*. The following large cities with populations of 600,000 erected *eruv*: Warsaw, which was not walled from the year 1877 and which had *shishim ribuy* on the larger side from the year 1900 (*Mishmeres Sholom*, 24:10; *Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, pp. 42-43; *Encyklopedia Warszawy*, 1994 p. 187, and *Rocznik Statystyczny Warszawy 1921 i 1922, 1924* p. 14; see also *Igros Moshe*, O.C. 5:28:5 and Appendix 6a), Lodz (*Mishmeres Sholom*, 24:10 and *Encyclopedia Judaica*, 1996 vol. 11 p. 426), Odessa (*Divrei Malkiel*, 3:14-18, 4:3; *Tikkun Shabbos*, and *Tuv Yehoshua*), Manchester (introduction *Bais Av* vol. 2 and *Encyclopedia Britannica*, 1911 vol. 17 p. 547), St. Louis (*Tikvas Zechariah* and *Encyclopedia Britannica*, 1911 vol. 24 p. 24), and New York in 1905 (*Oznei Yehoshua*, 1:18; *Tirosh VaYitzhar*, *siman* 73; *Eruv V'Hotzaah*, and *US Census*, 1900). **See page 30.**

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד סימן פז

אגרות   אורח חיים   משה

ובעיר שיש בה הרבה נכנסין צריך להתחשב גם עם אלו הנכנסים מערים אחרות דאם איכא הס' ריבוא בצירוף הנכנסים ממקומות אחרים נמי הוא רה"ר כדהבאתי מרש"י עירובין דף נ"ט ע"א ד"ה עיר של יחיד ואף שנסתפקתי עם דאולי סגי ביש בעיר ס' ריבוא ביחד עם הנמצאים בהבתים, יותר מסתבר דאין להחשיב בכלל הס' ריבוא אלא אלו הנמצאים בחוצות דהרי במדבר היו שם בהמחנה יחד עם אלו שבבתים פי ארבע או חמש מס' ריבוא, שלכן מכיון שנמצאו כרכים גדולים דתיקנו בהן עירובין משמע שהקלו בזה.

Appendix 4

This *teshuvah* confirms that Rav Moshe *zt"l* never gave a *p'sak* against an *eruv* in Flatbush but only stated his personal opinion, since he recognized that his *chiddush* was not accepted by the *Achronim* and that the *Aruch HaShulchan* did not agree with him. See pages 31 and 50; see also note 23.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד

אגרות   **אורח חיים**   **משה**

סימן פז

דין עירוב בפלעטבוש

ט"ו בשבט תשל"ח.

מע"כ הרבנים הגדולים וידידי החשובים אשר מועד הרבנים דפלעטבוש כל אחד לפי מהללו יהולל שליט"א. והיו"ר ידידי הרה"ג מוהר"ר ישראל פאליעו שליט"א.

הנהגה כשהיו אצלי הרבנים החשובים הרה"ג מוהר"ש"ו שארפמאן שליט"א והרה"ג מוהר"ג שרייער שליט"א בדבר תיקון עירוב בפלעטבוש ואמרתו שאיני רוצה להתערב בזה כי הרי כמה שיטות איכא בפירוש מה זה רשות הרבים ובפירוש דלתות נעולות וספרי הש"ע מצויים, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא מתיד בעצם מצד לשון זה שאמרתו מוכרח אני לבא בזה לברר בקיצור מה שאני בעצמי סובר, והוא מפורש

לברר בקיצור מה שאני בעצמי סובר, והוא מפורש באורך בכל פרט ופרט בח"א מאו"ח בספרי אג"מ סימן קל"ט שהשבתי להרה"ג ר' צבי הירש אייונישטייט ז"ל, כי אני הסברתי מה שנראה לע"ד בדבר הששים רבוא שחידשו רש"י והתוס' וכן נהגו להקל כמותם, והוא נכון ומוכרח שאיכא שני ענינים בדרכים צריך שיעברו ששים רבוא בכל יום כלשון המחבר סימן שמ"ה סעי' ד' להי"א אבל בעיר הוא רה"ר בזה שישנם בעיר ששים רבוא, ויש להקל שהוא שיהיו ברחובות כל העיר כל העת שדרכן של אינשי לצאת מבתיהן כשצריכין לאיזו דבר ששים רבוא אף שבכל רחוב ורחוב לא נמצאו

אלא פחות הרבה ואף שאין עוברין כלל אלא שנמצאו ברחובות הוא רה"ר אם במשך כל הרחובות הם בסך ס' רבוא, דכן היה בדגלי מדבר בשעה שנחו שזה היה רובא דרובא של כל הזמן דהמסעות שהיו עוברין ממקום למקום היה במשך כל הארבעים שנה רק ימים מעטים וכל הזמן היו נחים במ"ב המסעות כדכתבתי שם בענף ה' וברור שלא היו עוברין הרבה אינשי מרחוב לרחוב כי לא היה להם שום צורך בזה ואף אם היה צורך כמו בעיירות דבזה"ו שכל אדם עושה מלאכה ומסחר נמצאים רובא דרובא בבתים שעושים המלאכה והחנויות והעברה ברחובות העיר הוא רק בשעה שהולכין למלאכתן ולמסחרם וכדומה, אבל אינשי ברחובות כל אחד בשכונתו נמצאו בערים הגדולות טובא גם ששים ריבוא והיו הרה"ר דבערים, וצריך לאמוד כמה תושבים יהיו נמצאים בעיר שיהיו מהם ברחובות דכל העיר ששים רבוא ואפשר כדמסתבר שלא כל הערים שוין לענין זה. אבל יש להוסיף דהוא בשטח עיר ד"ב מיל על י"ב מיל כיון דילפינן הכל מדגלי מדבר, ולכן בברוקלין שהוא עיר אחת מלאה אוכלוסין אבל אפשר שהיא יותר מ"ב מיל על י"ב מיל, צריך לאמוד למשל פלעטבוש שנמשכת יחד עם ברוקלין י"ב מיל מהם אם נמצאו סך אינשי שם הרבה כל כך שנמצאו בכל רחובות דאלו הי"ב מיל ס' ריבוא הוא רה"ר גמורה אף להמצריכין ס' רבוא ונוהגין כמותן והוא אולי אחד מארבעה או אחד מחמשה אינשי נמצאו ברחובות שסך כזה היו במדבר שהרי מספר ס' הריבוא היו מנן עשרים ומעלה ולגמ' ב"ב דף קכ"א ע"ב לא נמנו אלא עד ששים שנה עיי"ש ברשב"ם ד"ה כפתות מכ', שאז הוא רה"ר גם לרש"י ותוס' אף שליכא רחוב שעוברין שם ס' רבוא, וכשאיכא רחוב שהולכין שם ס' ריבוא הוא רה"ר אותו הדרך אף שאין בעיר ס' ריבוא.

(Continued on the following page.)

משה

אורח חיים

אגרות

וא"א שלכולן לא היה אלא השיעור דמבית הישימות עד אבל השטים שרבב"ח ראה אותו מקום והיה י"ב מיל על י"ב מיל כדאיתא בעירובין דף ג"ה ע"ב, שלכן משמע שבמקום זה חגו רק ישראל שנמנו ולא הערב רב וזה עצמו היה רה"ר בלא מקום הערב רב, וצ"ע מה שהתוס' לא תירצו כן.

עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא הוזכר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה עיי"ש בסעיף י"ט וסעי' כ, אף שלע"ד

אינו נכון כלל כדבריו שודאי היה כל מחנה ישראל רה"ר לא רק מקומו של משה כדהוכחתי בתשובתי שם, וגם הביא נכדי הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א מהא דברישי הוורק (דף צ"ו ע"ב) אמרו ר' יאשיה ור"ח שוורק ד"א ברה"ר היה במקדש באורגי יריעות שהיו זורקין המחטין ול"ו ובוכיאר ביריעה ולשואליהו, הרי עשו מלאכת אריגת היריעות ברה"ר ולא היה זה אצל משה דהא אחר שגמרו מלאכתן הביאו אל משה יריעות גמורות להמשכן ולהאהל כמפורש בקרא בפ' פקדיו, וענין סרטיא ופלטאי שמביא דבכל הערים היה רק מקום אחד לצאת חוץ לעיר שוהו סרטיא וכן היה רק מקום אחד שמתקבצים לסחורה לא מסתבר זה כלל שבעיר גדולה שצריך ללכת דרך רחוק לא יהיה אלא מקום אחד לקנות מה שצריך ואין שום טעם לדחוק, וענין סרטיא ופלטאי הא סובר הרשב"א בעבה"ק ש"ג דאפילו בעיר שמוקפת מחיצות הוא רה"ר ועוד שיטות איכא יסברי כן, ואף להחולקים עלייהו יש לפרש שהסרטיא ופלטאי הוא לענין רה"ר דדרך ולענין להחשיב בדין רה"ר גם המבואות המפולשין לה, בכל אופן לא נראה כלל דרך

העה"ש, אבל בזה טעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבנים חשובים לפס"ד ברור. אבל מאחר שיצא קול שאני הוא המתיר שהוא בעצם נגד מה שכתבתי ונגד מה שאני סובר כן לדינא הוכרחתי לכתוב מכתבי זה

שהוא ברור דעתי במה שכתבתי וגם במה שהוספתי עוד פרטים בין לקולא בין לחומרא מה ששם בתשובתי לא כתבתי שלא היה אז נחץ.

הגני ידיים מוקירם ומכבדם,

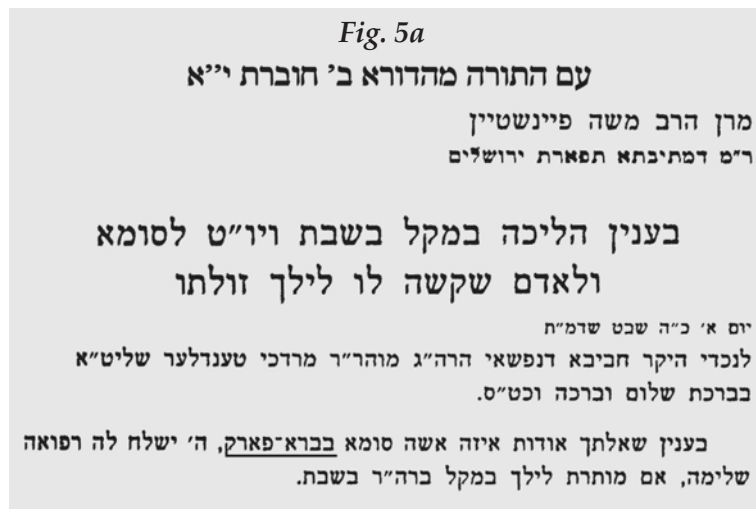
משה פיינשטיין

ופשוט שאם בשטח קטן שפחות מ"ב מיל על י"ב מיל נמצאים ששים ריבוא הוא ודאי רה"ר, אבל הוא קולא דאם בשיעור ד"ב מיל על י"ב מיל לא יהיו סך דיורין שמהן תהיה האומדנא דבחוצות ימצאו ס' ריבוא אינו רה"ר, אבל בנוא יארק וברוקלין שאיכא בתים גדולים שבבית אחד ישנם הרבה דיורין שהוא בשטח קטן מאד על הארץ ואיכא בתים שנמצאו דיורים אפילו יותר מד' מאות משפחות הרי בשטח קטן טובא אפשר שיהיו הסך ס' ריבוא שנמצא בחוצות שצריך לרשיי ותוס', דבדגלי מדבר הא היו רק אוהלים שטוחים על פני הארץ שלכן היה זה בסך גדול ד"ב מיל על י"ב מיל. ואם היו ששים ריבוא בשטח החטבון ד"ב על י"ב מיל אבל בארכו כפלים על רחבו כגון ששה מיל על אורך כ"ד מיל יש להסתפק ובסברא נוטה להקל לדידהו. ובעיר שיש בה הרבה נכנסין צריך להתחשב גם עם אלו הנכנסים מערים אחרות דאם איכא הס' ריבוא בצירוף הנכנסים ממקומות אחרים נמי הוא רה"ר כדהבאתי מרש"י עירובין דף ג"ט ע"א ד"ה עיר של יחיד ואף שנסתפקתי שם דאולי סגי ביש בעיר ס' ריבוא ביחד עם הנמצאים בהבתים, יותר מסתבר דאין להתשיב בכלל הס' ריבוא אלא אלו הנמצאים בחוצות דהרי במדבר היו שם בהמחנה יחד עם אלו שבבתים פי ארבע או חמש מס' ריבוא, שלכן מכיון שנמצאו כרכים גדולים דתיקנו בהן עירובין משמע שהקלו בזה.

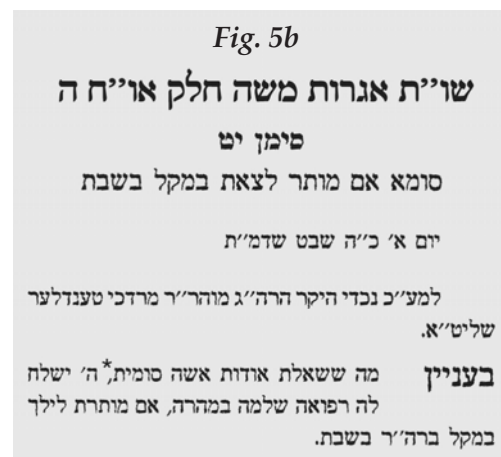
ואף שמקטין לפ"מ שכתבתי קושית תוס' בעירובין דף ו' ע"א ד"ה כיצד מזה שהיו בדגלי מדבר טף ונשים לאין מספר דאפשר דמסך זה אמדו דהיו בחוצות ס' ריבוא, וכוונת קושית התוס' הוא דמגלן דהיה האומדן כך כיון שלא הוזכר מספר עלייהו, וגם הקושיא מערב רב שהיו הרבה ולא נאמר מספר שע"ו ליכא תירוץ האומדן לכן לא תירצו זה. ובעצם נראה לתרץ קושית התוס' דהשיעור נאמר על מחנה ישראל ממש דהערב רב לא היו מעורבין אלא שחגו חוץ למחנה ישראל סמוך להם וראיה דהא אף לבן המצרי שהיה בן אשה ישראלית לא הניחיהו ליטע אהלו בתוך מחנה דן כ"ש שהערב רב לא היו בתוך מחנה ישראל והשיעור נאמר על מחנה ישראל, דדוחק לומר דשיעור זה היה עם הערב רב שהרי איכא ג' מחלוקות במכילתא פ' י"ד ר' ישמעאל ור"ע ור' נתן כמה היו הערב רב לר' ישמעאל כפלים, לר"ע ד' פעמים ולר' נתן ששה פעמים

Appendix 5

The detractors of *eruvim* have always claimed that when Rav Moshe *zt"l* stated that there is no *reshus harabbim* today because we rely on the *heter* of *shishim ribuy* (*Igros Moshe*, O.C. 3:94, 5:24:10), he certainly did not mean Boro Park or Flatbush. The most illuminating of all his *teshuvos* is this final one on the issue, regarding a blind woman using a walking stick on Shabbos (*ibid.*, vol. 8, O.C. 5:19). Rav Moshe ends this *teshuvah* by stating that today we rely on the fact that there is almost no true *reshus harabbim*.

In *Kovetz Am HaTorah* (1986 no. 11) [Fig. 5a], where this *teshuvah* was first printed, it clearly states that this woman lived in Boro Park. They purposefully omitted this very important fact from the *teshuvah* when they printed *Igros Moshe* volume 8 posthumously [Fig. 5b]! **See notes 15 and 24.** The reason Rav Moshe stated that there is no true *reshus harabbim* today is because he felt he could not extend his personal approach to *eruvim* to others. **See note 23.**

* Note the omission of the woman's place of residence.

Appendix 6

From Rav Moshe zt"l's first *teshuvah* listed here [Fig. 6a] we see he maintained that if the *tzuras hapesach* encircled fewer than *shishim ribuy* it is considered as if the *tzuras hapesach* separates the neighborhood from the whole city and an *eruv* is permissible. **See notes 21 and 29.** Additionally, both these *teshuvos* [Figs. 6a and 6b] demonstrate that Rav Moshe was led to believe that **independently** Boro Park and Flatbush have populations of *shishim ribuy* and therefore an *eruv* of *tzuras hapesachim* was not permissible. Rav Moshe states that each one of these neighborhoods encompasses **less** than twelve *mil* by twelve *mil* and nevertheless they have more than *shishim ribuy*. On the other hand Rav Moshe states that Brooklyn includes an area of **more** than twelve *mil* by twelve *mil* (*Igros Moshe*, O.C. 4:87-88). Consequently, these *teshuvos* must indicate that each neighborhood independently has *shishim ribuy* and not just the whole of Brooklyn. **See page 37 and note 28.**

Fig. 6a

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן כח

אגרות   אורח חיים   משה

ומוארשא שעשו שם עירובין, אף שהיה כרך גדול ידוע לפי חשיבות כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין, לא היו בה ס' ריבוא ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה ערך קרוב לשלשת מיליאן נפשות. ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף המחצה מזה לא היו שם. ועוברים ושבים ג"כ לא היו כל כך שישלימו המספר. ובשאר הכרכים לא היו עירובין, אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס' ריבוא. אבל ברוקלין, הא כל חלק חשוב כמו פלעטבוש ובארא פרק וכדומה הם רה"ר בפ"ע, דיש בכל אחד על משך שעוד פחות מ"ב על י"ב מיל ס' ריבוא. שאף אם שייך לחלקם לשני מקומות חלוקין, הוי כל אחד בפני עצמו רה"ר דס' ריבוא.

Fig. 6b

שו"ת אגרות משה חלק או"ח ד השמטה לסימן פט

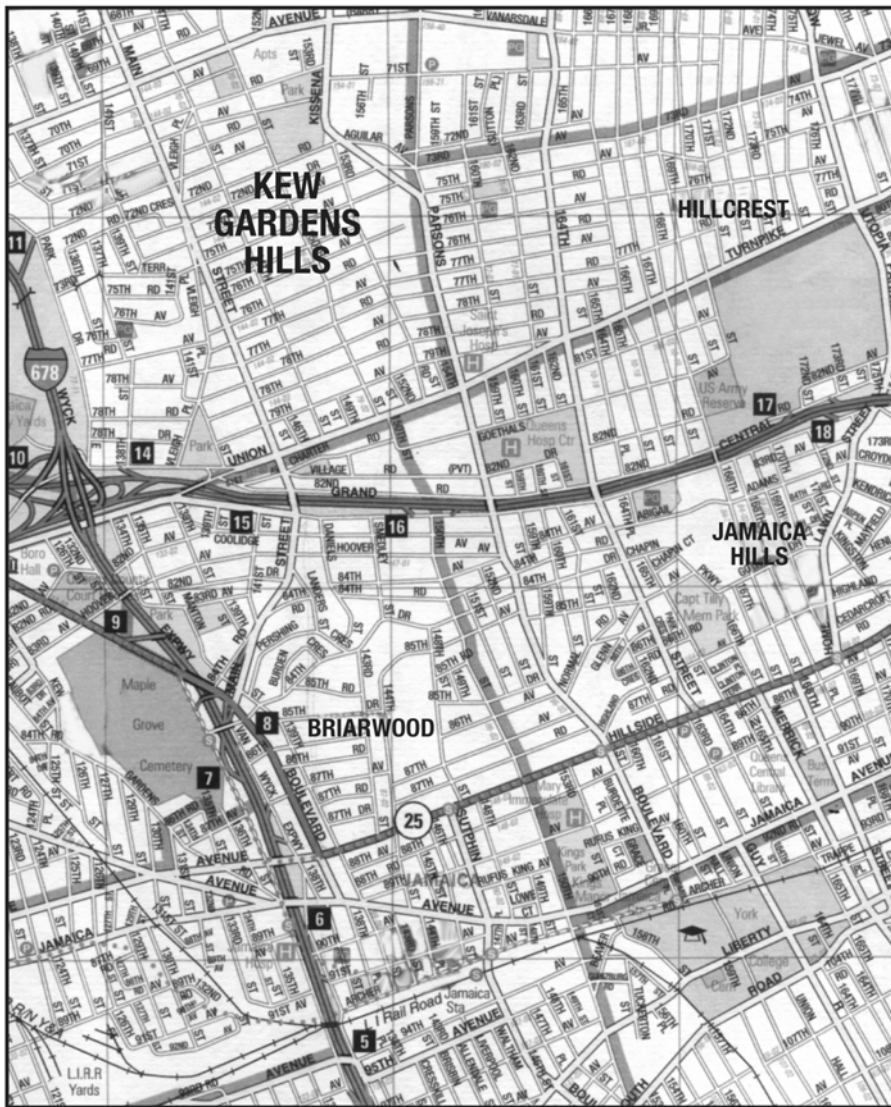
אגרות   אורח חיים   משה

שראו כל מה שכתבתי אם יש להם טעמים. אבל על ברוקלין שתלוי בדין הס' ריבוא אם נמצאו בשטח דלא יותר מ"ב מיל על י"ב מיל וכיון שנתברר שפלעטבוש יש שם הרבה יותר אף שהוא עוד על שטח הפחות מ"ב על י"ב מיל וכן בארא פארק הוא אסור מדינא בלא דלתות.

Appendix 7

As this map indicates, Kew Gardens Hills is connected with the rest of Queens, to form one contiguous borough just as Boro Park and Flatbush are connected with the rest of Brooklyn. Consequentially, the fact that Rav Moshe zt"l allowed an *eruv* in Kew Gardens Hills must be because the *tzuras hapesach* demarcates the neighborhood from the rest of the borough. See note 29.

Appendix 8

A letter from Rav Yechezkel Roth *shlita* attesting to the *mechitzos* encompassing Brooklyn and stating that an *eruv* would be permissible according to **all** *poskim* (see also *Emek HaTeshuvah*, 5:19). **See note 30.** Additionally, it is stated in the Toronto *eruv* booklet (*The Toronto Community Eruv*, p. 15) that Rav Elyashuv *shlita* consented to the *eruv* there on condition that the *eruv* be primarily based on *mechitzos* on at least three sides that are *omed merubeh al haparetz*. As is evident from this letter, the situation in Brooklyn is the same as the situation is in Toronto. **See note 16.**

יחזקאל ראטה

אבדק"ק קארלסבורג
בארא פארק, ברוקלין, נ.י. יע"א

ב"ה

היות שכבר נעשה תיקון העירוב פה בעירנו ב"פ יצ"ו, והוא עשוי בכל דיקדוקי ההלכה באופן שעדיין לא נעשה פה, ועומד תחת פיקוח מעולה מורה הוראה מובהק הגה"צ מוהר"ר חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד דסערדאהעלי, בצוותא עם בע"ב חשובים.

וכפי הבנתי בכגון דא אין זה מנוגד כלל נגד דעת קדשו של מרן רבינו זצוק"ל וגם אין בזה סתירה כלל לדעת הרבנים הקדמונים נוחי נפש ז"ל, שעד עתה לא הי' המדובר לעשותו באופן מעולה כזה, ובפרט שנתברר כי עירנו מוקף עם ג' מחיצות העשויות בידי אדם כדת וכהלכה, ובכך יכולין הכל לסמוך בהיתר טלטולו.

והשי"ת ישפות וישכון שלום בקרב ישראל אמן

וע"ז באעה"ח ו' דיום חנוכה ורב חסד

הק' יחזקאל ראטה
אבדק"ק קארלסבורג

Appendix 9

This *teshuvah* demonstrates that if a *tzuras hapesach* is erected in a *reshus hayachid* Rav Moshe *zt"l* would agree that there would **not** be a requirement of *dalsos*. Since Brooklyn is circumscribed by *mechitzos* and is classified as a *reshus hayachid*, a *tzuras hapesach* would be sufficient in any section of Brooklyn. See note 31.

שו"ת אנרות משה חלק או"ח א סימן קל"ט ענף ג

אגרות אורח חיים משה

אבל להר"י בתוס' שעד כנגד המחיצה הוא
 רה"י רק שאסור מטעם דנפרץ למקום האסור לחלק
 הגשר אחר המחיצה שהוא כרמלית אין להצריך
 דלתות אף שבקעי שם רבים דס' רבוא כיון דהוא
 רק תקון הרה"י. ול"ד למה שהחמירו בתקון הרה"י
 שבהצוה"פ רוצים לעשותו לרה"י וכן לחנניה שהחמירו
 במבואות המפולשין שבזה צריך להעשות רה"י החמירו
 שלא יעשה בדין רה"י בצוה"פ אלא בדלתות אבל
 כשהוא כבר רה"י אף שבקעי רבים רק שנאסר
 בפרצה אין למילף שגם בזה החמירו שלא יועיל
 צוה"פ לתקן הפרצה וממילא יש לנו לומר דמועיל
 צוה"פ כדינו ככל מקום שהוא מחיצה.

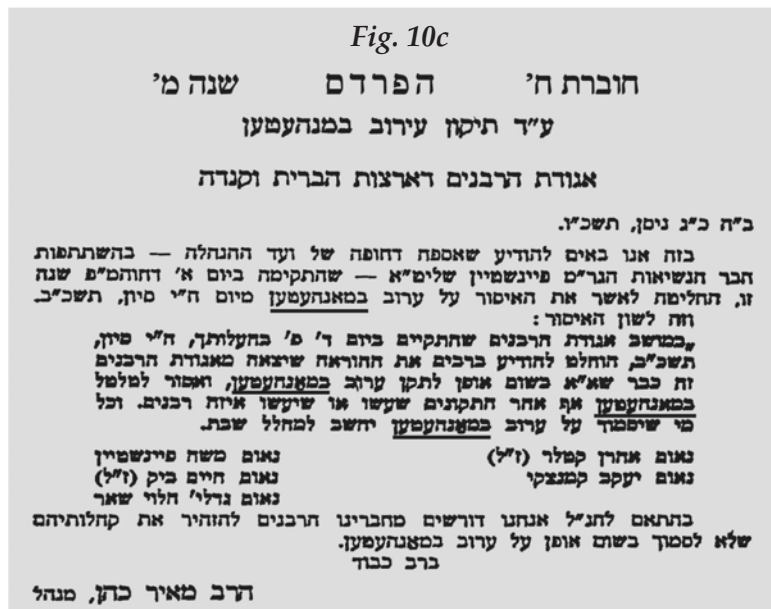
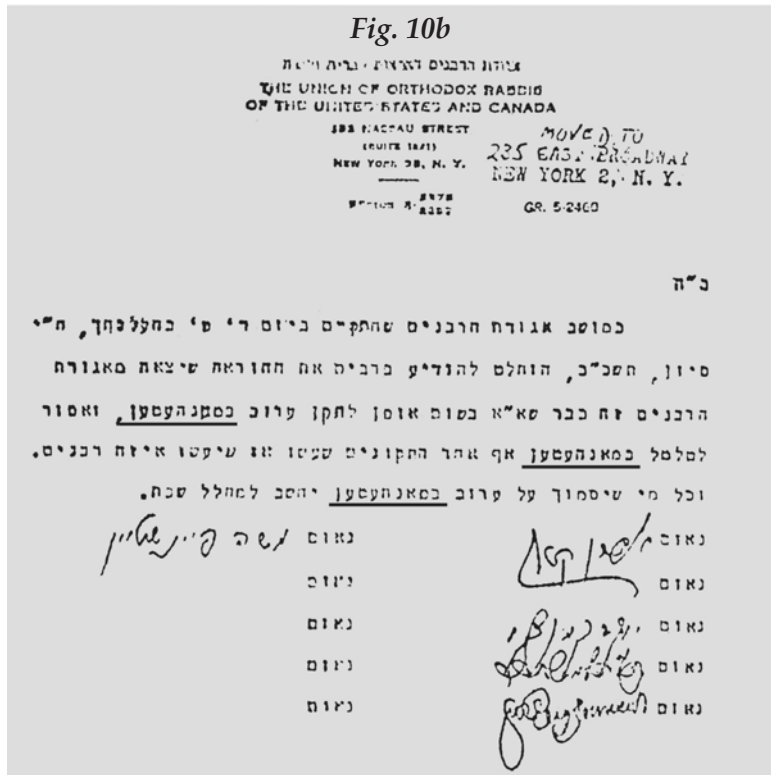
Appendix 10

The text of the 1979 *kol korei* against a Flatbush *eruv* [Fig. 10a] refers back to the 1962 Manhattan *kol korei* [Fig. 10b], claiming that it includes Brooklyn in the Manhattan *issur* and listing among the signatories Rav Eliyahu Henkin *zt"l*. However, as the original copy of the 1962 *kol korei* demonstrates, the *takanah* then against erecting *eruvim* only applied to Manhattan and not to Brooklyn. Additionally, it shows only five signatures. **Nowhere** is Rav Eliyahu Henkin's signature to be found.

See also the reprint of this *kol korei* by the Agudas HaRabbonim, which is identical to the original document (*HaPardes* 40th year, vol. 8) [Fig. 10c]. Even more so, from Rav Henkin's letters (*Kisvei Hagriah Henkin*, p. 33), and from the 1960 *kol korei* on behalf of the Manhattan *eruv* (*Divrei Menachem*, O.C. vol. 2, p. 10) [Fig. 10d], we see he was a proponent of the Manhattan *eruv*. Additionally, Rav Moshe *zt"l* never gave a *p'sak l'maaseh* against *eruvim* as the 1979 *kol korei* falsely claims. On the contrary, he declined to issue a *p'sak* since the *Aruch HaShulchan* and other *Achronim* disagreed with him (*Igros Moshe*, O.C. 4:87); see Appendix 4. See notes 23 and 36.

(Continued on the following page.)

Fig. 10d

מכתב מועד הרבנים למען תיקון עירובין במנהטן

לעשות. אלא שאינו רוצה להצטרף מטעמים וחששות צדדיות שיש לגזור, ובעלי הנפש יש להם להחמיר על עצמם. ובהפרדס, סיון תשי"ט, נדפס קונטרס לברר הטעמים וליישב כל החששות הנ"ל מהרב משה בונם פירוטינסקי [להלן סי' ז * נדפס קיצור התשובה, והתשובה בשלמותה נדפסה ב„אוסף תשובות וקונטרסים מגדולי ישראל“, להלן סימן כ"ד] ושם מביא גם תשובת הרב מנחם כהר בענין זה. כן הדפיס הרב יוסף דוד מאשקאוויטץ בשנת תשי"ט ספר מיוחד בשם „קונטרס תיקון עירובין“ (קצת עמודים), בו מבאר בטוב טעם כל הפרטים הנוגעים לתיקון עירובין במנהטן ותשובה על דברי הר"מ פיינשטיין. בשנת תשי"ד נדפס ב„נועם“ ח"ג (עמ' רנט-סטו) קונטרס „ע"ד תיקון עירובין במנהטן“ מאת הר"מ כשר גם בתדפיס מיוחד. שם תשובה מפורטת על כל החששות והפקפוקים שנתעוררו בנידון זה. [נדפס להלן סי' יא-טז].

בכ" בסיון תשי"ט נתקיימה במשרד ועד הרבנים דגוי-יורק רבתי אסיפת רבנים כדי לדון על ההצעה לתיקון עירובין במנהטן. השתתפו בה כשלישים רבנים ונתקבלה החלטה לתת לרבנים זמן של שלשה חדשים לעיין בדבר ולבוא לאסיפה הבאה בהצעה לשם החלטה. אחדים מבין הרבנים הציעו לפנות לחכמי ארץ ישראל ולשמעון חוות דעתם. והנה כעת נדפסה ב„נועם“ ח"ג (עמ' טז) תשובת הרב הראשי אב"ד בירושלים עיה"ק הגאון הרב ר' צבי פסח פראנק שליט"א. [להלן סי' ה נדפסה תשובתו].

אחרי שנתקבלה תשובתו של הרב פראנק שהוא זקן הרבנים בירושלים הגדול שבבעלי הוראה בדורנו, שבה הוא מזוה איתו לגמור את אשר התחלנו, אנו מוכנים עכשיו לגשת להוציא הדבר לפועל, וכדי לצאת לכל הדיעות פונים אנו בזה לכל הרבנים ותלמידי חכמים שבעיר מנהטן ניו-יורק, אם יש להם מה להעיר בנידון זה על יסודי הלכה נגד התיקון או להוסיף מה עליו, שיואילו נא מטובם לכתוב טעמים וגימוקם במשך חודש ימים, עד חצי אייר, ל„הועד למען תיקון עירובין במנהטן“ על פי הכתבת דלהלן, ואנו נדון בכבוד ראש על כל פרט ופרט ואח"כ נתאסף להחליט באופן סופי.

הכותבים למען כבוד השבת והצלת אלפים ורבבות מישראל מחללה:

אברהם יהושע העשיל	ירוחם ליינער
אדמו"ר מקופציניץ	אדמו"ר מראדוין
אפרים אשרי	מנחם טענדל כשר
רב דבית מדרש גדול	מנחם צבי איזנשטאט
באיסט סייד מנהטן	מרדכי שלמה פרידמאן
דוד ליפשיץ	אדמו"ר מביאן
מלפנים אבד"ק סובאלק	משה בונם פירוטינסקי
היים בן ציון נאטעלאוויטש	משה שטיינבערג
יוסף אליה הענקין	מלפנים אבד"ק בראד
יוסף הירש	נחום פערלאוו
מלפנים אבד"ק טרונא	אדמו"ר מנאָוואַמינסק
יוסף דוד מאשקאוויטץ	

ועד למען תיקון עירובין במנהטן

למנו ורבנו יושבי על מדין במנהטן שליט"א

אנחנו החתומים מטה הסכמנו לטכס עצה איך להוציא לפועל ההצעה לתקן עירובין במנהטן. ומתחילה נודיע השתלשלות העניינים במשך עשר שנים האחרונות. בשנת תשי"ט באה התעוררות לתיקון זה מהאדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל מאמשינאוו. באותה שנה ערך הרב צבי איזנשטאט תכנית הלכית ומעשית לאופני התיקון וכתב בקונטרס מיוחד * „הצעה לתיקון עירובין בעיר מנהטן ניו-יורק“ את אופני התיקונים. בשנת תשי"ז נוסד „הועד למען תיקון עירובין במנהטן בראשותו של הרב ר' יונתן שטייף זצ"ל“. או הוציאו מכתב-חזון למספר רבנים שיעיניו בהדבר אם יש אופן לסדר תיקון עירובין במנהטן, בצירוף הקונטרס מאת הרב צבי איזנשטאט, על זה ענו כמה רבנים חשובים באופן חיובי, שמתיהם יובאו להלן ואחדים היססו בדבר. בשנת תשי"ג הדפיס הרב מנחם כשר קונטרס ע"ד תיקון עירובין במנהטן ב„תורה שלמה“ במילואים בחלק ס"ו (עמ' קנה-קעט). [נדפס להלן סי' ט]. שוב נתעורר הדבר ע"י הרב יוסף דוד מאשקאוויטץ מסאטוב, ובירחון „המאור“ (תשרי תש"ן) הדפיס מאמר ע"ד תיקון זה [נדפס להלן סי' ו]. והרב יוסף אליה הגקין במכתבו אליו בירר כמה פרטים בשאלה זו. גם אדמו"ר מליובאוויטש כתב אליו דברי וירון וחיוק על דבר הנחיצות לעשות עירוב.

בשנת תשי"ח יצא לאור קונטרס גדול מרוב דוב מ. קרויור בירושלים ע"ד תיקון עירובין במנהטן, בהשתתפות חברי מכון תורה שלמה והערות מהרב מ. כשר. בקונטרס זה נתבררו יפה הפרטים והשיטות שישנם בספרי הראשונים והאחרונים הנוגעים לתיקון עירוב במנהטן, נדפס בשנתנו „נועם“ (עמ' קצג-רלג) הוציא לאור ע"י מכון תורה שלמה בירושלים [נדפס להלן סי' טז]. שם ישנה גם תשובת הרב מנחם כשר בנידון זה (עמ' רלג-רמד) [נדפס להלן סי' ב].

בשנת תשי"ט נדפסה בסי' „אגרות משה“ (סי' קלח-קמ) תשובת הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א להרב צבי איזנשטאט.

שם (ובהפרדס, סיון תשי"ט) כתב הרב פיינשטיין: „רדאי יש טעמים גדולים להתיר לתקן עירובין במנהטן ואיני מוחה נגד המתירים לעשות עירוב מאחר שהטעמים להתיר מרובים וכו' ואם יעשו עירוב יהי מותר, והרשות בידם

אלה הסכימו בחייהם לתקן עירוב במנהטן:

הרב יונתן שטייף זצ"ל

הרב מיכאל דוב ווייספאנרל זצ"ל

(ע"י בספרו „תורת המד“ חלק התשובות)

הרב מנחם פנ"ל פאללאק זצ"ל

האדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל

מאמשינאוו

ניו-יורק, ס"ו אדר, תשי"ד.

בכל עניינים הנ"ל לפנות אל מזכיר „הועד למען תיקון עירובין במנהטן“

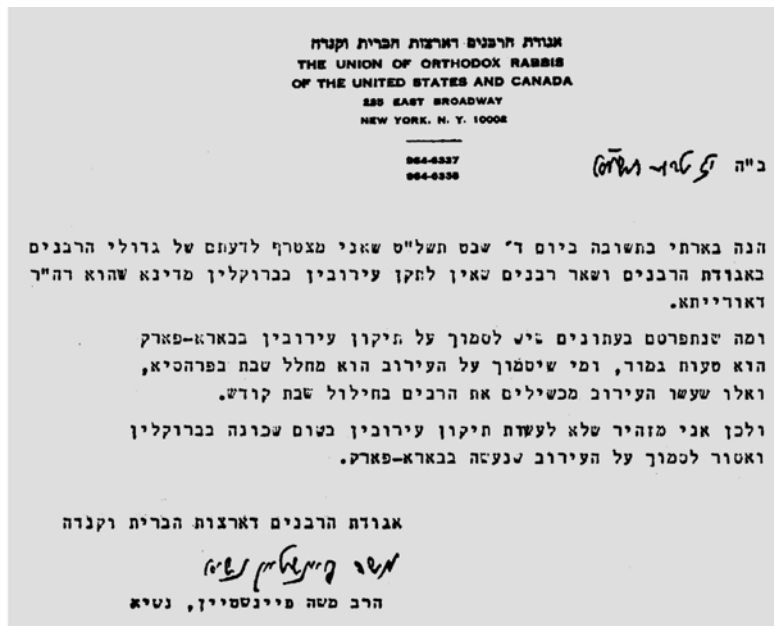
הרב יוסף דוד מאשקאוויטץ

RABBI JOSEPH MOSKOWITZ

143 Rodney St., B'klyn N. Y.

Appendix 11

This 1981 letter — which was never printed in *Igros Moshe* and was only circulated as a flyer — is questionable as well. This letter purports that according to Rav Moshe's *Shevat* 1979 *teshuvah* (*Igros Moshe*, O.C. 4:88) Rav Moshe joined the Agudas HaRabbonim in prohibiting *eruv* in Brooklyn. In fact, Rav Moshe never mentioned a word in that *teshuvah* about joining the Agudas HaRabbonim in prohibiting *eruv* in Brooklyn; the *teshuvah* was written only to clarify his prior *teshuvah* (*ibid.*, 4:87; see note 23). Moreover, there never was any *issur* from the Agudas HaRabbonim against erecting *eruv* in Brooklyn, only in Manhattan; see note 36 and Appendix 10.

This correlates with what Rav Menashe Klein *shlita* wrote (*Oim Ani Chomah, siman 7*) that Rav Moshe told him in 1979 — in the presence of Rav Elimelech Bluth *shlita*, Rav Shalom Dresner *shlita*, and Rav Mordechai Tendler *shlita* — that contrary to what someone in the Agudas HaRabbonim was promoting the 1962 *issur* from the Agudas HaRabbonim was only regarding Manhattan. Furthermore, it is not plausible that Rav Moshe would have stated in this 1981 letter that, “those who rely on the *eruv* are considered a *mechalel Shabbos*.” We see he was uncomfortable with a comparable line that was utilized in the 1962

takanah against erecting an *eruv* in Manhattan since he omitted it from his *teshuvah* (*Igros Moshe*, Addendum to O.C. 4:89). Additionally, the subsequent line, “and those who erected the *eruv* are causing the *rabbim* to falter,” is questionable as well because three years earlier in his *teshuvah* (*ibid.*, O.C. 4:87) to the *rabbanim* of Flatbush not only did Rav Moshe not censure them, he declined to issue a *p’sak* and acknowledged that the *Aruch HaShulchan* and other *Achronim* would disagree with him. In light of the aforementioned, Rav Menashe Klein *shlita* wrote (*Oim Ani Chomah*, *siman* 53) that there were *Roshei Yeshivos* who declared publicly that Rav Moshe never signed this letter. Additionally, it is interesting that only the date and the signature are handwritten on this flyer. [Although many people have asked to see the handwritten letter in its entirety, it has never been forthcoming.] Note too that the signature itself is questionable. The signature on this letter is indistinguishable from the one on the *haskamah* to a booklet against erecting *eruvim*, and it is not possible for two signatures to be exactly the same. In light of the aforementioned inconsistencies in this letter, it follows that one can only be confident in what Rav Moshe actually stated in his *teshuvos* and not in what is merely written on a flyer.

It is important to note that all the objections to *eruvim* in Brooklyn are based on this 1981 letter and the 1979 *kol korei* [see Appendix 10], and as we have shown above, both are spurious documents and cannot be relied on. Finally, even if Rav Moshe had signed this letter and the signature on the 1979 *kol korei* was authentic since Rav Moshe’s opposition to these *eruvim* was based on a totally different set of circumstances which does not pertain to us today (see section two), there is no question that he would have allowed our *eruvim*. **See note 36.**

Appendix 12

A list of more than 100 *rabbanim* who maintained that neither Brooklyn nor Manhattan is a *reshus harabbim d'oraysa* and consequently an *eruv* could be erected. See page 53.

רשימות הפוסקים

שעיר נוא יארק [מאנהעטן או ברוקלין] אינה רשות הרבים דאורייתא

באמת לא מצינו למנות כי רוכלא כל שיטת הראשונים והאחרונים והפוסקים הסוברים שאין לנו בזמן הזה רשות הרבים דאורייתא, כי רבים הם, ובעיקר למעשה "פוק חזי מה עמא דבר". בכל העיירות הגדולות באירופה לפני המלחמה ובארץ ישראל בכל העיירות עד היום הזה, וכל הבתי דינים סומכים ידיהם עליהם.

אך מה שלקטנו להלן, זה כנגד מי שאומר כי בעירנו נוא יארק יצ"ו יש הלכה ומסורה אחרת.

להלן רשימה חלקית של יותר ממאה רבנים גאוני וגדולי ישראל המפורסמים פוסקי דורנו שפסקו שעיר נוא יארק [מאנהעטן או ברוקלין] אינה רשות הרבים דאורייתא, וגם אלו שהביעו רצונם ועודדו לתקן עירובין במאנהעטן או בברוקלין.

- א. הג"מ אבד"ק בערזאן זצ"ל בעמח"ס שו"ת מהרש"ם (במכתבו בשנת תרס"ז להג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל, ונדפס בשו"ת מהרש"ם)
- ב. הג"מ רבי ארי' לייביש איש האראוויץ זצ"ל אב"ד סטאניסלאוו בעמח"ס שו"ת הרי בשמים (במכתבו שכתב להתיר תיקון עירובין בנוא יארק)
- ג. הג"מ רבי משה מייזליש זצ"ל אב"ד פרעמיסלא (כנ"ל)
- ד. הג"מ רבי משה נחום ירושלמסקי זצ"ל אב"ד קיעלץ (כנ"ל)
- ה. הג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל אב"ד בנוא יארק (בספרו עירוב והוצאה בשנת תרס"ז)
- ו. הג"מ רבי מיכאל צבי טעננבוים זצ"ל בעל שו"ת דברי מלכיאל (בתשובתו ח"ד סי' ג' מבואר דלא הוה רה"ר)
- ז. הג"מ רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל אב"ד פלונסק (בספרו שו"ת תירוש ויצהר סי' ע"ג)

- ח.** הג"מ רבי אברהם ישעי' קרליץ זצ"ל בעל חזון איש (בספרו חזון איש הלכות עירובין סי' מ"ג אות ה'ז' כ' מפורש להתיר העיירות גדולות בזמננו עיי"ש)
- ט.** הג"מ רבי שלמה דוד כהנא זצ"ל אב"ד ווארשא (מבואר בתשובתו דלא הוה רה"ר)
- י.** הג"מ רבי אברהם אהרן יודעלאוויץ זצ"ל אב"ד מאנטשעסטער ובאסטאן ובנוא יארק (בספרו בית אב תנינא סי' ה' ענף ב', וסי' ט' ענף א')
- יא.** הג"מ רבי מנחם צבי אייזנשטאדט זצ"ל (שהי' מבית דין וועד העירוב דנוא יארק)
- יב.** כ"ק אדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל מאמשינאוו (חתם הקו"ק של ועד למען תיקון עירוב במאנהעטין בשנת תש"כ)
- יג.** כ"ק אדמו"ר ר' נחום פערלאוו זצ"ל מנאוואמינסק (כנ"ל)
- יד.** כ"ק אדמו"ר ר' ירוחם ליינער זצ"ל מראדזין (כנ"ל)
- טו.** כ"ק אדמו"ר ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל מקופישניץ (כנ"ל)
- טז.** כ"ק אדמו"ר ר' מרדכי שלמה פריעדמאן זצ"ל מבאיאן (כנ"ל)
- יז.** הג"מ רבי משה שטיינבערג זצ"ל אבד"ק בראד (כנ"ל)
- יח.** הג"מ רבי יוסף הירש זצ"ל אבד"ק טורנא (כנ"ל)
- יט.** הג"מ רבי מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל אבד"ק סערענטש (כנ"ל)
- כ.** הג"מ רבי דוד ליפשיץ זצ"ל אבד"ק סובאלק (כנ"ל)
- כא.** הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל (הסכים שעפ"י הלכה מותר לעשות עירוב, כמובא במכתביו)
- כב.** הג"מ רבי צבי פסח פראנק זצ"ל בעמ"ח שו"ת הר צבי (הסכים שעפ"י הלכה מותר לעשות עירוב למאנהעטן)
- כג.** הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל אבד"ק עדת יראים וויען (בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח, ובעדות מכתב הדומ"ץ הגר"א שטיינער זצ"ל)
- כד.** הג"מ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל רב ור"מ נייטרא (בספרו תורת חמ"ד במדור האגרות)
- כה.** הג"מ רבי יוסף דוד מאשקאוויטש זצ"ל אדמו"ר משאץ-סאסוב (בספרו תיקון עירובין)
- כו.** כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל (במכתב המשב"ק בשנת תשמ"א, ובשו"ת דברי שלום סוף חלק ו' בהשמטות, וגם מהוראתו הידועה להביא התינוק בשב"ק לעשות הברית בביהמ"ד, וכעדות הר"ה וועבער הי"ו)

- כז.** כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזענבורג זצ"ל (בספרו שו"ת דברי יציב חאו"ח סי' קע"ב וסי' קע"ג)
- כח.** כ"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל (שעשה עירוב על רחובו בב"פ וטלטל בו בכל שבת)
- כט.** כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל (שו"ת ויען יוסף סי' קנ"ח, סי' קצ"ה, ועוד, ובמכתבו שנת תשל"ג, וכעדות בניו ותלמידיו)
- ל.** כ"ק אדמו"ר מספינקא זצ"ל וומסב"ג (שעשו עירוב ברחוב שלו)
- לא.** הג"מ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל אבד"ק שארמאש (במכתבו בשנת תשל"ג לפ"ק)
- לב.** הג"מ רבי שמואל אברהם זעלטענרייך זצ"ל אבד"ק טשאקאווא (במכתבו בשנת תשל"ג לפ"ק)
- לג.** הג"מ רבי יהושע כ"ץ זצ"ל אבד"ק סאמבאטהעלי (במכתבו בשנת תשל"ד לפ"ק)
- לד.** הג"מ רבי שמעון זאב מיללער זצ"ל אבד"ק אראד (במכתבו בשנת תשל"ד לפ"ק)
- לה.** הג"מ רבי חיים בערגער זצ"ל אבד"ק מישקאלץ (במכתבו בשנת תשל"ד לפ"ק)
- לו.** הג"מ רבי חיים אויש זצ"ל אב"ד לופעני (במכתבו בשנת תשל"ה לפ"ק)
- לז.** הג"מ רבי יוסף אלי' שטיינער זצ"ל ראב"ד דקהל יראים וויען (במכתבו בשנת תשמ"א לפ"ק)
- לח.** הג"מ רבי מאיר גרינבערג זצ"ל אבד"ק קעזמארק (במכתבו בשנת תשמ"א לפ"ק)
- לט.** הג"מ רבי אברהם מאיר איזראעל זצ"ל אבד"ק הוניהאד בעמח"ס ילקוט המאירי על הש"ס (במכתבו בשנת תשמ"א לפ"ק)
- מ.** הג"מ רבי מרדכי היילפרין זצ"ל מקאזניץ-וומסב"ג (במכתבו)
- מא.** הג"מ רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל אבד"ק שאפראן (כמובא בשו"ת דברי שלום שגם הוא הי' במעמד אסיפה הנ"ל)
- מב.** הג"מ רבי יעקב לעבאוויטש זצ"ל אבד"ק קאפיש (כנ"ל)
- מג.** הג"מ רבי הלל ליכטנשטיין זצ"ל אבד"ק קראסנא (כנ"ל)
- מד.** הג"מ רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל גאב"ד העדה החרדית בעיה"ק ירושלים (שהעיד נכדו הרה"ג שליט"א שאמר שעשיית עירוב בבארא פארק יהיה יותר מהודר מבמאנסי, כי רחובותיה מרובים בבנינים העומדים על הפרוץ, והתפלא מדוע אין עושין עירוב בב"פ)

- מה.** הג"מ רבי משה שטערן זצ"ל אבד"ק דעברעצין (בשו"ת באר משה ח"א סימן מ', וכן הביא בספר אום אני חומה עמ' רס"ח)
- מו.** הג"מ רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מירושלים עיה"ק (בספרו מנחת שלמה ח"ב סימן ל"ט בנוגע ירושלים וארץ ישראל, וה"ה בברוקלין)
- מז.** הג"מ רבי משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד העדה החרדית בירושלים עיה"ק (שכידוע עשו עירוב עבורו בהיותו שב"ק בב.פ.)
- מח.** הג"מ רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ראב"ד בד"ץ עדה החרדית בירושלים עיה"ק (בספרו שו"ת אבן ישראל סי' ל"ו בנוגע לירושלים – וה"ה בברוקלין)
- מט.** הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ זצ"ל חבר בד"ץ דהעדה החרדית בירושלים עיה"ק (בספרו שו"ת קנין תורה ח"ד סי' מ')
- נ.** הג"מ רבי שלמה זלמן ברוין זצ"ל בעמח"ס שערים המצויינים בהלכה (עדות בנו הרה"ג שליט"א, וכן מובא בקונטרס תיקון עירובין למאנהעטן)
- נא.** הג"מ רבי משה יעקב בעק זצ"ל אבד"ק אפשא (בספרו שו"ת חמדת משה סי' נ"ב נוטה דלא הוה רה"ר)
- נב.** הג"מ רבי משה דוד שטיינווארצל זצ"ל (עדות בנו ותלמידיו שהאריך כמ"פ להוכיח דברוקלין אינו רה"ר מה"ת)
- נג.** הג"מ רבי שלום ווייס זצ"ל אבד"ק אוהעל (כעדות בנו הרה"ג שליט"א)
- נד.** הג"מ רבי יואל טייטלבוים זצ"ל אבד"ק קיראלהאזא (עדות בנו שליט"א וגם עדות מתפללי בית מדרשו)
- נה.** הג"מ רבי חנניה יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל אבד"ק נירבאטור (עדות בנו שליט"א, וכן מוכח ממכתבו שלא חש כלל לרה"ר)
- נו.** הג"מ רבי דוד זינגער זצ"ל רב דקהל אנשי ספרד דב.פ. (כ"כ בספר אום אני חומה דפו"ח עמ' רס"ח)
- נז.** הג"מ רבי ישראל יצחק פיעקארסקי זצ"ל ראב"ד ור"מ תומכי תמימים ליובאוויטש (כנ"ל)
- נח.** הג"מ רבי ישכר בער הלוי רוטנבערג זצ"ל אבד"ק וואידיסלאוו (שלפי עדות בנו שליט"א עשה עירוב ברחוב שלו בעבור זקן א')
- נט.** הג"מ רבי מנחם זאב שיק זצ"ל אבד"ק טאקאי בעמח"ס מנחת זאב על הש"ס (כידוע לרבים הסכים ועודד תיקון העירוב בב.פ.)

- ס.** הג"מ רבי פנחס אשר גאלדבערגער זצ"ל אבד"ק מעדיער (שו"ת מנחת אשר ח"א סי' נ"ג)
- סא.** הג"מ רבי טובי' גאלדשטיין זצ"ל אב"ד וראש הכולל עמק הלכה (בחתימתו על הקו"ק ובשיעוריו המפורסמים)
- סב.** הג"מ רבי רפאל זילבער זצ"ל אבד"ק פריימאן (כעדות בניו שליט"א)

ויבלחט"א כן הוא דעת תורה של הרבה רבנים גאונים וצדיקים גדולי תורה שליט"א

- סג.** כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א (גילה דעתו כמ"פ לרבנים גאו"צ וגם לכמה מנכדיו שליט"א דליכא כאן חשש רה"ר מה"ת, וגם די ש עירוב ע"י בית מדרשו בראדני סט. בוומס"ג, וכן גילה דעתו להגה"צ הרב המכשיר שליט"א שדעתו מסכמת להעירוב בב.פ.)
- סד.** כ"ק אדמו"ר מוויזניץ בני ברק שליט"א (גילה דעתו לאנ"ש שיכולים לסמוך על הרב המכשיר)
- סה.** כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א (גילה דעתו לנאמני ביתו, ומסר חפציו ליד גבאו להולכים לביתו כמפורסם)
- סו.** כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א (עשו עירוב ע"י ביהמ"ד בשהייתו בב.פ., וגילה דעתו להיתר העירוב בב.פ.)
- סז.** כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א (בתשובתו המפורסמת בענין היתר טלטול ע"י העירוב שנעשה בב.פ.)
- סח.** כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א (מתקנים עירוב לצרכו ע"י בית מדרשו בוומס"ב)
- סט.** כ"ק אדמו"ר מפאפא ב.פ. שליט"א (במכתבו שנתפרסם, ושם הוא מזכיר דעת אביו זצ"ל)
- ע.** כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל ב.פ. שליט"א (גילה דעתו להתיר העירוב בב.פ.)
- עא.** כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר ב"ב שליט"א (גילה דעתו לאנ"ש להיתר)
- עב.** כ"ק אדמו"ר מקאסוב שליט"א דומ"ץ דק"ק וויזניץ ב.פ. (גילה דעתו דעפ"י הלכה לא הוה רה"ר)
- עג.** הג"מ רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א אב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב ובעל שו"ת שבט הלוי (עיין במכתב בנו הגרב"צ שליט"א, וראה עוד בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' צ"ז-צ"ח שנקט כהחזו"א)

- עד.** הג"מ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אבד"ק האליין (בתשובתו המפורסמת בתשמ"א, ותש"ס חתם על הקו"ק להיתר)
- עה.** הג"מ רבי יחזקאל ראטה שליט"א אבד"ק קארלסבורג (במכתבו, בשיעוריו ובתשובותיו בהל' עירובין)
- עו.** הג"מ רבי שלום קרויז שליט"א אבד"ק אודווארי (החל ממכתבו בשנת תשל"ב שם כותב שהעירוב הוא בהסכמת הגה"ק מסאטמאר זצוק"ל, ובתשו' בשנת תש"ס)
- עז.** הג"מ אבד"ק מוזשאי שליט"א (במכתביו משנת תשמ"א - תש"ס, ובבירוריו על העירוב דפלעטבוש)
- עח.** הג"מ רבי מנשה קליין שליט"א אבד"ק אונגוואר (בספרו 'אום אני חומה' בענין תיקון עירובין)
- עט.** הג"מ רבי אהרן וויעדער שליט"א אבד"ק לינז (בתשובתו המפורסמת שנדפסה בשנת תשמ"א, ובשנת תש"ס חתם על הקו"ק לחיזוק העירוב דב"פ)
- פ.** הג"מ רבי חיים יהודה כ"ץ שליט"א אבד"ק ור"מ סערדאהעלי (רב המכשיר של העירוב דב.פ.)
- פא.** הג"מ רבי אשר אנשיל כ"ץ שליט"א אבד"ק וויען (גילה דעתו לאנ"ש)
- פב.** הג"מ רבי יעקב יצחק ניימאן שליט"א רב דק"ק מחזיקי הדת מאנטריאל (במכתב מיוחד לחיזוק העירוב דב.פ.)
- פג.** הג"מ רבי חיים ישעי' קעניג שליט"א אבד"ק יאקא (בתשובותיו, ובמכתב חיזוק על העירוב דפלטבוש)
- פד.** הג"מ רבי שלמה הכהן גראס שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת בעלזא ב.פ. (במכתבו כנ"ל)
- פה.** הג"מ רבי צבי היילפרין שליט"א דומ"ץ דקהל עדת יראים וויען ב.פ. (במכתבו ענ"ל)
- פו.** הג"מ רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנער שליט"א רב דביד"ץ ובית הוראה שבט הלוי במאנסי נ.י. (במכתבו כנ"ל, ובכתב הכשר על העירוב דפלעטבוש, תשס"ה)
- פז.** הג"מ רבי יצחק מאנדל שליט"א דומ"ץ בקרית יואל מאנרוי נ.י. (במכתבו ובתשובתו)
- פח.** הג"מ רבי שמואל שמעלקי לייפער שליט"א אדמו"ר מחוסט ור"מ דישיבה ומתיבתא תורת חסד (במכתבו כנ"ל)

- פ.ט.** הג"מ רבי אלחנן היילפרין שליט"א אבד"ק גאלדערס גרין (בספרו שו"ת שדה אלחנן סי' כ"ד)
- צ.** הג"מ רבי פסח אליהו פאלק שליט"א מגייטסהעד, אנגליה (בספרו שו"ת מחזה אליהו סי' ל"ט אות ב')
- צא.** הג"מ רבי יוסף מאיר לייפער שליט"א אבד"ק טעמעשוואר (חתם על הקו"ק)
- צב.** הג"מ רבי דוד יצחק שיק שליט"א רב דק"ק תפלה לדוד (חתם על הקו"ק)
- צג.** הג"מ רבי יוחנן סופר שליט"א אבד"ק ערלוי (במכתבו לאנ"ש דבארא פארק)
- צד.** הג"מ רבי גבריאל ציננער שליט"א אבד"ק נטעי גבריאל (במכתביו)
- צה.** הג"מ רבי בן ציון הכהן שטראסער שליט"א אב"ד נייטרא (בשיעוריו המפורסמים ובמכתבו לחיזוק העירוב דב.פ.)
- צו.** הג"מ רבי אשר אנשיל עקשטיין שליט"א מו"ץ בביהמ"ד בעלזא 18 עוועניו (במכתבו)
- צז.** הג"מ רבי יעקב זיידא שליט"א דומ"ץ לק"ק וויזניץ ב"ב וראש הכולל הוראה למצויינים (במכתבו)
- צח.** הג"מ רבי יעקב קאפל שווארץ שליט"א ר"מ אהלי יעקב ובעמח"ס יקב אפרים (במכתבו)
- צט.** הג"מ רבי שלום פסח לאנגזאם שליט"א מו"ץ בביהמ"ד בעלזא 50 סטריט (במכתבו)
- ק.** הג"מ רבי נח אייזיק אהלבויס שליט"א רב דקהל נחלת יצחק קיו גארדענס (תשובתו בירחון עולת החודש מרחשון תשל"ח)
- קא.** הג"מ רבי יחיאל יעקב הכהן מיללער שליט"א אב"ד אייזנשטאט (במכתבו)
- קב.** הג"מ רבי זלמן דוד ישעי' סופר שליט"א רב דקהל כתב סופר ערלוי ב.פ. (חתם הקו"ק לחיזוק העירוב דב.פ.)
- קג.** הג"מ רבי יוסף טויסיג שליט"א אבד"ק בעלעד (חתם על הקו"ק לחיזוק העירוב דב.פ.)
- קד.** הג"מ רבי חיים אלעזר ישראל ברוין שליט"א אב"ד קהל שערי ציון (חתם הקו"ק לחיזוק העירוב דב.פ.)
- קה.** הג"מ רבי שמואל שמעלקא פריעדמאן שליט"א דומ"ץ התאחדות הרבנים (בתשובתו שנדפסה בקובץ אור ישראל גליון י"ט)
- ועוד הרבה רבנים שעשו עירובין ברחובות בברוקלין יע"א**

The Community Eruv: Key Points

Section I – According to most *Gedolei HaPoskim*, past and present, there are at least three reasons why *eruv* can be erected in Brooklyn.

Section II – Based on current facts there are three reasons why according to Rav Moshe Feinstein *zt"l* an *eruv* can be erected in Brooklyn. [This is based on thirteen *teshuvos* in *Igros Moshe* (O.C. 1:138-40, 2:89-90, 4:86-89, 5:24, 5:28-29, and Addendum to O.C. 4:89).]

Section III – Since the *eruv* is permissible one may not be *mocheh*. On the contrary, since it is a *mitzvah* to erect *eruv*, one should partake in this *mitzvah*.

Section IV – An analysis of the *mechitzos* encircling Brooklyn.

Rabbi Benzion Y. Wosner
Rosh Beis Din Shevet Halevi
Monsey - Beit Shemesh

בן ציון יעקב הלוי ואזנר
אב"ד דבר"ץ ובית הוראה שבט הלוי
מאנסי - בית שמש

בעזה"ת עש"ק לס' "ושמרתם את משמרת" תשס"ד לפ"ק.

כתב הכשר

חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי, ה"ה בחבל ונחלה החדשה המעורבת, באיזור פלעטבוש שבברוקלין, אשר נתבקשנו ע"י הני רבנן תושבי האיזור מהם אדמורי"ם ראשי ישיבה ורבנים מובהקים וחשובים שליט"א לעמוד לימנם ולהביע חו"ד העניה ע"ד העירוב שמקימים בשכונתם, כמנהג אבותינו ורבותינו ז"ל מאז ומעולם בכל קצוות תבל, והנה אחרי בדיקה יסודית ומקיפה כמה וכמה פעמים, מצאנו שב"ה חפץ ה' בידם הצליח, שאמנם זכו להקים עירוב מוכשר מאד, שעיקרו מיוסד על רוב מחיצות גמורות ומחיצות תוך מחיצות המקיפות אותו מד' צדדיו, ואשר מטעם זה וכן מכח שאר טעמים, רחוק המקום מלהיות אף גובל ברה"ר דאורייתא, לרבות אושן פארקוועי, וכאשר ביארנו בעז"ה בתשובתינו, ומיעוט הפירצות הנתרות נסגרו ע"י צוה"פ מהודרים, עד שבצירוף כל האמור, נמצא עירוב זה מוכשר לדעת כל הפוס', לרבות לדעת הרמב"ם והב"י וכל בעלי השו"ע, וכל זה כיסוד ומתכונת העירובין אשר הקמנו בעז"ה בשיקאגו - קראקאס ועוד, ואשר פרטותיהן ומעלותיהן נדפסו בשו"ת שבט הלוי (חלק ח' סי' צ"ז - וסי' קע"ז).

מעתה אחרי שהועמד משגיח ת"ח וירא ה' ומוכשר שיפקח על כשרות העירוב בתמידות, ושכרו רשות השלטונות, והניחו הפת, חבר אני לכל אשר יראוך, והנני להודיע בשער בת רבים, **שהעירוב דפלעטבוש כשר ומהודר לכל אשר בשם ישראל יכונה לרבות יראי ה' המהדרין**, והריני מצטרף בשמחה לבקשת ראשי העיר הנ"ל, לזכותם ולסייעם בעול וחוב זה, שמעיקר הדין מוטל הוא עליהם, וכמפורש בש"ס (עירובין ס"ח ע"א) שם תמהו על ת"ח שאין מערבין עיירותיהן ומבואותיהן, ומשם קבעו חכמי הדורות שאך ע"י עירוב העיר, ימנע חילול שבת בטלטול והוצאה מכלל הציבור, וכהוראתו התקיפה של מרן הח"ס (אר"ח סי' צ"ט) ושאר פוסקים, וכל זה מלבד מצות עונג שבת דטיוול - והבאת צרכיה, שהציבור זוכה ע"י העירוב, וכמט"כ הפרישה ושאר אחרונים (שצ"ה).

ולמקימי העירוב היק' יאמר, חזקו ואמצו, אל תיראו, ואל ירך לבבכם, ולא תגורו מפני איש, הנה אנו אין לנו אלא פשטות וסתמימת השו"ע ורוה"פ המחייבים ומתירים הקמתה, ואם יקומו איזה מעררים כנגדה, הנה אם יעוררו בדברים הנוגעים להלכה המקובלת, הטו אזנכם כאפרכסת, אולם אם יבואו מטעמי השקפה, או גזירות חדשות אשר לא שערום אבותינו, קיימו בעצמכם ואני כחרש לא אשמע, כי הצלת רבבות אלפי ישראל מאיסור טלטול מדי שבת בשבתו, גובר על שאר כל השיקולים, ובכלל לא יתכן שיקומו אנשים מתוך העדה לחתור ולהתנגד למצוה רמה זו, שאבותינו ורבותינו ז"ל מסרו נפשם עליה, וכאשר אנו למדים מדברים כדרבונות חוצבי להבות אש שיצאו מפי הרא"ש ז"ל (כלל כ"א ח') כנגד ת"ח שהיה מערער על עירובי העירות, וזאת על אף שהיה בא ותלמודו בידו, עיי"ש, וכן הפליגו מאד התשב"ץ (ח"ב סי' ל"ז), והח"ס (שם), וחבל פוס' בגודל החיוב שבמצוה זו.

למען אחי ורעי אדרבה נא שלום בך, יתן ה' שיזכו כל תושבי המקום ראשיה ומנהיגיה היקרים - על כל המתעסקים בהקמתה ובנינה, להרבות שלום בעולם, אל תקרי בניך אלא "בבונד", יהי שלום בחילך - שלוה בארמנותיך, וכדאיתא בירושלמי, והובא ברבינו חננאל (עירובין פ"ג ע"ב) שתיקוני העירובין - מרבים שלום בעולם אכ"ר.

ב"ש י"א יעקב הלוי ואזנר

Rabbi M. Mandel

Rabbi of Cong. Beth Mordechai
1358 East 13th Street
Brooklyn, NY 11230
Tel. 718-339-8691

משה מאנדל

רב ואב"ד דקהל בית מרדכי
פלעטבוש, ברוקלין יע"א

בס"ד, טבת תשס"ד לפ"ק

שאלה. רבים שואלים אותי מה חוות דעתי בענין עירוב בברוקלין.

תשובה. לפי מה שכתב שר התורה פוסק הדור ענוותן כהלל וכו' מרן הרהגה"צ ר' משה פיינשטיין זצ"ל באגרות משה חלק ה' אורח חיים סימן כ"ח אות ה' אם יש מחיצות סביב ברוקלין אין דין רשות רבים וכו', ע"כ. וכן הדין בשיש רק שלש מחיצות שאין דין רשות הרבים לכל הפוסקים, ורוב פוסקים סוברים דגם בשלש מחיצות יש דין רשות היחיד. וכן משמע באגרות משה חלק א' סימן קל"ח שלא רצה להתיר ה"עלעוועטאר" (כוונתו מקום שנוסע סאבוועי) מטעם פי תקרה מפני שנעשה לפנים, משמע דאם נעשה לחוץ, וכן אם עושים צורת הפתח, מהנה כשיש שלש מחיצות.

ומובן דכל התשובות והמכתבים שכתוב שיש חשש רשות הרבים זה דוקא באופן שאין שלש מחיצות. וכן הדין של דלתות, ודעת הרשב"א דפליטא אפי' דלתות נעילות בלילה תורת רשות הרבים, היא דוקא באופן שיש שני פתחים מפולשים משער לשער (עיין באר היטב או"ח סי' שמ"ה ס"ק ז').

והיות שדברתי עם רבנים חשובים ואמרו לי שבדקו שיש שלש מחיצות סביב ברוקלין. ובכן לענ"ד אין דין רשות הרבים בברוקלין לכל הפוסקים.

שאלה. שאלו אותי מה חוות דעתי, אם נאמר דאין דין רשות הרבים בברוקלין, אם יש חיוב או מצוה לעשות עירוב, דהיות דיש שאינו מסכימים לעשות עירוב מטעם שמשך הזמן יתרושל ההשגחה על העירוב ויכשלו אנשים באיסור הוצאה. וכן יש לשאול, אם נאמר דיש דין רשות הרבים בברוקלין, אם יש חיוב או מצוה לעשות מחיצות באופן שלא יהי עוד רשות הרבים, ואחר כך לעשות עירוב.

תשובה. כתב בש"ע או"ח סימן שס"ו סעיף י"ג מצוה לחזור אחר עירובי חצרות, ע"כ. שם משנה ברורה ס"ק ע"ח כדי שלא יבואו לטלטל באיסור. ובסימן שצ"ה סעיף א' מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות, ע"כ. שם משנה ברורה ס"ק א' פן ישכח ויבואו לידי איסור טלטול, ע"כ.

ובשנים אחרונים נתרבה עוד הרבה סיבות דנכשלים באיסור הוצאה מפני חסרון ידיעה. ולעת עתה יש תחת ידי יותר מחמשים טעמים שחייבים לעשות עירוב. וחיל ורעדה יאחזון בעת יתודע לכל, דכמעט אי אפשר אדם לומר על עצמו שהוא שומר שבת כהלכתו רק באיסור הוצאה.

ובכן מובן דאלה שאינו מסכימים לעשות עירוב שמה יתרושל ההשגחה, כוונתם הי' רק באופן שעושים העירוב להתיר טלטול, אבל אם עשיית העירוב הוא בשביל להציל איסור הוצאה, זה ברור דיש חיוב גדול ומצוה רבה לעשות העירוב (ובפרט דיש עצה לתקן לעשות סימן לתלות דגל ירוק רק אם בדקו העירוב) וע"ז זה יזכו לכל הברכות שהובא בחז"ל על כל המשמר שבת כהלכתה וכו' ובפרט יזכו למה שהובא בגמרא שבת קי"ח ע"ב אלמלי משמין שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין, ע"כ.

ובעזה"י אשתדל לכתוב כל החמשים ויותר טעמים שידוע לי כעת, שיש חיוב ומצוה רבה לעשות עירוב, וכדי שלא להעמיס יותר מדי, וכדי ליתן רוח בין פרשה לפרשה, אכתוב בכל שבוע רק כמה טעמים.

ותפילתי לקל חי שיצילנו משגיאות, ויעזרנו לכתוב בביאורי היטב כדי שיבינו אותו, ושאוזה לגמור אותו בלי מכשול, וישמחו בי חברי.

Rabbi Berish Schapiro
 Cong. NAROLER
 Beth Hamedrash
 2409 Ave. U
 Brooklyn N.Y. 11229

רוב בעריש שפירא
 באמו"ד
 הגה"צ שליט"א נאראל
 רב דקה"ל נאראל דפליקטבוש

בין כסא לעשור, ת'היה ש'נת ס'גולת ה'.

אל הוד כ"ק ש"ב ומחו' וידידנו ה"ה הרהגה"צ המפורסם מעמודי ההוראה משרידי דור דעה פאר מקדושים נצר גזע תרשישים וכו' האדמו"ר והאב"ד מוזשאי שליט"א, וכעת על ישראל הדרתו בפלעטבוש מראשוני מרביצי תורה וחסידות באיזור.

בראשית אבא לברך את כ"ק שליט"א בברכת השנים גמח"ט ושנה מבורכת ומעוטרת בכל הישועות הנצרכות, והשי"ת יחזק כחותיו בנחמות ובבריות גופא ונהורא מעליא שיזכה עוד רבות בשנים להמשיך בעבודתו הק' ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בטוב ובנעימים עד ביאת ינון בבי"א.

והנה כדאי למסור לכתה"ר מהשיחה שהי' לי עם מחותננו הגאון האדיר פוסק הדור מרן הגר"ש וואזנער שליט"א בעל שבט הלוי.

הי' זה ביום ט' תמוז דאשתקד בעת שהיינו עם בני הר"ר זלמן שליט"א להזמינו לחתונת נכדתנו עב"ג שיחיו, בין השיחים שאל אותי אם נשקטו קצת הרוחות בענין העירוב בפלעטבוש, אמרתי לו אדרבא! אומרים בשמו שיצא נגד דע"ת של בנו הגאון ר' בן ציון וואזנער שליט"א שהוא הרב המכשיר את העירוב. בשמעו זאת כמעט וקפץ מכסאו ואמר, ח"ו, ח"ו, אף מלה אחת לא אמרתי נגד בני ר' בן ציון, הוא "גאון" מובהק, באשמורת הבוקר יכולים למצוא אותו לומד וכו' וכו', ויכולים להגיד בשמי שזה שאמרתי נגד בני ח"ו, שקר הדברים, וגם אגיד לבני הדברים האלו, עכ"ל.

וגם אמרתי לו אף שאני לא חתמתי בעד העירוב לא מפני שאני נגד כי איך יכולים אנו להיות נגד ענין עירוב הלא הגדולים שלנו היו תמיד בעד, אם יכולים לתקן עירוב על פי הלכה וגם כ"ק אממו"ר הגה"צ שליט"א מהפוסקים מלפני המלחמה בפוילין והגאון האדיר מרן הר"מ פיינשטיין זצ"ל התחשב בדעתו והי' ידידו ומביאו בספרו אגרות משה, בזמן שהי' גר כאן באמעריקא הי' גם אז דעת תורתו שאם היו יכולים לתקן עירוב הי' כדאי וזיכוי הרבים וכו', אבל אינני יכול להשתתף בזה מטעמים ידועים, כי מה לי לכנס לע"ע לכל העסק הזה, ואינני חושב שדעתי יתחשב כ"כ, ואקוה שבמשך הזמן יבררו ויתלבנו הדברים, ומה שלא יעשה השכל יעשה הזמן, ואומר בזה שלו' לו ולתורתו.

ברוך ה' אלהינו ה' עתה
הגה"צ שליט"א נאראל

ב"ה

Rabbi Chaim Koenig

1243-55th Street
Brooklyn, NY 11219
718 853-0070

חיים ישעי' קעניג
אב"ד ור"מ רקהל חשק שלמה ד'יאקע
בעמח"ס שו"ת חקי חיים ח"ה

לכבוד מנהלי וועד העירוב - ברוקלין - שלומכון יסגא מאד עד עולם.

אחרי דרך מבוא הברכה - הנה כבר מפורסם מאז דעתי דעת תורה - כאשר הוא חקוק בספרי בעט ברזל ועופרת - ח"א וח"ו שו"ת חקי חיים, שבכל חלקי העיר שהוא מוכשר עפ"י הוראות מורים מובהקים בהלכות עירובין, מוטל חוב על פרנסי העיר לתקן צורת הפתח - להציל אחינו בני ישראל מלכשול בחילול שבת - כנפסק באורך בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' צ"ט - לב מי לא יחרד מלשונו הק' אשר לפי מיעוט ידיעתי הוא כמעט יחידי בכל תשובותיו שלשונו הוא בבחינת לשון חכמים מרפה - וכאן מחמת נחיצות בדבר יצא מגדרו.

בספרי ח"ו חאו"ח סימן ס"ו נתתי עינים לדבריו הק' - עפ"י רש"י מועד קטן דף ה' ע"א ד"ה לפני עור - כלומר שהבי"ד עוברים על לאו דלפני עור וגו' אף בשוא"ת - דהיינו אי עשיתם להציל ממכשול זולתם נחשב כמעשה עיי"ש - כעת נ"ל דמכש"כ ממכשול עבירת שבת קודש - דכתיב (שמות ל"א) "ושמרתם" את השבת וגו' - ומוסכם בפוסקים דהיכי שכתוב "שמירה" אין הולכין בתר רובא - ע"כ כדי להציל ממכשול של חילול שבת יש לחשוש אף למיעוט נצרכים שיראים ממכשול חילול ש"ק וד"ל.

עייין תוס' עירובין מ"ה ע"ב ד"ה איבעית אימא וכו' - דב"עירוב" דקילו יותר מבאיסור דדבריהם - וכאמור לא בא הכתוב לפרט כל צדדי בתיקון של תיקוני צורות פתחים, כי רבה הוא, וגם אין מן הצורך - כי כבר כמה קולמסים נשתברו, וחקוקים הם בעט ברזל ועופרת - ודי בזה להרוצים באמת - ומאז שהעליתי נחיצת בתיקון עירוב - עריבה שמחתי בראותי שבכמה וכמה פלכים שבברוקלין נתקנו בצורת פתחים - ואחינו בני ישראל מענגים בשבת קודש.

והנני בברכה - שתחזקנה ידיכם לעשות תושיעה לשמירת שבת קודש - ידידכם עוז,

כ"ח לחדש טבת תשס"ה לפ"ק.

חיים ישעי' קעניג

Kehal Bais Moshe Shmiel Kozeva
1782 East 28th Street
Brooklyn, New York 11229 • (718) 376-8196

טי"ב הלוי ראטשענבערג

לכבוד אחינו בני ישראל תושבי שכונת פלעטבוש והסביבה הי"ו,

הנני בזה להודיע בשער בת רבים שאחר אסיפת חשובי וזקני הרבנים דפלעטבוש בבית מדרשו של הגה"צ אבדק"ק מוזשאי שליט"א ביום א' ויקרא תשס"ד לפ"ק שדנו בכבוד ראש אודות תיקון עירובין בשכונתינו שכונת פלעטבוש המעטירה, החליטו להזמין את כבוד הגאון המפורסם ה"ה מוה"ר ר' בן ציון יעקב הלוי ואזנר שליט"א אבד"ק דבר"צ ובית הוראה שבט הלוי מאנסי נ"י, ברא כרעא דאבוה האי גאון עמוד ההוראה שבדורנו הגה"צ מוה"ר ר' שמואל הלוי ואזנר שליט"א ראב"ד זכרון מאיר בני ברק, שיבא לראות ולבדוק המחיצות וצורות הפתחים שהוקמו סביב שכונתינו שיהיו בתכלית הכשרות וההידור לכל שיטות גדולי הפוסקים.

וידוע ומפורסם שהוא יחיד מומחה ובקי בעניני הוראה בכלל, ובפרט בתיקון עירובין, וכבר סמכא גברא בהרבה עירובין שהקים בכמה עיירות גדולות בקצוי תבל. והנה אחרי בדיקה יסודית של המחיצות וצורות הפתחים כמה וכמה פעמים, אמר הרה"ג שליט"א שב"ה חפץ ה' בידם הצליח שזכו להקים עירוב מוכשר מאד וגם למהדרין מן המהדרין.

והנני לחזקו ולברכו ביחד עם עסקני העירוב על שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, שזכו וזיכו את הרבים במצוה הנשגבה של תיקון עירובין סביב שכונתינו, והחזירו עטרה ליושנה שאבותינו ורבותינו נ"ע הנהיגו והחזיקו לתקן עירובין בכל עיר ועיר שתושבי יהודים שם נמצאים.

וידי רצון שבזכות מצות תיקון עירובין ושמירת ועונג שבת כהלכתה, נזכה כולנו יחד לראות בנין בית מקדשנו ותפארתנו בב"א.

ע"ז באעה"ח ב' תמוז שנת תשס"ד לפ"ק.

ק"י מוה"ר הלוי ר"ב

RABBI Y. ROTH
1556 - 53rd Street
Brooklyn, NY 11219
Tel. (718) 435-1502

הזקאל ראטה
אבדק"ק קארלסבורג
בארא פארק, ברוקלין, נ.י. יע"א

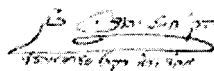
בעזה"י, אייר תשס"ד

הנה כבר נודע בשערים המצויינים בהלכה גודל מעלת הרב הגאון המפור' מורה ודאין וכו' כמוה"ר בן ציון יעקב הלוי ואזנער שליט"א אב"ד ורב במאנסי, כי הוא גברא דאיתמחי בעניני הוראה ובכללם בענין תיקון עירובין כבר עלה בידו לעשות בדקדוקי ההלכה, ואף המהדרין יכולין לסמוך עליו כי הוא ברא כרעא דאבוה הגאון האדיר יחיד בדור בהוראותיו ובצדקותיו מרן הגר"ש שליט"א אשר כל בית ישראל נשען עליו.

והי' בזה שלום,

ואלו הרבנים אשר גילו דעתם דמצוה רבה לעשות עירובין בברוקלין
כמו שכבר חתמו על תיקון העירוב דבארא פארק

חיים יהודה כ"ץ
אב"ד ור"מ קהל עדת סערדאהעלי

תיבת האשף בע"מ
באגודת התאחדות אשף פולין
אשף שירייה מפנימה דלכיה

חיים אלעזר ברוין
רב דקהל שערי ציון דפלעטבוש

מנשה קליין
אב"ד ור"מ אונגוואר

13 ירחי א"י
27 עקב חסידי אשף

דוד יצחק שיק
רב דק"ק תפילה לדוד

סגולה לפרנסה ע"ש חלב חטים ישיביעך,
וכהנה עוד.

ולמען השלום והאחה ארשה להשתמש
עם לשונו הק' של החתם סופר
שכתב (ח"מ סי' כ"ב) יקרא המכתב בטעם
התחתון כדברי חכמים בנחת ולא בטעם
העליון בשצף קצף, עכ"ל.

ואני תפילה שהנותן לשכוי בינה להבחין
יזכנו להבחין בין תיקון ובין מכשול
לאמיתה של תורה, ולאמיתה של שיטות
חכמי הדור בזה.

מזמור לתודה שאני כותב דברי דוד המלך
ע"ה אבוא בגבורות וגו', ואשר
למדתני בנעורי עד זקנה וגו' אל תעזבני,
עד אגיד זרועך לדור ישרים יבורך.

זוה לשון הקרבן עדה (עירובין כ"ו): ענין
עירוב הרגש שיהי' כולם חשובים
כאיש אחד, כן יהי רצון שנתברך בברכת
עוז לעמו יתן ויברך את עמו בשלום בביאת
גואל צדק במהרה בימינו אמן.

האצתי את המסמך למען אלוהי ישראל
על שם יידיש על ענין דברי גאון מופת אל יחולק
שם יידיש וידידות ושלום בין כל בני ישראל
(החלום קמו, יד), אפשר לומר גבול"ך
שלום ואחה, וכמו שכתב המשנה
ברורה מהירושלמי, והייטב לב כתב

מקוה פסולה" ע"כ לשון המימרא. ולאיש
פשוט ופשטן כמוני קשה לעכל כזית מרור
כזה, דהלא קיי"ל הלכה כהמיקל בעירוב,
וקיי"ל להחמיר במקוה אפי' לשיטה
יחידאי (ב"י יו"ד סי' ר"א), והמחנכים במורא
רבך כמורא שמים, ואין נזהרים במשנה
דהוי זהיר בתלמיד וכו', יש חסרון בחינוך
כזה.

אני מברך בכל לב להעוסקים בצרכי
ציבור באמונה, איש איש לפי חוות
דעתו, ואת מתקני עירוב האומרים אנא
בעינא למיעבד הא מצוה (ב"ק צא, ב), אברך
בברכה שבמשנה, וזכות אבותיהם שלהם
ושל כל הציבור מסייעתם (ר' יונה), ומש"כ
שם מעלה עליכם כאילו עשיתם, כרש"י
אפי' אין אתם גומרים וכו', אבל בנ"ד
צריכין להמאמר "אומרים לו גמור", ממש
כיה"ר. ויהי רצון דתפתח ליבאי באורייתא
בזכות אבוה"ק עמודי ההוראה, והצריכים
לרפואה כמוני, והנצרכים לזש"ק
(עירוב-עירוב), וכו', יתברכו בזכות זה
וכמו שכתבו תלמידי הבעל שם טוב
בשם תלמידי האר"י בסגולות תיקון
עירוב בעיר. ועל פי הייטב לב שהעמיס
מצות עירוב בהפסוק דהשם גבול"ך
שלום (תהלים קמו, יד), אפשר לומר גבול"ך
שלום ואחה, וכמו שכתב המשנה
ברורה מהירושלמי, והייטב לב כתב

[ו]

סיום

כב) ובגמרי אעיר במה שיש דיוק רב בלשונות הרמב"ם בברכה על דרבנן, דבגמרא איתא ודאי דדבריהם בעי ברכה, וצונו בלא תסור (שבת כא), אבל הרמב"ם בהל' ברכות (יא, ג) כתב: כל המצות מדברי סופרים וכו' בין המצות שאינן חובה "כגון עירוב" וכו', מברך וצונו, שכתוב אשר יאמרו לך תעשה וכו', ע"כ, ומאי טעמא מפרט עירוב. ובספר המצוות (סי' קע"ד) כתב כן מהספרי אשר יאמרו וגו' זו מצות עשה, וחיובין לשמוע להחכמים, וכו', ואפשר לומר הנפקא מינה והחילוק לפי מה שכתב רש"י (במס' סוכה לגבי ערבה) לחלק בין מנהג נביאים שאינו בכלל לא תסור, ורק תיקן נביאים הוא בכלל, וס"ל להרמב"ם שמברכין אף על מנהג, ומקורו באשר יאמרו לך, ולכן הזכיר דין עירוב שהוא בגדר מנהג ולא בגדר תקנה, ומכאן יהי מקור נאמן למה שכתב החתם סופר (סי' צ"ט) שמברכין על מצות עירוב, על קיום תעשה"ה בתיקון עירובין, זהו הנראה לענ"ד.

ואעיר בהא דאיתא בסנהדרין (כד, א) ת"ח מנעימין זל"ז בהלכה, כרש"י מעיינין יחד מתקנין זה את דברי זה ואנא זעירא מזומן ומוכן לזה וכזה, וכ' ספרי המוסר עה"פ את "והב" בסופה (חקת, כא) לפעמים הוא ראשי תיבות ו'אתם ה'דבקים ב'ה', ולפעמים הוא ראשי תיבות ו'צרת ה'כסף ב'ידך, ובכל הזדמנות צריכין לברר איזה או כמה מאלו הוא הגורם. ולענ"ד אפשר לומר הראשי תיבות ו'חכמת ה'מסכן ב'זויה, ואעפ"י שהיא בגדר חכמה, כגון מה שאמרו לי מימרא משמיה דהגאון הצדיק אב"ד בריסק זצל"ה כאילו הי' אומר "לא מצאתי עירוב כשר ולא מצאתי

תחת המסרה של לה' מאוד, כביכול, נכנס בכלל הדברים כאילו הוא לוחם כנגד נשיא מדינתנו יר"ה, ולא רק דינא דמלכות שמים דינא, אלא גם דינא דמלכותא דינא. כל זה היפך המבואר בספרי המוסר כהחובת הלבבות והראשית חכמה שלומדין תמיד בהשיבות. ואשרי המקיים.

ובכך בקשתי בדברים הנכנסין אל הלב למדו עם התלמידים, תסתכלו במה שיש בו ולא בהקנקן, לברר בכתב את השאלה וכל תוכן הענין, מקורו בשלחן ערוך והלכה, ומהו יסודו בהמסורה והמנהג, וע"ד לשון הכתוב תשכיל"ו את אשר תעשון, ועל דרך זה תתרומם בס"ד קרן פסק הלכה וכבוד גדוליה.

מקור בדיוק לשון הרמב"ם

כא) ואפשר להעמיס כוונה זו בלשון הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ"ב) שכתב: רודפים אחר הצדק "מחמת עצמן בדעתן" וכו' ובורחין מעול וכו'. ומהו פירוש הלשון "עצמן בדעתן", ומהו מקורו בזה. ולהאמור אפשר לומר שמיוסד על המשנה אל תסתכל בקנקן, והפסוק למען תשכילו את אשר תעשון, ועל דרך לשון חז"ל באבות דרבי נתן (פ"ו ה"ח) יש דומה לנפה וכו', עיין במפורשים שם.

ואדוני דודי מו"ר מסאטמאר זצל"ה שהי' רגיל לפרש לשון הכתוב "איש כל הישר בעיניו יעשה", דהול"ל עשה, אלא מזהיר על דורותינו שלא לקבל כסומא בארובא אלא הישר בעיני"ו יעשה, ע"כ. כלומר שיעיין ויתבונן, וכן תיקנו בברכת התורה של אהבה רבה, ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, ועד"ז לשמוע ולקיים תלמוד תורתך, כיה"ר.

לאו בר סמכא ואם אין חותם בטח חותם אינו כשר, וז"ל רש"י בסנהדרין (ק"ב, א) מטעין אותו בשקרים עד שחתם וכו', ועיין מלחמות ברכות סוף פ"א שכתב: "ספרים משובשים גרמו וכו', ובדברי יחזקאל החדש יש מכתב שכתב: הטעו אותי ועל ידי זה חתמתי וכו'. וכן אמרו לי האדמו"ר מפאפא זצ"ל"ה ויבלחט"א הראב"ד הגאון רבי ישראל חיים מנשה פרידמאן שליט"א בנוגע חתימתם שיש לברוקלין דין רשות הרבים. ואמרו לי משמיה המשפחה הגדולה סאלאווייטשיק שהחתימה של הגר"א על החר' הידוע לא חתמו הגר"א בעצמו, ודי למבין. ובעוונותינו הרבים נעשה מילתא דשכיחא וגורם חילול כבוד פסק הלכה של הגדולים, וההלכה בכלל. וכן לא השמועות שבעל פה מכריעים, ובעל הגאולה והתמורה כתב אומרים ומפרסמים בשמי דברים שלא היו דברים מעולם וכו', ע"כ. וע"ד לשון הש"ס (ב"ב קנ"ד) משמך אמרו וכו' אני לא אמרתי. קל וחומר בן בנו של קל וחומר בדור חוסר אמת שבנינו מתגדלים בו בעוונותינו הרבים.

והתורה הקדושה חוגרת שק נגד האלימות הפחזות, כפיות המורה הוראות, ע"י יחידים עזי פנים בעוה"ר. ותפלת רבי ה' שתצילני מעזי פנים ומעזות פנים (ברכות טז, ב), ולכאורה הוא כפל לשון. ויש גירסא תצילנו לשון רבים, ותצילני לשון יחיד. ואפשר לומר מעזי פנים פי' מפגיעתן רעה של העסוקים לכפות ולהפחיד בעלי הוראה שלא יגלו דעתם, ומעזות פנים שבעל הוראה לא יהי' נכשל לענות כחבר רע ושכן רע כיה"ר.

ואפשר להמליץ בלשון דינא דמלכותא, כי ההתנהגות של רעים וחטאים

השלחן ערוך, כי הוא יסוד פסק הלכה בישראל, וכן חיבורו של הערוך השלחן, וכהנה.

יט) בנינו ובנותינו מתחנכים בחינוך "חדש" שמעלימים מהם את הקבלה של "כח פסק השלחן ערוך", וכאן הקול קורא לכל אב המקיים ושננתם בנאמנות, והזקנים המקיימים והודעתם כראוי, שיקימו והגדת לבנך התפשטות הוראה בישראל של השלחן ערוך, ולמען תספר באזניהם שזהו מסורת רבותינו הקדושים וקבלת אבותינו הקדושים. ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, הם משפטי השלחן ערוך בד' חלקיו.

ואמר לי חתנו של הרה"ג יוסף שלום אלישיב (יש"א ברכה) שליט"א, שהעיר לכאורה כמו שחלקו הטורי זהב והמגן אברהם על השלחן ערוך, כן יש כח לשאר פוסקים לחלוק, ע"כ. אבל לא כן כתבו הנודע ביהודה, החתם סופר, השואל ומשיב, הבית שמואל, הדברי חיים, המהרש"ם, וכו' וכו', כולם לשונם ברור שאי אפשר לחלוק על פסק השלחן ערוך. ודו"ק בלשון הדברי חיים בשו"ת איך שמדגיש זאת כמה פעמים.

[ה]

בקשה כעני בפתח - לא הקנקן עיקר כמו הפרחי כהונה שמעוררים את הכהן הגדול, על דרך זה אני פונה בקומה והידור אל הרבנים הגאונים, התלמידי חכמים והבני תורה, עם הבקשה נא למדו התלמידים המשנה של אל תסתכל בקנקן.

כמה פעמים המודעות הם ריק, כאיסתרא בלגינא דקיש קיש קריא, החתימות

ודרוק כאשר סיים הבית יוסף את חיבורו בחו"מ (סי' תכ"ו) כתב שורה של תפלה, וזל"ק: יזכני שתתפשט בכל ישראל וכו'. והנה בקשתו נתקבלה בשמי היכלי התפלה, וכל ישראל יש להם חלק בד' חלקי הש"ע, ומשלחן גבוה זכו אלה המשפטים בשלחן הערוך, ובני אשכנז יוצאים ביד רמה בפסקי יד הרמ"א, ועד כדי כך שנמנעו והקפידו מלכנות ולקרוא איזה ספר וכו', בשם רמ"א (ואמרו שמי שלא ציית נענש ח"ו), עכ"פ להבית של בית יוסף ויד החזקה של משה - הרמ"א, הם קובעים את פסק ההלכה.

יח) ובדבר זה אפשר להבין מה שכתב בנו של הגר"א בההקדמה, וז"ל: מר אבא הגאון הראה מקור בהש"ע על "כל תיבה ותיבה וכו'". צא ולמד איך אשר שר הגאונות בהיראה וחרדה לשמור כל רגע לקיים מה שנאמר והגית בו יומם ולילה, ועכ"ז מסר קדושת זמנו למצוא ולציין מקור בחז"ל בכל תיבה שבהמחבר והרמ"א. ולמה ומה טעם? ופשוט משום שד' חלקי השלחן ערוך הם הבית דין של כלל ישראל.

זכן נקטו למעשה חוגי הגר"א בדורנו כהגאון רבי חיים עוזר אב"ד ווילנא, הגאון רבי יצחק אלחנן אב"ד קאוונא, ועד כדי כך שבספרו שו"ת עין יצחק הביא ערעור של המשכנות יעקב נגד המנהג, ומסיים וז"ל: אבל אין לנו להחמיר נגד השלחן ערוך, ע"כ.

כמוזבן שבנוגע לחלוק על השלחן ערוך אי אפשר להתדמות להגר"א אשר ראש סולמו מגיע השמימה ורב תנא ופליג, ואנן בדידן בפסק השלחן ערוך. ועצם חיברו של המשנה ברורה מיוסד על

וי"ש לדייק בכפל לשון הרמב"ם (הלכות ממרים, פ"א ה"ב) עה"פ על פי התורה אשר יורוך (דברים יז, יא) שכתב אלו התקנות והגזירות והמנהגות שהורו בהם לרבים, כדי "לחזק הדת" "ולתקן העולם" וכו', ואפשר לומר שנקט "כפל לשון" לכלול התקנות הכוללים טובים השנים "תיקון הדת ואף גם טובת הציבור" ובכלל זה הוא תיקון עירוב דהרי יש בו שני הטעמים, לחזק הדת ממכשול איסור הוצאה, ולתקן העולם בטובת והנאת הבריות. וז"ל הפרי מגדים (אשל אברהם בסי' תק"ג) עירובי חצרות שבות, ומשום שלא יהי' ידיו אסורות מלהוציא ולהכניס התירו בין השמשות, ע"כ. וצריכין להדגיש שהעירוב מחזק השכונות שידורו שם המשפחות דטפלי תלוי' בהו. ועל מי שמעלים עין מזה חלה השאלה וכי אפשר להכחיש את החי. ואעיר בהא שהרמב"ם כתב את הפסוק "אשר יורוך", אמנם את הפסוק קודם לזה ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, לא כתבו הרמב"ם, ובעל החינוך הביאו בתצ"ה וכתב נכתב כפל לשון לשם חיזוק, והגר"א כתב דהפסוק אשר יגידו מיירי רק בזמן הסנהדרין שבית המקדש קיים. ולענינינו אפשר לרמז ויעשית אשר יגידו לך ר"ת יואל זצלה"ה.

[ד]

ארבע מי יודע - כח פסק השלחן ערוך
יז) מקובלני מבית אבא, ולמעלה בקודש מדור דור, שארבע חלקי השלחן ערוך הם הבית דין הגדול הקובעים ומכריעים את ההלכה בישראל, ומקורו בחו"מ סי' כ"ה, בנו"כ שם, באו"ת שם, ורגיל לשון זה בספרי השו"ת של רבותינו הקדושים, כהנודע ביהודה, החתם סופר, השואל ומשיב, האור שמח, השיב משה, דברי חיים, דברי יואל, וכו' וכו'.

ואעתיק לשון הרמב"ם שכתב: שמעתי מאבא מארי ששמע מרבותינו, והוא המפורסם אצלנו וכו' (עדות פ"ד מ"ה) והמהלך זה הי' תמיד היסוד לקיום המצות והמשך הדורות, אצל רבותינו הקדושים ואבותינו הקדושים, זי"ע ועכ"א.

ובנוגע לרשות הרבים בברוקלין אין מקום להתווכח ולהאריך, כי לפי ענ"ד ידים מוכיחות דעתו הגדולה הי' שאין לברוקלין דין רה"ר, ולפי ידיעתי כל מורה הוראה מובהק בחוגי סאטמאר יאמר כן, והדברים פשוטים, לא רק מצד קבלת אבותיו, אף גם זאת הנה יואל אחרי שנאחז בסבך קרן פסקי החתם סופר בחיל ורעדה (סי' צ"ט) דוק בלשונו החזק והחריף שם בחתם סופר בנוגע לתיקון עירובין. עכ"פ אפשר לומר בפשטות ששיטת כ"ק אדוני דודי מו"ר זצלה"ה הי' שאין בברוקלין חשש רה"ר בכלל. וכאמור כן הוא סוגיא דעלמא כפשטות פסק השלחן ערוך (בסי' ש"ג סק"ח, ועוד בכמה מקומות) שכתב: כל רשות הרבים שלנו כרמלית (ואף שהבית יוסף הי' דר בעיירות הגדולות כמו איטליה ורום, שפניא ומאדריד).

מז שואלים אותי הלא הי' לי הזכות יוצא מהכלל שדיברתי ביחידות כמה שנים בכל יום ב' בשבוע, ומה עם עירוב, האמת ניתן להאמור שאין רשום בזכרוני איזה מדובר בענין העירוב. ואעיר במה שפרסמו באחרונה שפעם אחת יצא בשבת קודש עם המטפחת בידו בעיר גרויסווארדיין, לענ"ד משמע שאדוני דודי מורי ורבי זצ"ל רצה פעם אחת לקיים שיטת האר"י ותלמידי בעל שם טוב, הבני יששכר וכו', להקפיד להוציא במקום שיש שם עירוב כשר, וקיים זאת באותו הזדמנות.

היוצא מזה ששיטת הייטב לב הי' שחייבים לתקן עירוב, והטעם כדי להציל הרבים ממכשול הוצאה, ומקור טעם זה בעירוב מבואר בש"ס ופוסקים, כגון בהגהת מיימונית (ריש הלכות עירובין) כתב מהתוס' טעמא רבא איכא בעירוב דלא לייתי לידי איסור. וז"ל מהר"ם א"ש (סי' כ') אם בימי התלמוד אמרו דמקלקלי רבים, על אחת כמה וכמה עתה וכו', וכן כתב אדוני דודי מו"ר בעל דברי יואל זצלה"ה במכתבו להגאון רבי מאיר אריק, ובכך לומר שאמריקה שאני ועירוב הוא מכשול, להפוך מתיקון המפורש בהלכה על מכשול, צריך מקורות ודאות וביאור רב. וכמה הלכות נקבעו בש"ס ופוסקים על יסוד "והא מעשים בכל יום" (עי' כתובות צה, ב, ותוס' שם פח, א, וכו'). וראיתי שכתב בזה הרה"ג מפאיע שליט"א בשנת תשי"א, והביא רא' ממה שקרה בעירוב באיסט-סייד, אבל הלא שם קרה כן גם במקוואות, גם בכשרות, גם בחינוך, וכו', והתייחס קודם שנתייחסו ונתרחבו כן ירבו הקהילות, בתי דינים, החרדיות, אבל בימינו אלה תהלה לא-ל איתמחי גברא ואיסמכי קיום הקהילות בדומה להעירות קודם המלחמה, עד ביאת ינון בב"א.

ומש"כ אדוני דודי מו"ר מסאטמאר בהשאלה להגאון רבי מאיר אריק: "נודע שהוא ענין גדול עשיית עירובין בעירות כדי להציל כמה נפשות מישראל וכו'" (אגרות מהרי"ט, ז). נלענ"ד ששאל את השאלה לכבודו של הגאון בעל קרן לדוד זצ"ל, וע"ד שכתב (בשו"ת יו"ד סי' ס"ח) כשבאתי לסאקמיר סמכו על קולא בהנשים מקוואות וכו', ואני מצאתי תקנה וכו', ע"כ.

מז עכ"פ שיטת סאטמאר, מקבלת וירושת אבותיו, הי' שאין לנו רשות הרבים.

פותח יד לדופקי התשובות, השלחן ערוך, והמסורה.

שא"ת את אדוני דודי מו"ר מסאטמאר זצלה"ה למה ספרי השו"ת אין מייסדים ראיות מהרבינו חננאל שעל הש"ס וכדומה, והשיב לי כדלהלן, כל הכתבי ידות שרבותינו גדולי הפוסקים לא עברו עליהן אי אפשר לסמוך עליהן הלכה למעשה, עכ"ל.

עכ"פ שיטת הדברי חיים ודורותיו הוא לקיים מנהג ישראל ולתקן עירובין בעירות גדולות ואין חוששין בכלל על הרחובות הרחבין יותר מט"ז אמה. וכמש"כ בשבט הלוי שם: כל רבותינו בחו"ל וא"י תיקנו עירובין על היסוד דבעינן ס"ר בוקעים, ובדבר רגיל וגדול כזה וכו' כאלו מן השמים הסכימו לזה, וכו', עכ"ד, וכלשון הזה כתב הערוך השלחן ודעימייהו.

יד ושיטת הייטב לב אב"ד סיגוט הי' עוד יותר בתקיפות בתיקון עירובין, לאחרי שריפה גדולה בעיר סיגוט דרש בבית הכנסת: אין הדליקה מצויה אלא כשיש חילול שבת (שבת ק"ט) והדליקה נפלה בעון הוצאה בשבת משום שאין כאן עירוב, ואמר אני נותן העוה"ב שלי למי שיתקן העירוב בעירנו (מפי אדוני דודי מו"ר זצלה"ה). ובספרו הק' חזר הייטב לב איזה פעמים על שיטתו ואזהרתו לתקן עירובין בעירות, כגון מה שכתב בייטב פנים (שבת תשובה, אות י"א) מי שבידו למנוע רבים מעון שבת בהוצאה וכו', ישתדל לתקן תיקוני עירובין בהעיר כדי להציל הרבים וכו'. וכן כתב בייטב לב (פ' וישלח) וז"ל: חובה עלינו לתקן עירובין בעיר למען שלא יכשלו באיסור הוצאה, והדברים ידועים ומפורסמים.

בוקעין פירושו "הולכי רגלי" דייקא. עכ"פ המקור של דגלי מדבר הוא עיקר בהלכה זו.

שיטת הדברי יואל מסאטמאר, ושיטת סאנז, הייטב לב והחתם סופר

יג ואקדים שהדברי חיים והדברי יחזקאל ובניהם אחריהם השתדלו תמיד בתיקון עירובין בעירות. וז"ל ש"ב בדברי יציב (או"ח ח"ב סי' קע"ג) פוק חזו עמא דבר שכבר נהגו בכל תפוצות ישראל לתקן עירובין בכל עירות גדולות בלי שום פקפוק וכו', וראוי ונכון לתקן עירובין כנהוג מקדמת דנא, עכ"ד. ועיי"ש מש"כ עוד בדיני עירוב, ואכמ"ל.

וכאמור המדובר מעצם דין רה"ר ולא משאר פרטים, ואעתיק ג"כ מש"כ שם בדברי יציב, במשנה ברורה כתב שדעת רוב פוסקים להחמיר, וכבר העירו עליו שלא ראה שו"ת בית אפרים ודעת הרבה מחברים, וכלשון זה כתבו שאר גדולי אחרונים. גם בעל שבט הלוי (בח"ה סי' צ"ז) כתב וז"ל, במשנה ברורה נוטה קצת להחמיר וכו', אבל העיד בעצמו שכן נוהגים בכל תפוצות הגולה בעירות גדולות ואפילו בפריז תיקן הגאון רבי חיים עוזר בשם החזון איש. וכן כתב הגאון רבי ישראל יעקב פישר בספרו אבן ישראל (ח"ה ל"ו) בביאור הלכה סי' שס"ד הביא דברי המשכנות יעקב אבל לא ראה את הבית אפרים שהבין דלא כן, ע"כ. תמצית הדברים שדיוקים בלשונות ראשונים ומספר שלהם אינו נוגע לקבוע עד"ז הלכה למעשה, כאמור, אלא לפי מה שכתבו גדולי הפוסקים שאנו נשענים עליהם. ואת הכלל הגדול הזה צריכין שידעו כל הלומדים הוראה שאין בידינו למצוא ולהמציא שיטות ראשונים ולקבוע "על פי רוב" שבהספריה ובהגנוזות וכו', כי אתה

פעמים בשלחן ערוך שאין לנו רשות הרבים (כמו שכתב בס"י של"ד, שכ"ה, שמ"ג, שמ"ה וכו', ועי' ג"כ בית יוסף אה"ע סי' מ"ב גבי פסולי עדות). ובנוגע לשיטת המשנה ברורה צריך לדייק במה שכתב בביאור הלכה (סי' שמ"ה) שהטורי זהב והמגן אברהם כתבו שרוב פוסקים החליטו כהי"א, אבל "כאשר חפשנו מצאנו" הרבה גדולי ראשונים אשר מחמירים וכו', ע"כ. ונלע"ד הקלה המהלך הזה "למצוא ראשונים ולספור מספרם", ולקבוע על פי הרוב נגד השלחן ערוך והמסורה הוא בגדר נתת דבריך לשיעורין, דהרי כתב בביאור הלכה (סי' ר"ח) שלא ראה השו"ת בית אפרים ומספר הראשונים שבו, והמנחת יצחק והשבט הלוי כתבו שאולי הי' רואה המשנה ברורה את השו"ת בבית אפרים הי' מוצא רוב ראשונים כהי"א. וכדאי להדגיש ענין זה ללומדי הוראה כי אם נלך לחפש ראשונים בספריה ולדחות פסק השלחן ערוך ונושא כליו, ואת המקובל, על פי מספר צבאם, ונפתח ח"ו שער לכל הרוצה לשנות, ולא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש, ח"ו מלהזכיר.

ואעיר בנוגע דיוק לשון הגר"א שם, שעל דין של "מפולש" כתב עיין ברש"י נ"ט ע"ב, והקשה באגרות משה למה לא ציין רש"י דף ו' וכו', ולענ"ד משמע כוונתו משום דשם מפרש רש"י הטעם דמפולש כדי שיהי' "דמי לדגלי מדבר". וכלשון הרא"ש (רס"י ח') רשות הרבים פירש"י רחב ט"ז אמה, ומצויין בה ס' רבוא, שיהא רשות הרבים שלה מפולש משער לשער "ושיהא פילושו דומה לדגלי מדבר", עכ"ל. ואגב יש לציין מה שכתב דודי הגה"ק בשו"ת עצי חיים (סימן י"א) שהבית הכנסת בקראקא נבנה בדומה לדגלי מדבר, וכו', איצטבאות להלך כמו רשות הרבים בוקעין וכו' בפשטות, משמע שהלשון

ביה"מ גבוה, ומלחמת עיקרי הדת בכל הזדמנות, אבל והי' כי ישאלך בנך מה נשתנה רחוב ט"ז אמה בפלעטבוש מרחוב ט"ז אמה בירושלים, בני ברק, ווילנא, בריסק, קארלין, שמונתרת, והבי"ד וגדולי ראשי ישיבה שם כהחזו"א והסטייפלער מתקנין העירובין בהעייירות אלו, ועל כרחך צריך לומר שבנוגע "הלכה למעשה" מנהג ישראל תורת אמת הוא, ובלי ששים רבוא ומפולש אין כאן דין רשות הרבים אפילו אליבא דהמשנת רבי אהרן, רק מזהיר שבני תורה יתנהגו כמו שכתב הטורי זהב והמשנה ברורה ודעימייהו, וכלשון המשנה מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל (ביצה פ"ב מ"ו).

ואלו דברי הגאון רבי משה מרדכי עפשטיין (לבושי מרדכי סי"ד): מעולם השתדלו אבותינו בכל יכלתם לתקן עירוב ע"י צוה"פ ונעשה תמיד ע"י הגאונים שעל ידי כסא הרבנות וכו', וכן כתבו גאוני וגדולי ליטא בעבר ובהוה, ופשוט. זהו הנראה לענ"ד ככוונת המשנת רבי אהרן.

יב ולענ"ד אפשר לדייק בלשון הגר"א בשלחן ערוך (סי' שמ"ה, ז') שמסיק כהי"א שבלי ס"ר אינו רה"ר, כי כאשר ציין שם את המקורות בש"ס ופוסקים, הוסיף על דין "אם הם מפולש" ועל דין "ס' רבוא עוברין בכל יום", וכתב באלו תיבת "עייין", עיי"ש. - וכידוע תיבות בהגר"א מדוייקין ביותר שכתבם בכתי"ק. וצ"ל דהא קמ"ל בלשון "עייין" שאלו המקורות מכריעים בהלכה.

ובדין ס' רבוא פסק השלחן ערוך כהי"א, ועיין ש"ך חו"מ (סי"צ סקי"ט): השלחן ערוך ס"ל כהי"א נגד הסתם "שהרי בבית יוסף מסיק כן", והכי נמי פסק כמה

שעשו עירובין ברחובות ט"ז אמה ויותר, ורכבות מוציאים בשב"ק והוציאו אפילו ביום הכפורים שחל בשבת, והגאון רבי איסר זלמן, והגאון רבי חיים עוזר, החזון איש, ועוד, היו עוסקים בהעירובין, והמשנה ברורה מעיד שכן נהגו, וידוע לשונו החריף של המנחת יצחק, ובית דינו נגד המעירים לטובת העירוב בירושלים עיה"ק, ובכל מדינה ובכל זמן תיקנו עירובין ברחובות רחבים במשך כל הדורות בלי פקפוק, כאמור בהאג, וז"ל, אמסטרדאם, ווארשא, אדעסא, קראקא, בלי יוצא מהכלל, וע"כ שאין כוונת המשנת רבי אהרן לפסול כל אלה למפרע בלי להזכיר דבר. וז"ל הגאון רבי שלמה קלוגער בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ת דף ס'): אל ישגיח במה שכתוב בספר משכנות יעקב וכו'. אלא ע"כ צ"ל כוונתו של המשנת רבי אהרן כלשון הטורי זהב והמשנה ברורה בסי' שמ"ה "שהמדקדקין יחששו להפוסקים הללו, אבל כדי להציל הכלל ממכשול צריכין לתקן עירובין, וכלשון החיי אדם (נשמת אדם א, כלל ע"ג) ההכרח לתקן המבואות דמקלקלי בה רבים, וכן כתבו שאר תלמידי הגר"א, וגם הגאון רבי משה פיינשטיין כתב בנוגע להעירוב דקווינס "אני רואה תועלת גדולה מאד בהעירוב והצלה ממכשול וכו'", עכ"פ למה הדבר דומה למי שיברר "שכל אחד ואחד יזהר דוקא במצה שמורה", ואין ח"ו המכוון שלא יאפו מצה פשוטה להציבור, והוא ע"ד שכתב בנו של המשנה ברורה (בס' דוגמא מדרכי אבא): אבי הי' משגיח מאוד על העירובין בעיר, ובעצמו חשש על שיטת רחוב ט"ז אמה, ע"כ.

כ"ל בן תורה יודע איך שהגאון רבי אהרן קאטלער הי' מיחידי סגולה להעמיד במדינה זו את עמוד התורה מיסודה של

רבוא עוברין בו כדי שיהי' רשות הרבים, ואפילו להפוסקים דבעי ס' רבוא היינו לענין חיוב חטאת, אבל לענין איסור הוצאה מודים כל הפוסקים דאין מערבין אף שאין ס' רבוא בוקעין, והמנהג של עירוב בעיירות הוא בטעות, ע"כ. והנה ידוע שבעל שו"ת בית אפרים הפוסק הנאמן (או"ח סי' כ"ו) סותר בתקפו את הראיות והפירושים של המשכנות יעקב, ומסיק הלכה למעשה דצריכין לתקן עירובין בעיירות היכא דאין ס' רבוא בוקעין בכל יום, ואין הדרך מפולש משער לשער וכו' (ומקור הלכה זו בשלחן ערוך או"ח כנזכר באות ג). ואגב יש לציין מה שכתב הגאון רבי יצחק אלחנן מקאוונא בספרו עין יצחק (או"ח סי' א' או"ק ח') בענין הלכה אחת הנפסק בשלחן ערוך, וז"ל שם: המשכנות יעקב כתב להחמיר אבל אין לנו להחמיר נגד השלחן ערוך.

וכתב במשנת רבי אהרן הנ"ל: ולענ"ד ההוכחות של המשכנות יעקב ברורות, ומבאר באריכות המקורות בגדלות תורתו וכו'. ולדעתי העניה צריך ע"כ לומר שכוונת המשנת רבי אהרן לכתוב ע"ד שכתב שם (אות ב') לגבי הדין שיש תנאי ברשות הרבים שיהי' מפולש משער לשער, וז"ל: בעינן ברה"ר שיהא מפולש משער לשער כמבואר בפוסקים ובש"ע סי' שמ"ה, ואף שבוודאי אין להרהר ולפקפק מ"מ הרשות נתונה לדון כי תורה היא וללמוד אנו צריכין וכו', וכותב ראיות גדולות שאין צריכין מפולש.

יא והכי נמי בדין ס' רבוא בוקעין בו על כרחך גם כן כוונתו ע"ד הרשות נתונה לדון וכו', דאי לאו הכי הלא חולק על כל הפוסקים בעבר ובהווה, וחולק על רבותיו בוילנא בירושלים עיה"ק, בני ברק וכו',

ודי בכל זמן. אמנם כל מדקדק במצות בידו לקבל ולקיים חומרות האגרות משה, אבל לא להכריח כן את הציבור בכלל. וכתב מהר"ש סלאנט (ק' השיעורים, לט): אלפי רבבות מיקירי ירושלים נושאים בחוצות כי זהו עיקר ההוראה כדעת הנודע ביהודה והחתם סופר וכו'. ועיקרי ההוראה הללו נקטו שששים רבוא בוקעין צריך להיות ברחוב אחת, ומפולש משער לשער, ורק אז הוי רה"ר. וכאמור פסקו כן החידושי הרי"ם, הגאון רבי חיים עוזר, החזון איש, המנחת יצחק, וכו' וכו'.

ז וכל זה לפלפולא, אבל בנוגע הלכה למעשה הלא באגרות משה כתב אח"כ "נודענו משלטונות העיר והמשטרה (לא כ' שנודע מהעוסקים) שאין בברוקלין ובפלעטבוש מספר כזה, אלא דמ"מ אין לתקן שם עירוב דאתי לתקלה בשאר עיירות שיש בהם ס' רבוא, וכו'. עכ"פ מסקנת הגאון רבי משה פיינשטיין שבנוגע לדין רשות הרבים אין על פי הלכה תורת רה"ר לברוקלין (ובמש"כ שמא ילמדו מזה שאר עיירות, איזה עיירות גדולות יותר מברוקלין, ואם כוונתו לשיקאגא, הלא כתב בעל שבט הלוי שמצוה רבה לתקן שם עירוב, ואף גם זאת שהשטח של כל ברוקלין הוא יותר מי"ב ע"ג י"ב מיל, ואכמ"ל). וכדאי לדייק בהצדקות ותמימות של האגרות משה איך שקודם כתב ופירסם דין לפי דעת"ו וסברתו לאמיתו, זצל"ה, ואח"כ כאשר נודע לו המציאות הי' משנה ממה שכתב קודם וכלשון הברכה נתן לנו תורת אמת וחיי עולם, זצל"ה.

שיטת הגאון רבי אהרן קאטלער זצל"ה

י בשו"ת משנת רבי אהרן (ח"א סכ"ב) בוקע קיעים בהערות גדולות על מסקנת (אחי זקיני הקרן אורה) בעל שו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' ק"ב-קכ"ב) שמסיק שאין צריכים ס'

דאורייתא. ופסק הש"ע הזה נתקבל למעשה בכל רבוב"ק, ואבוב"ק (כמבואר בשו"ת בית אפרים, בשו"ת חתם סופר, בשו"ת דברי מלכיאל, בשו"ת מנחת יצחק, וכו'), וז"ל בעל שבט הלוי (חלק ח' סי' צ"ו אות י'), בענין עירוב בשיקאגו: כל מנהיגי ישראל ראו בעירוב תיקון עצום, עיי"ש. וצריך בירור אם שכונת פלעטבוש, נכללה בדין זה או לאו.

ז כידוע דן בזה האגרות משה (ח"א סי' קל"ט, ח"ד סי' פ"ח), וכ' נלענ"ד "דבר חדש" והוא נכון וכו', שמה שכתוב בשלחן ערוך סי' שמ"ה שרק בששים רבוא בוקעין הוי רשות הרבים, סגי אם ישנם ששים רבוא בחוץ בכל הרחובות שבעיר ביחד ואז הי' רשות הרבים, וכו', וידוע שהפי' בעבר ובהוה ס"ל שששים רבוא בוקעין הוא ברחוב אחת. "ועוד מחדש" האגרות משה שאם דרים בשטח של י"ב מיל על גב י"ב מיל "יותר" מג' מיליאן אנשים אז נמצאים בחוצות בהשטח ס"ר. גם חולק שם על הש"ע שפסק צצריכין רחובות מפולשין ומכוונות משער לשער, וכ' הבית יוסף מקורו מהרא"ש, והאגרות משה דוחה הראיה מהרא"ש, ולכן מסיק שפלעטבוש יש בו תורת רה"ר, ועל ענינים כאלו נאמר רב תנא ופליג.

ח והנה מי כמוני יודע ערך כבוד הגאון הפוסק הגאון רבי משה פיינשטיין זצל"ה, וגם אלי נדפסו תשובות בספריו המפורסמים. אמנם לענ"ד הקלה אין מקום וכח התורה לכוף הציבור לקבל פשט חדש בהלכה אפילו מגדול שבדורינו אם אינו כהפשט שפסקו בשלחן ערוך והנושא כלים, וכנגד גדולי פוסקי האחרונים כהנודע ביהודה והחתם סופר וכל דעימייהו, ובפרט אם אינו כהמסורה והמנהג, ודלא כעמא דבר, די בכל אתר,

ובכן כדאי ר"ב לסמוך עליו, ועת לעשות לה' והער"ב נא. ונהי' אנחנו וצאצאינו, שואלים לאבותינו, ויגידו לנו זקנינו, שזהו מסורותינו, לתקן עירוב גם בעירנו, כמו בעירות הגדולות בארצנו, תבנה ותכונן במהרה בימינו.

ובנוגע להמצוה החמורה של כבוד התורה וגדוליה, כמבואר ביורה דעה (סי' רמ"ב-מ"ד), לפי האמור היסוד הי' פסק האגרות משה לפי מספר האנשים שחשבו בתחלה, והלא מסיק שנודע לו שאין כל כך אנשים, ואינו רשות הרבים וכדלהלן, ואף גם זאת שב"ה שנתרבו בשכונותינו השטייבליך והמתפללים שם קבלת ומסורת אבותיהם ורבותיהם שחייבין לתקן עירוב בעיר, וכבד את אביך בשאל אביך, ואת אמך באל תטוש, ובעלי הרמז כתבו להעיר מה שבפתח בית ישראל יש במזוזה שם הקדוש שד"י להורות הר"ת ד'רוב ש'פתי י'שנים.

אשרי המזהיר לצאת שיטות האוסרים, אבל כמוכן דוקא ע"ד דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. ואבאר לענ"ד שיטת הגדולים בנוגע לרשות הרבים.

[ג]

שיטת גדולי דורנו

ו) ואבאר קוצר האומר לענ"ד אשר גדולי הפוסקים כהדברי יואל, האגרות משה, והמשנת רבי אהרן, נוקטים שלהלכה אין לברוקליין דין רשות הרבים, ויסוד דברי לענ"ד בעזרת השם הם כדלהלן, ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל.

שיטת הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל
בש"חן ערוך או"ח נפסק בכמה מקומות שבזמן הזה אין לנו רשות הרבים

כלומר רק עיכובים כאלו מנעו העמדת עירוב. ולכן לענ"ד הקצרה יש לעירוב תורת נתפשטה הוראתו בישראל.

ולעומת זה מתחנך באיזהו מקומן של שבחים הדור הצעיר תלמידים ותלמידות כאילו ח"ו יש איסור ועבירה בתיקון עירוב בכלל, ולדעתי זעירא דחבריא צריך חינוך זה תיקון, וכאמור על כזה נאמר מקים בריתי אתכם וזרעכם אחריכם. ואקוה לקיים כן בקונטרס הזה בס"ד, ועכ"פ יתקיים מה שכתבו הראשונים על המשנה באבות כל מחלוקת שהוא לשם שמים וכו', שעל ידי הויכוח יוצא האמת, כי הלא דין עירוב הוא חבל בשני ראשין, א) חייבין לתקן להציל ממכשול, כמפורש בש"ס ופוסקים, ב) שיזהרו בעצם איסור הוצאה, ועל דרך שכתוב בחז"ל וברמב"ם שלא עירבו את כל ירושלים כדי להזכיר שיש איסור הוצאה, וכמו שפירש רש"י (בשבת יד:) על תקנות שלמה המלך ע"ה, אם חכם לבך, עיי"ש.

ואני מוכן להודות בל"ג אם יוכיחו בראיות מוכיחות שמש"כ למעלה אינו כן. ולא על יסוד של טענות הדיבור, ועדות רחוקות, וכח אגרוף ח"ו, כנהוג בעוה"ר. ואהי' מוכן בע"ה למה שאומרים מודה על האמת וגם וישכים ויאמר כן ברבים.

ואדגיש שבע"ה אין אני מסובך באיזה קרן ולא משועבד ונוטה לאיזה צד, ואני מעלה על הכתב רק הנלענ"ד וקוצר המשיג.

ובנוגע לשכונותינו, כעת קבעו ב"ה רב המכשיר חשוב וגדול בדיני עירובין, ומשגיח בקי ומוסמך אליבא דכולי עלמא, ובירר במכתבו פרטי הדינים,

וכידוע שעשו החזון איש ודעימיה עירובין בבני ברק, הבד"ץ וכל גדולי ליטא בעיה"ק ירושלים ת"ו, החידושי הרי"ם בווארשא, והגאון רבי חיים עוזר (בעל שו"ת אחיעזר) בפאריז והבי"ד בוויילנא, בהאג, בפפ"ד, באמסטרדאם וכו', הבעש"ט והבתי דינים בגליציה, החת"ס ותלמידיו באונגארן, אבוה"ק בראפשיץ, זידיטשוב, הבי"ד בוויען. תמציתו שבכל מקום ובכל זמן תיקנו עירובין בעירות גדולות, - ומים רבים לא יכבו האהבה לפסק השלחן ערוך ולא ישטפו את מסורת אבותינו הקדושים, ואת מנהג הדורות בנוגע לקיום מצות התורה, והלכותיה. וכלשון הכתוב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו "אחריו", ובתנאי זה ניתנה ארץ ישראל, כלשון הכתוב אתן (ל' עתיד) לזרעכם "אחריכם", ע"ד שכתוב שאל אביך וגו' זקניך ויאמרו לך, וע"כ כתוב בלשון אחריכם להורות הנ"ל שלא לשכח דורות אחריכם את מסורת אבותיכם.

ה) ובנוגע "לכל זמן", הלא מימות חז"ל, ומאז שתיקן רש"י עירובין בצרפת, הרמ"א בקראקא, החידושי הרי"ם בווארשא ועד המהר"ם א"ש באונגוואר והדברי יואל בסאטמאר, וכו' וכו', לא נפסק דין תיקון עירובין בעירות בשום מקום ושום זמן ובמקום שהי' עיכובים מכח דינים בהלכות עירובין, מצד השלטונות, ממונות, ח"ו מחלוקת, רק שם לא הי' עירוב. (וכמש"כ המהר"ם א"ש (קע"ב) אין הגוים מניחין צוה"פ וכו', עיי"ש. (ושמעתי שהחופשים (הנעלאגען) בכודאפעסט נתביישו לעשות בחוצות צוה"פ וכו' ועכבו מלעשות עירוב, כי רוב תושבי בודאפעסט כשמונים אחוז היו מן הנעלאגען בעוה"ר). וז"ל הייטב לב (בדרוש לשבת תשובה): אשר לו הכח להשפיע אצל השרים ישתדל בעירוב וכו',

גדולות וקטנות (אם הי' אפשר מצד השלטונות, מצד ממונות, וכו'). וז"ל הרא"ש (שו"ת כלל כא): נהגו בכל גלילות ישראל להתיר מבואותיהן המפולשין בצורת הפתח, וכו'. ואת המציאות הזאת שבכל עירות הי' עירובין כתבום הפוסקים, ובביאור הלכה כתב כן מהפרי מגדים (סי' שס"ד) וכו', ואפילו בעל המשכנות יעקב שעקר הרים וטוחנן בגדלותו ועשה ערעור גדול על עירוב ברחוב הרחבה ט"ז אמה, מכל מקום כתב בזה"ל: המנהג בכל העירות לטלטל ע"י צוה"פ, ואפי' בעירות שהדרכין מפולשין ורחובות רחבין ט"ז אמה, וכו', ע"כ (או"ח סי' ק"כ).

ד) כידוע הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות סתר הראיות של המשכנות יעקב בתוקף ועוז, וכל שבטי ישראל שמו מינים על ראש אפרים אשר בשבטו ושבעטו הראה רוב עשרו בפסק הלכה (שו"ת בית אפרים, או"ח סי' כ"ו) ועשו ועושיין למעשה עירובין בכל עירות ובכל המדינות. וכגון באסיפת הרבנים בפוילין, הי' אחת מהתקנות "לעשות עירובין בכל עיר" כי זה יסוד גדול לשמירת שבת (עתון קול קול יעקב, ווארשא י"ז תמוז תרס"ח), וכשנתייחד הישוב בארה"ק, הי' מהתקנות "בכל מקום נעשה דוקא עירוב" וכו', וסוכן החברה הי' מהרי"ל דיסקין זצ"ל אב"ד בריסק (סי' עמוד אש, ע' קכ"ז). וז"ל שבט הלוי (קע"ז, ב) החזו"א הכריע כהבית אפרים בתוקף (או"ח סי' ק"ז) וכן הי' רוח חכמי הדורות, עיי"ש. ולשונו החרף ומרעיש של החתם סופר (או"ח צט) לתקן בכל מקומות מושבותיהם עירובין, הלא ידוע ומוכח קילורין לעינים שלמד את הפשט בההלכה כמו הבית אפרים, וכן כתב תלמידו הגדול מדברנא דאומתיה בשו"ת מהר"ם א"ש, וכן כתבו ונקטו למעשה רוב בנין ומנין של גדולי הפוסקים די בכל אתר, ופשוט.

[א]

הלכה קבועה

א כתבתי בעזרת השם חוות דעתי הקלה בירור דין עירוב עוד בערך שנת תשל"ח בהקונטרס "ויעבירו קול במחנה", ובשנת אשר תש"ם לפנייהם, כתבתי לפי בקשת עסקן-העירוב המפורסם הרה"ג מראצפערט זצ"ל (עוד קודם הערבוביה בחילוקי דעות בזה), נדפס ונתפרסם בשעתו בעיתוננו, שהי' נפוץ בכל וויליאמסבורג, נדפס בהמאור, וכו'. וכעת וכהיום למען החינוך הישר של בנינו ובנותינו הצעירים שלא תשתכח מהם המסורה של תיקון עירובין בעיירות (כבעירובין ע"א, ורמב"ם הל' עירובין פ"א, שלא לשכח את התניקות, ובדף מ"ו ע"ב כרש"י לא לשכח עירוב "מדורות הבאין"). הנני מצטרף באוות נפשי לאלו חכמי ישראל העוסקים לקיים בנו דין שיתופי מבואות ועירובים בהעיירות שאין בהם תורת רה"ר, ובכלל זה לענ"ד שכונותינו פלעטבוש יצ"ו. וכתב הנודע ביהודה (תנינא חו"מ סי' ל"ט) מהרמב"ם (הלכות שכנים) ובשלחן ערוך (חו"מ סי' קס"ב) הבית דין כופין את כל אחד ואחד לסייע בהוצאות שיתופי מבואות, והלכה ההיא נוגע בכל מקום ובכל זמן.

ולענ"ד גדולי פוסקי דורינו לא החליטו שברוקלין הוא רשות הרבים, ולהלן יבואר בס"ד שיטת הדברי יואל, האגרות משה, ומשנת רבי אהרן, בענין זה. (והמדובר כאן מעצם תורת רשות הרבים, ולא מפרטי הדינים המסתעפים).

ב והגם שטוב טעם ודעת קטנתי לחסרה, הלא כתב הרמב"ם: שמא יאמר הדיין מה לי ולצרה הזאת וכו' אין לדיין (אפילו לקטן שבבית דין) אלא מה שענינו רואות (הלכות סנהדרין פ"ד) - ובבבא בתרא (קל"א) כתב רש"י על זה: אין לו לדיין אלא מה

שלו רואה, ולכבי הנשבר רואה נחיצות למסור לבני ובנותי שתיקון עירובין בעיירות הוא מסורת הדורות, ועיני הרכות רואים לחנוך הבנים והבנות הצעירים שידעו שעל פי השלחן ערוך והמסתעף אין בברוקלין רשות הרבים, ולהשואל (שרצה להחמיר כהרש"ל נגד הרמ"א בדין מילה) כתב לו הנודע ביהודה (תנינא, או"ח כ"ב) וז"ל: מחמיר לעצמו שפיר אבל לאחרים חלילה להורות לאיסור, ופוק חזי עמא דבר בכל מדינות פוילין, עכ"ל. והכי נמי בנידון דידן פוק חזי מה עמא דבר בכל המדינות.

ובכגון דא בעיר שאין בה רשות הרבים, הלא ההלכה קבועה בש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם, ראשונים, ושלחן ערוך, שהבי"ד חייבין לתקן עירוב להציל רבים ממכשול, וכמפורש בכל ספרי הלכה (עירובין כח, סב, ביצה טו, או"ח שמה, שסד, שסו, שצה, חו"מ קסב וכו'). החזון איש, המשנה ברורה, האחיעזר, וכו' תקנו בעיריהם עירובין, אלא שמדקדקין במצות חוששין לעצמן.

ויש תנאים "ופרטי דיניהם" בעשיית עירוב, ואין הנידון בזה כעת. ועיין בספר מעשה רב מהגר"א (דף מ"א) שהוא היה נוהג שלא לישא בשבת אפי' בעירוב כשר, עיי"ש. וחומרא זו וכזו אין המכוון להורות כן להציבור כלל, כי חומרא כזו הוא רק ליחידי סגולה ותו לא מידי.

[ב]

נתפשטה הוראה בישראל

ג ולענ"ד אפשר לומר שדין תיקון עירובין בעיירות נכנס בכלל ההלכה בהרמב"ם כענין של נתפשטה הוראתו בישראל (הלכות ממרים, פ"ב), דהרי לא היה מדינה, מקום, זמן, שלא תיקנו בעיר עירוב, עיירות

קהל ישרון ד'ראפשיץ
בנשאות
כ"ק אדמו"ר לביח ראפשיץ גאב"ד מחשאי שליט"א
CONG. & YESHIVA YESHURON OF FLATBUSH
1454 OCEAN PARKWAY • BROOKLYN, NY 11230
PHONE (718) 375-9292

מנחם מענדל רובין
באאמ"ר העה"ק ועלליה הי"ד
בעהמ"ח שו"ת הפעלת השרון על ד"ח שו"ע
GRAND RABBI MENACHEM M. RUBIN
1454 OCEAN PARKWAY
BROOKLYN, NY 11230

שיל"ת, יום א' לס' אתכם ואת זרעכם אחריהם (לך),
שנת והאמ"ת במסור"ה (תשס"ה) לפ"ק.

מאמר כי עבדך ער"ב את הנער מעם אביו בענין תיקון עירובין בעיירות ~ ומסורת אבות וחינוך הבנים

תוכן הענינים:

- (א) הלכה קבועה בש"ס ופוסקים, שלחן ערוך וספרי השו"ת, שמוטל על הבי"ד לתקן עירוב בעיר שאין בה רה"ר, ויש לחנך כן הבנים והבנות שנוהגים כן עד היום.
- (ב) המנהג של תיקון עירובין הלכה למעשה נתפשטה הוראתו בישראל.
בכל מדינה, בכל מקום, בכל זמן, תיקנו עירובין בעיירות גדולות, מעת חז"ל ועד ימינו.
- (ג) בנוגע לברוקלין ס"ל לגדולי הדור שאין בה תורת רה"ר. שיטת האגרות משה, הדברי יואל, המשנת רבי אהרן.
- (ד) פסק הלכה ש"השלחן ערוך הוא המכריע". השו"ע הוא הבי"ד הגדול שלנו, ולפי מסורת אבוא"ק ורבוה"ק אין בכח גדולים בדורות אחרונים לחלוק על פסק מפורש בשו"ע.
- (ה) החתימות שאינם מיוסדים ואינם מבוררים גורמים חילול כבוד פסק הלכה ואסור להתנהג כן.
להתנהג כהמעשים שעליהם לוחם נשיא המדינה יר"ה, על כזה נאמר דינא דמלכות שמים דינא
ודינא דמלכותא דארעא דינא.
- (ו) סיום.

The following points are addressed in the subsequent *teshuva*h.

- # It is an established *halacha* in *Shas*, *Rishonim*, and in the *Shulchan Aruch* that the local *Bais Din* is obligated to establish an *eruv* if there is no *reshus harabbim* (sources listed). In all countries and towns throughout the years *eruvim* were established.
- # The *Shulchan Aruch* is the *Bais Din* and constitution of *Klal Yisroel* (sources listed).
- # According to the *Gedolei HaDor* Brooklyn is not classified as a *reshus harabbim*. The opinions of Rav Moshe Feinstein, the Satmer Rebbe, and Rav Aharon Kotler regarding the basics of *reshus harabbim* (sources listed).
- # Destroying *eruvim*, preventing rabbanim from expressing their own opinions, and printing false signatures is against the Torah (sources listed).

בס"ד

Grand Rabbi
Moishe L. Rabinovitch
of Munkach
1417 - 49th Street
Brooklyn, N.Y. 11219

משה יהודא ליב ראבינאוויטש

אבדק"ק מונקאטש

ברוקלין, ניו יורק

ג' לסדר שלח תשס"ד

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם הנעלה והנכבד יו"ש
איש האשכולו"ת אין גומרין עליו את ההלל
מוהר"ר הרב **בן ציון יעקב הלוי וואזנער** שליט"א
אב"ד דבר"ץ שבט הלוי מאנסי ובית שמש

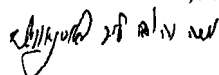
אחרי ביקורו בכיתי בשבוע שעל"ט, נזכרתי בעובדא, כשאא"ז זי"ע הי' בארה"ק, הלך עמו
המקובל הגדול מהר"ש הכהן דוויק זצ"ל ללוותו בצאתו מן הקודש, ואמר לו, שכשהלכתי
לקבל פניו היה זה לכבוד אביו הגה"ק בעל דרכי תשובה זי"ע, שהאיר העולם בחיבורו באר לחי
רואי על התקווה"ק, אך עתה שהכרתיו, אני יוצא ללוותו, לכבודו הוא.

בענין העומד על הפרק שזכו מגדולי רבני השכונה להקים עירוב בפלעטבוש ע"פ הוראת מעכ"ת,
אשר השקיע בזה תורתו וחכמתו וגם לרבות עמל ויגיעה רבה, ועל כל זה כתב וחתם להעיד
שנעשה באופן הכשר ומהודר לכל אשר בשם ישראל יכונה לרבות יראי ד' המהדרין, אשרי חלקן
ואשרי חלקם.

בזמננו תיקון עירובין חוץ ממה שהוא תיקון השבת קודש הוא גם חיזוק האמונה בתורה שבעל פה
ותקנות חז"ל. ולכן טוב עשה גם כמה שהזכיר במכתבו את דבריו הנוראים של הרא"ש ז"ל
שכתב שאנחנו מחוייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים, ולנדות ולהבדיל מעדת ישראל מי
שמעכב לתקן מבואות העיר, ושבזמן המקדש היו דנים אותו לזקן ממרא וממיתין אותו. וכן הזכיר
שם דברי התשב"ץ שמי שלבו נוקפו שלא לתקן המבואות, מינות נזרקה בו ר"ל. וכן מפורש בדברי
התשב"ץ שתיקון עירוב לא שייך דוקא לאב"ד (וכל שכן שלא מוגבל תיקון עירוב רק לעיר שמינו
עליהם אב"ד) אלא זכות גדול הוא לת"ח המתקן וכל הזריו בדבר ה"ז משובח. ואף שהדברים
מפורסמים והביאם אא"ז אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זי"ע, מכל מקום צריך לחזור עליהם תמיד,
שח"ו לא תשתכח תורת ד' מפינו ומפי זרענו עד עולם.

ושמעתי מכמה ת"ח חסידים ואנשי מעשה שעתה קבלו עליהם ביותר את חומרת אא"ז אדמו"ר
הבני יששכר זי"ע, שלא לצאת לרחוב בשבת במקום שיש עירוב בהכשר הראוי, בלי
שיהא בכיסם מפתח או כיו"ב, כי בדורנו אמיתת דבריו ניכרת ביותר, שנתרבה הרעש שעושים הכת
שאינם מודים בעירוב, ואומרים וכותבים שתיקון עירוב אינו תיקון השבת אלא הוא קלקולו ר"ל,
וכהנה וכהנה דברים ומודעות שהצד השוה שבהם הוא מה שריח מינות נודף מהם ר"ל, וירחם ד'.
ועל כל זאת ישלם ד' פעלו על אשר בא לעזרת ד' בגבורים, ויצליח בכל מפעליו להגדיל תורה
ולהאדירה עד עולם.

ידידו הדרו"ש וטובתו,

As a community *eruv*, we welcome
your participation and support.

Please direct all inquiries to:

**Vaad L'Tikkun Eruvin
of Greater Flatbush**

1080 McDonald Avenue

Unit 226

Brooklyn, NY 11230

העירוב השכונתי

**שקלא וטריא בנושאים הלכתיים
הנוגעים לעניני עירובין בברוקלין**

בו גם נכלל גישתו המיוחדת של
הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל

מכתבים ובירורים

יו"ל ע"י
ועד לתיקון עירובין
בשכונת פלעטבוש רבתי
שבט תשס"ה

בעזרה ש"ת

העירוב השכונתי

שקלא וטריא בנושאים הלכתיים
הנוגעים לעניני עירובין בברוקלין

בו גם נכלל גישתו המיוחדת של
הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל

יו"ל ע"י
ועד לתיקון עירובין
בשכונת פלעטבוש רבתי
שבט תשס"ה